

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK POLITOLOGIJA

**- ULOGA MENACHEMA BEGINA U PREGOVORIMA U CAMP DAVID-U
1978. GODINE.-
-MASTER RAD-**

Kandidat/kinja
Vilić Nihad

Mentor
doc. dr. Hamza Karčić

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK POLITOLOGIJA

**- ULOGA MENACHEMA BEGINA U PREGOVORIMA U CAMP DAVID-U
1978. GODINE.-
-MASTER RAD-**

Kandidat/kinja
Vilić Nihad

Mentor
doc. dr. Hamza Karčić

Sarajevo, (10.2019)

Sažetak

U pregovorima u Camp Davidu 1978. godine učestvovali su egipatski predsjednik Anwar Sadat i izraelski premijer Menachem Begin pod pokroviteljstvom predsjednika SAD-a Jimmy Cartera. Sporazum se sastojao iz dva dijela: Okvir za mir na Bliskom istoku i Okvira za zaključivanje mirovnog sporazuma između Egipta i Izraela. Pregovori su trajali 12 dana i bili su tajni. U tih 12 dana Menachem Begin uspio je ispregovarati prvo priznanje izraelske države od neke arapske države. To je i zaključilo turbulentan period u stvaranju izraelske države. Na osnovu tih pregovora Egipat i Izrael su potpisali mir 1979. godine koji i dalje traje.

SADRŽAJ

UVOD	6
1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	7
1.1 Ključne riječi	7
1.2 Problem istraživanja	7
1.3 Predmet istraživanja	7
1.4 Ciljevi istraživanja	7
1.5 Sistem hipoteza	7
1.6 Istraživačka pitanja	7
1.7 Metode istraživanja	7
1.8 Očekivani rezultati istraživanja	8
2. Poglavlje I: Biografija Menachema Begina	9
3. Poglavlje II: Izraelsko-Arapski sukobi.....	25
3.1 Korijen i uzroci sukoba	25
3.2 Prvi Izraelsko-Arapski rat (1948. godine)	25
3.3 Drugi Izraelsko-Arapski rat (1956. godine)	28
3.4 Šestodnevni rat (1967. godine)	32
3.5 Yomkipurski rat (1973. godine)	37
3.6 Sadat u Jeruzalemu.	43
4. Poglavlje III: Pregovori u Camp David-u.....	47
4.1 Početne pozicije	48
4.1.1 Egipat.....	48
4.1.2 Izrael.....	49
4.1.3 SAD.....	49
4.2 Članovi pregovaračkih timova.	49
4.2.1 Egipat.....	49
4.2.2 Izrael.....	50
4.2.3 SAD	51
4.3 Pregovori	51
4.3.1 Prvi dan.....	51
4.3.2 Drugi dan.....	52

4.3.3 Treći dan.....	53
4.3.4 Četvrti dan.....	55
4.3.5 Peti dan.	56
4.3.6 Šesti dan.....	56
4.3.7 Sedmi dan.....	57
4.3.8 Osmi dan.....	58
4.3.9 Deveti dan.....	60
4.3.10 Deseti dan.....	60
4.3.11 Jedanaesti dan.....	62
4.3.12 Dvanaesti dan.....	63
4.3.13 Trinaesti dan.....	66
5. Poglavlje IV: Analiza	69
ZAKLJUČAK.....	85
LITERATURA.....	88

Uvod

Fokus ovog istraživanja je ličnost izraelskog premijera Menachema Begina, njegova biografija te pregovaračke sposobnosti tokom stvaranja izraelske države, a posebno tokom pregovora u Camp Davidu. Begin je bio zastrašujuća, odlučna i često rigidna osoba koja je vladala političkim životom Izraela tokom ključnih šest godina. Begin je došao na vlast nakon cjeloživotne borbe.

Nakon godina provedenih u zatvoru, u podzemlju i u opoziciji i često odmaknut na ivicu moći. Njegov životni put je bio turbulentan. Počinje bijegom iz obruča holokausta iz Poljske i u kojem je izgubio porodicu. To ga dovodi do hapšenja i odvođenja do sibirskog radnog logora iz kojeg nakon puštanja dolazi u Palestinu gdje započinje njegova borba za formiranje jevrejske države na principima cionizma. Ta borba vođena terorističkim metodama je dovela do teških napada kako na pripadnike britanskog mandata u Palestini tako i na lokalno arapsko stanovništvo.

Nakon proglašenja nezavisnosti njegova borba prestaje u vojnom smislu te on prelazi na političku scenu. Osniva Herut stranku sa kojom biva vječna opozicija. U vlast ulazi kratko tokom rata 1967. godine, ali prvu pobjedu odnosi na izborima sredinom 1977. godine kad i počinje svoj mandat premijera Izraela. Imao je samo kratku priliku da pretvori u stvarnost svoju ideološku viziju Eretz Izraela koja bi mogla pružiti utočište svim Jevrejima svijeta sa granicama od rijeke Jordan do Sredozemnog mora. To je nakon Šestodnevnog rata iz juna 1967. djelomično ostvarivo. Međutim, nakon rata nebrojeni američki predstavnici i drugi diplomate su pokušavali posredovati dogovor između Izraela i susjednih arapskih država.

Taj sporazum je potaknut brojnim naporima koji su uključivali i diplomatske i vojne i ekonomske resurse kako bi potakli strane na pregovore. Prvi potez primoravanja Izraela na pregovore je bio Yomkipurski rat iz 1973. godine kad Arapi napokon dolaze do vojnih uspjeha protiv Izraela. Zatim arapske zemlje članice OPEC-a su uvele embargo na izvoz nafte što je prisiljavalo SAD na diplomatsko djelovanje. Diplomatski napori nisu samo vršeni od strane SAD-a nego i Egipta pa čak i Maroka. Najveći diplomatski potez povukao je Anwar Sadat svojom posjetom Jeruzalemu u novembru 1977. godine. Što je rezultiralo i uspjehu predsjednika SAD-a Jimmy Cartera koji je postigao separatan mirovni sporazum između Egipta i Izraela. Koji je potpisan na travnjaku ispred Bijele Kuće 26. marta 1979. između predsjednika Egipta Anwar Sadata, premijera Izraela Menachema Begina i predsjednika SAD-a Jimmy Cartera.

1. Teorijsko-metodološki okvir istraživanja

1.1 Ključne riječi: Menachem Begin, Camp David, pregovori, odlučivanje.

1.2 Problem istraživanja: U ovom radu analizirat će se pregovori u Camp David-u te jedan od njegovih učesnika kako bi se utvrdio rezultat njegove uloge u pregovorima.

1.3 Predmet istraživanja: U radu se analizira Menachem Begin i njegova uloga u pregovorima u Camp David-u 1978. Godine kroz teorijsko istraživanje literature.

1.4 Ciljevi istraživanja: Utvrditi ulogu Menachema Begina u pregovorima, njegov stil i rezultat u pregovorima.

1.5 Sistem hipoteza:

Glavna hipoteza:

Menachem Begin je pobjednik pregovora u Camp David-u.

Razrađujuće hipoteze:

H1- Menachem Begin je držao tvrd stav u pregovorima u Camp Davidu..

H2- Menachem Begin je uspio podijeliti odgovornost za pregovorima iako su pregovori bili tajni.

H3- Menachem Begin je uspio ispregovarati priznanje Izraela uz minimalne ustupke.

1.6 Istraživačka pitanja:

-Ko je Menachem Begin?

-Šta su zapravo pregovori u Camp David-u?

-Koja je uloga Menachema Begina?

-Šta je rezultat Camp David-a?

-Ko je pobjednik pregovora u Camp David-u?

1.7 Metode istraživanja:

Teorijski dio rada temelji se na pregledavanju stručne i znanstvene literature. Radi se o literaturi koja predstavlja sekundarne podatke tj. postojeće podatke iz raznih izvora.U okviru izrade

dijela rada koristiti će se sljedeće metode znanstveno – istraživačkog rada, prilagođene prema teorijskom okviru: Induktivno – deduktivna metoda koja uključuje način zaključivanja iz općih stavki do konkretnih pojedinačnih zaključaka te zaključivanje o općim sudovima temeljem pojedinačnih ili posebnih činjenica.

Metode analize i sinteze koje uključuju raščlanjivanje složenih pojmova, sudova i zaključaka na jednostavnije sastavne dijelove te izučavanje svakog dijela za sebe, ali i u odnosu na druge dijelove, predstavlja postupak znanstvenog istraživanja putem spajanja dijelova ili elemenata u cjelinu, odnosno sastavljanja jednostavnih misaonih elemenata u složene, a složenih u još složenije.

Metoda dokazivanja i opovrgavanja koje za svrhu ima utvrditi istinitost pojedinih spoznaja inkorporiranjem gotovo svih metoda, ali i suprotno. Metoda deskripcije odnosno postupak jednostavnog opisa ili očitavanja činjenica, te empirijsko potvrđivanje njihovih veza i odnosa. Metoda komparacije koja predstavlja postupak kojim se uočava i uspoređuje sličnost i zajednička obilježja dvaju ili više događaja, pojava ili objekata.

1.8 Očekivani rezultati istraživanja:

Rezultati istraživanja su uslovljeni postavljenom hipotezom odnosno očekivani rezultat je potvrda hipoteze. Pored toga rezultat rada će biti bolje razumijevanje izraelsko-arapskih sukoba, pregovora u Camp David-u te njihovih učesnika.

2 Poglavlje I: biografija Menachema Begin

Menachem Wolfovitch Begin je bio izraelski premijer od 1977. do 1983. godine. Također je dobitnik Nobelove nagrade za mir 1978. godine. Rođen je u 16. augusta 1913. godine u Brestu, Poljska (sada Bjelorusija). Begin je bio najmlađe od troje djece roditelja Hassia i Ze'ev Dov Begin, trgovca drvima i privrženog cioniste. Već 1915. godine Beginova familija bježi iz Bresta za vrijeme Prvog svjetskog rata i vraća se u Brest tek 1919. godine. Počeo je svoj rani život u prilično dobro obrazovanoj porodici srednje klase u tim vremenskim standardima. U smislu socijalizacije, on je također bio u prilično zatvorenoj životnoj sredini u kojoj su pripadnici jevrejske zajednice živjeli odvojeno od druge populacije. Često su ove zajednice bile relativno prosperitetne i bile su laka meta za sumnju i progon od strane manje dobrostojećeg nejevrejskog okruženja. Stoga je rano uređivanje njegove moralne mašinerije bilo senzibilizirano na "obvezujuće" temelje i manifest kasnije u njegovim ideološkim i političkim akcijama.

Begin je sazio u muškost tokom perioda visokog antisemitizma u Poljskoj. Ovo područje je bilo poznato po broju talmudskih učenjaka, kao i pometeorskom usponu u religijskom i političkom antisemitizmu između 1900. i Drugog svjetskog rata. Beginova majka je potekla iz familije niza poštovanih rabina dok je njegov otac Zeev bio strastveni cionist i sljedbenik Teodora Herzla. Herzl se smatrao jednim od osnivača političkog cionizma koji je promovisao imigraciju evropskih Jevreja u Palestinu u nastojanju da se uspostavi nezavisna jevrejska država. U svojoj knjizi „Revolt“ se prisjeća stava svog oca: „Od moje rane mladosti učio me otac- koji je, kako su mi rekli kasnije, ubijen u rukama nacista deklarirajući vjeru u Boga i pjevajući jevrejsku nacionalnu himnu „Hatikvah“- da se mi Židovi trebamo vratiti u Eretz Israel- Zemlju Izrael, ne da „idemo“ ili „putujemo“ ili „dođemo“-nego vratimo“.¹

Dok je Begin kasnije slijedio radikalnijeg revizionističkog cionistu Ze'eva Jabotinskog, njegovi raniji radovi su bili više socijalističko-cionističke prirode. Begin je imao tradicionalno obrazovanje, tu se bolje upoznao sa judeizmom i sa modernim hebrejskim jezikom. Poslije toga ga otac prebacuje u školu Tachemoni koja nudi predavanja i u judejskim i u općim znanostima. Škola je također bila povezana sa Herzlovim cionističkim pokretom. Herzl je propovijedao imigraciju židovskog naroda ili u Argentinu ili u njihovu biblijsku domovinu Palestinu šta je on više težio. U svojoj knjizi „Der Judenstaad“, on je

¹ Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shocken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „Between the Kaiser and the Czar“.

propovijedao masovnu migraciju u svoju domovinu kako bi Židovi mogli slobodno prakticirati svoju religiju, kulturu i politiku. Mladi Begin bio pripadnik pokreta „Conističkih izviđača“, Hashomer Hatzair. Sa četrnaest godina pohađa državnu poljsku školu gdje stječe ljubav prema literaturi te usavršava latinski jezik.

Beginov otac postaje razočaran Herzlovom politikom cionizma. Ne može se pomiriti sa činjenicom da Herzl promoviše imigraciju i nezavisnost Židova u biblijski definiranu domovinu Židova koju nastanjuju palestinski Arapi dok se zalaže za asimilaciju i saradnju Židova. To je poremetilo ono što je Dov smatrao Božijem proglašenjem nezavisne države za sve Jevreje obojene gotovo opipljivom osvetom, te se približio stavovima Vladimira Jabotinskog. Jabotinski je bio osnivač radikalnog „Revizionističkog cionizma“ čiji je cilj bio uspostavljanje jevrejske države sa homogenom populacijom koja bi zauzimala obe strane rijeke Jordan, „Eretz Israel“.² On je ovo smatrao historijskom sudbinom i biblijskim imperativom te nije razmatrao bitnim postojanje Arapa u odnosu na njegov cilj.

„Revizionistički cionizam“ je bio srž Beginove posvećenosti ideji Sumarie i Judee. To su područja Zapadne obale koju je toliko puta koristio u političkim govorima i kao mehanizam odbijanja u pregovorima sa Egiptom, Jordanom i Sirijom.³

Nakon smrti Jabotinskog oznaku „Revizionističkog cionizma“ na sebe preuzima Begin, on sebe vidi kao predstavnika grupnih vrijednosti, filozofije i potreba, skoro mesijanskog tipa koji predvodi lutajuće Židove dijaspore kući. Uz zanemarivanje postojeće populacije Palestine. Jabotinskijev model je davao podsticaj radikalnim cionistima, u koje je Begin srastao, koji su počeli napadati svako britansko prisustvo u Palestini i Alžiru. Predstavljani su kao izdajnici Židova nakon Bijelog Papira 1939. godine koje je drastično ograničilo imigraciju Jevreja i kupnju zemlje u Palestini. Ključni faktor evolucije budućih radikalnih jevrejskih pokreta, sa svojom privrženosti za svim militarizovanim i moći koja može nametnuti svoju volju drugima.

Dakle, sa šesnaest godina i po nalogu svog oca, mladi Menachem Begin se pridružio grupi mladih „Betar“, koja je bila ideološko dijete njegovog budućeg mentora, Vladimira (Ze'ev) Jabotinskog. Kojem postaje šef sa 25 godina, nakon što je dobio diplomu prava sa Univerziteta u Varšavi kojeg završava 1935. godine. Dijaspora se dogodila prije više od dvije

2 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.27

3 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.67

hiljade godina, a okupacija Palestine od strane Jevreja je bila vođena religijskom ideologijom koja je evoluirala i preobrazila se u političko pravo, a ne neprekinuta okupacija historije.

Begin je studirao pravo na Univerzitetu u Varšavi dok je i dalje bio aktivni pripadnik Batara. Na univerzitetu, je usavršio svoje govorničke vještine koje su postale njegova jača strana kao političara i lidera Izraela. Njegov stil je autoritaran zajedno sa opsesivnim pogledom na pravne i ustavne procese. Bio je karizmatičan, autokratičan i demonstrirao je patrijarhalan stil koji je graničio sa mesijanskom osobnošću. Nakon što je iskusio antisemitizam na kampusu varšavske pravne škole, Begin organizira opozicijsku grupu jevrejskih studenata, iako nikad nije prakticirao pravo, doseže meteorski uspon u Bataru u uzaludnom pokušaju da prošverca 1500 poljskih Jevreja u Palestinu gdje je Herzl uspješno ispregovarao proces stjecanja i kontrole vlasništva kroz „Jewish-Ottoman Land Company“.⁴

U maju 1939 godine je oženio Alizu Arnold. Jednu misteriju njegovog života predstavlja to da on bježi dok njegovi roditelji, brat i Alizina sestra blizanka kao i 90 000 poljskih pripadnika „Betara“ koji su bili pod njegovim vodstvom ostaju. Ta odluka će ga proganjati do kraja života. Naročito jer je Begin kasnije primio pismo od organizatora „Betar-Etzel“a u Palestini koji ga je optužio da je napustio svoje ljude „Kad brod tone, kapetan napušta brod zadnji, a ne prvi“.⁵

Tokom Drugog svjetskog rata bježi iz Varšave tako što nabavlja vizu za ulazak u Palestinu. Ali ju je dao prijatelju za kojeg je mislio da će teže ući. Njegova žena, Aliza, nastavila je put Palestine, ali Begin biva uhapšen od strane Rusa i poslan u sibirski radni logor zato što je etiketiran kao cionist i možda čak i špijun. Biva osuđen na 8 godina. Pušten je nakon dogovora Sovjetskog Saveza i Poljske vlade u izbjeglištvu, kojim se oslobađa 1.5 miliona Poljaka. Njegovog oca i brata su ubili nacisti 1941. Godine, a majku 1942., ali Begin je uspio locirati sestru, i tamo se pridružiti slobodnoj poljskoj vojsci, koja ga je odvela u Palestinu 1942. godine.⁶

Kao poljski Židov u Palestini, njegov komandir mu je dao opciju da se vrati u antisemitsku Poljsku da se bori protiv nacista koji su mu već pobili familiju ili da ostane u Palestini i pomogne u uspostavljanju „Jevrejske države“. Tamo ga je britanska vojska pretvorila u

4 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life, prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.68

5 Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „This Year We Are Slaves“.

6 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C., str.68

prevodioca, jer je naučio engleski jezik slušajući radio prijenose BBC-a.⁷ Ovdje vidimo još dokaza kako se koristi žrtva za dobijanje nečega što će kasnije oblikovati donošenje odluka. On ostaje u Palestini i pridružuje se paramilitarnoj grupi „Irgun“. Grupa, koju je smatrao terorističkom i David Ben-Gurion, koja je koristila nasilna sredstva u stvaranju države Jevreja. Gubitak familije u holokaustu dodatno je naoštio Beginovu mržnju prema antisemitizmu. Te njegov identitet žrtve koji je fokusiran na svjesno odlučivanje prema ličnom osvećivanju kako preživjelog i kao radikalizovanog lidera od strane sveprisutnog neprijateljskog okruženja. Zemlja sigurnosti i prava bili su više želja nego „Kantianski imperativ“.

Uređenje Beginove moralne mašinerije je sad bilo završeno i uvijek će se reflektirati u njegovom ličnom i političkom životu. Njegova moralnost i kasnija upotrebna vrijednost se sada zasniva na utemeljenosti lojalnosti žrtve i grupe. Općeniti osjećaj paranoje za svakog stranca u grupi koji nije Jevrej i u neku ruku i osveta za ubistvo dvoje najvažnijih osoba u njegovom životu, oca Dova i majke Hassie. Historija Jevreja mu je sada bila jasna, ona o progonu u uništenju od nejevreja koja se uvijek prikradala iz pozadine. Holokaust je služio kao potentna metafora za historijsku i modernu patnju Jevreja. Begin je bio predodređen da preuzme tu ulogu grupnog zaštitnika i protagoniste zahtijevajući minimalno, lojalnost jevrejskom narodu i njegovom cilju..

Nakon otpusta u poljskoj vojsci iz koje nije htio da dezertira jer je smatrao da je „dezertir iz bilo koje vojske ipak dezertir“, a bilo koji čovjek koji dezertira vojsku koja se bori protiv Hitlera ni pod kojim okolnostima ne može biti lider nacionalne vojske“.⁸ 26. januara 1944. Begin se pridružuje „Irgunu“ i postaje komandant te odmah 1. februara 1944. proglašava oružanu borbu protiv britanskog mandata. Beginov uspon u „Irgunu“ je bio brz. Iskoristio je to kao platformu za izazov dominantnom cionističkom liderstvu pod Ben-Gurionom, smatrajući ih pasivnim i pretolerantnim prema Arapima i britanskom mandatu.

Ideja Jevrejske buntovnosti za vrijeme dok su Britanci ratovali protiv nacista se činila ludom za mnoge Jevreje. Međutim, Britanci zbog vrijednosti nafte održavaju dobre odnose sa arapskim zemljama, te ograničavaju imigriranje Jevreja u Palestinu. „Irgun“ je švercao Jevreje iz Evrope, ali su Britanci blokirali ulazak brodova sa izbjeglicama u Palestinu i slali ih nazad u Evropu. Organizacija koju je preuzeo Begin bila je skoro mrtva; bilo je hiljadu

7 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.68

8 Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „We Fight Therefore We Are“.

pripadnika „Irguna“ u to vrijeme, međutim, samo su trećina bila trenirani vojnici, imali su samo jednu strojnicu, pet automatskih pušaka i nekoliko pištolja i pušaka, te oko stotinu granata i pet tona eksploziva. Sa tako bijednom zalihom, Begin proglašava pobunu protiv britanskog mandata u Palestini. „Borit ćemo se, svaki Jevrej u domovini će se boriti“ izjavio je Begin: „neće biti povlačenja. Sloboda ili smrt“.⁹

Begin je shvatio kako je teror prilika za poželjan scenarij. Ubistvo nije bilo cilj, čak iako je neizbježan rezultat. Njegova ideja je bila da napravi nekoliko pokaznih napada koji će dospjeti u novine u Londonu i New Yorku i isprovocirati represivne protivmjere.

Predvidljivo, britanske vlasti su počele politiku masovnih zatvaranje, brutalnih ispitivanja i egzekucija. Što je sve više udaljavalo i uzbuđivalo Jevreje. Britanski rejting u svijetu je opao kao i podrška mandatu u Palestini. „Historija i naše gledište nas uvjerava da ukoliko uspijemo uništiti prestiž vlade u Eretz Izraelu, automatski bi se uklonila i njena vladavina“ napisao je Begin.¹⁰

Dalje Begin objašnjava: „Stoga, ne dajmo mira ovom mirnom mjestu. Kroz sve godine našeg ustanka, mi udaramo na prestiž britanske vlasti, namjerno, neumorno, neprestano. Postojanje podzemne grupe, koju ugnjetavanje, vješanja, tortura i deportacije nisu uspjeli slomiti ili oslabiti, na kraju, potkopala je prestiž kolonijalnog režima koji živi u legendi o svojoj svemoći. Svaki napad koji se ne uspije zaustaviti je udarac, čak i ako napad ne uspije, napravi udubinu u prestižu, i ta udubina se pretvori u pukotinu koja se proširuje sa svakom naredon pukotinom“.¹¹

Beginova brilijantna improvizacija je napravila teroristički udžbenik koji će slijediti grupe iz cijelog svijeta uključujući i palestinske organizacije koje se nadaju ponoviti njegov uspjeh. Begin je bio sretan što se suprostavio oslabljenom i smetenom neprijatelju koji je još bio uključen u rat sa Njemačkom. Kroz cijelu svoju historiju u Palestini, Britanija nije nikad formirala koherentnu politiku u borbi protiv jevrejskog terorizma, koja se za razliku od arapskog ustanka deceniju prije dešavala više u gradovima, gdje je bilo lako za pobunjenike da se vrate u svoje zajednice.

Beginov cilj nije bio da pobjeđuje u bitkama nego da dokaže Britancima da Palestinom nije moguće vladati. Koncentrirao se najviše na simbolične mete, počevši sa napadima na britanske imigracione urede, koji su bili zaduženi za blokadu i kontrolu ilegalnih jevrejskih

9 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Two“.

10 Ibid.

11 Ibid.

imigranata. Nakon toga slijede napadi na četiri policijske stanice. Prikupljao je sredstva krađom i ucjenama. U januaru 1945. pripadnici „Irguna“ ukrali su pošiljku dijamanata iz pošte u Tel Avivu, koje su kasnije prodali za 40000 britanskih funti. Godinu kasnije, ukrali su sličnu količinu novca iz voza. Oružje su nabavljali iz britanskih oružarnica ili su ih proizvodili u vlastitim skloništima. U julu 1945. Britanci su ucijenili njegovu glavu na 2000 palestinskih funti. Begin se povukao u sklonište. Pustio je bradu i zamaskirao se kao rabin pod imenom Israel Sassover. Sa dugim crnim kaputom i šeširom sa uskim obodom živio je sa familijom u malom stanu u Tel Avivu, gdje je provodio dane mijenjajući pelene i pranjem suđa. Osim kad je dobijao dnevne novine ili kad je išao na molitvu u sinagogu, malo ga je ljudi viđalo.¹²

Jedan od ljudi koji ga je vidio je bio Moshe Dayan, koji je tad bio oficir „Heganaha“, jevrejske obrambene organizacije. Odnosi između „Heganaha“ i „Irguna“ su bili uvijek zategnuti. „Heganah“ je radio po uputstvima jevrejske agencije, a kasnije ga je vodio David Ben-Gurion. Skoro od kad je Begin došao u Palestinu, Ben-Gurion ga je vidio kao rivala. „Heganah“ je imao povijest dobrih odnosa sa britanskim vlastima, koju je Begin ljutitio poredio sa nesigurnosti evropskih Jevreja u toku uspona nacizma. Ben-Gurion se zakleo da će ugasiti „Irgun“ po svaku cijenu, i poslao je svog štićenika Dayana da prenese tu poruku. Begin je bio opčinjen mladim oficirom.

Dayan je rođen u Palestini. Izgubio je oko u Siriji, ali ne i svoju hrabrost. Begin ga je posmatrao sa divljenjem, on je sa druge strane imao i dalje uglađenost poljskog odvjetnika. Dayan je to primijetio, iako je Begin bio u bjekstvu, i dalje je bio uredno obučen. Dayan je napisao; „imao je velike i razdvojene prednje zube i dobro je obučen“. Poruka koju je Dayan donio je bila da se „Irgun“ treba držati pod kontrolom. „nimate pravo da djelujete bez saradnje i odobrenja“ rekao je.¹³

Ovo nije bilo vrijeme za nekontrolisane pobune. Britanski premijer Winston Churchill je obećao da će dozvoliti da „Heganah“ formira svoju brigadu za borbu protiv nacista, za koju se Ben-Gurion nadao da će postati okosnica buduće jevrejske vojske. Begin je odgovorio da će jedino vojna sila otjerati Britance iz Palestine. Tada je upitao „jeste li i za nasilje protiv nas?“ Dayan mu je odgovorio da je on vojnik i da slijedi naređenja.¹⁴

12 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Two.

13 Ibid.

14 Ibid.

Ovaj prvi sastanak je ukazao na obećavajuće partnerstvo dva čovjeka koje je dijelio veliki rascjep ideologija i taktika koja će prijetiti jevrejskim građanskim ratom. U novembru 1944. „Hegana“ se približio „Irgunu“ i jednoj još nasilnijoj grupi pod nazivom „Stern Gang“, također poznatom pod nazivom „Lohamei Herut Yisrael“ ili LEHI. Ben-Gurion ih je vidio kao prijetnju za konsolidiranje moći u budućoj jevrejskoj državi i pokušao ih je uništiti. Pripadnici „Irguna“ su kidnapovani, neki su zatvoreni, a drugi su predani Britancima. Neki su čak bili i mučeni. Djeca pripadnika „Irguna“ su bila izacivana iz škola; simpatizeri „Irguna“ su bili otpušteni sa poslova. Iako su njegove pristalice zazivale na osvetu, Begin je to odbio. Naredio je da se ne smije Jevrejima nautiti. Njegova sposobnost da drži svoje ljude pod kontrolom je davala profinjenu impresiju o njemu, čak i u „Hegana“.¹⁵

Nova slika o Beginu je isplivala. Slika o patrioti sa skoro mističnom privrženosti prema jevrejskim životima. Da je odlučio da odgovori na napade Hegana zajednica bi se pocijepala, ali njegova želja da izdrži progon zbog mira između Jevreja je uzdigla njega i njegovu grupu u mitske visine. Kada je Drugi svjetski rat završio, Evropa je bila pregažena sa jevrejskim izbjeglicama, ali su im zapadne sile zatvorile vrata. U nekim slučajevima izbjeglice koje su došle čak pred Palestinu su se morale okrenuti i otići u raseljene imigracione centre u Njemačkoj odmah do koncentracijskih logora gdje su bili zatvarani.

U julu 1945. Churchill je zadobio iznenađujući poraz. Cionisti su bili presrtni jer nadolazeća Laburistička stranka davala je veliku podršku njihovom cilju, ali su se brzo razočarali kad je nova Vlada odlučila da zadrži iste ograničavajuće imigracione politike svojih prethodnika. Mnogi Jevreji u Palestini su smatrali da je Begin „fanatik“ i „terorista“ bio u pravu.¹⁶ Ben-Gurion odlučuje da „Hegana“ udruži snage sa Beginovim „Irgunom“ i sa „Stern Gang“ u ujedinjenom otporu Britancima. Tempo i snaga napada su se brzo uvećali, kao i odgovor Britanaca. Do 1946. bilo je više od sto hiljada trupa u Palestini. Jedan britanski vojnik za svakog Jevreja u zemlji. U jednom brzom zamahu 29. juna koji je dobio naziv Crni Sabbath, Britanci su zarobili tri stotine osumnjičenih pripadnika otpora.

U tom trenutku Ben-Gurion odlučuje da je revolt postao previše štetan, ali je pustio zadnju ujedno i najveću operaciju da se odigra. Hotel Kralja Davida nije bio samo društveni centar zemlje, već i stožer britanske administracije. Glumeći arapske konobare, Beginovi ljudi su provukli sedam velikih kava mlijeka, svaka puna do vrha sa sedamdeset funti TNT-a, u

15 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.80

16 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Two“.

podrum kroz kuhinju restorana. Gore su se pripremali stolovi za ručak za goste hotela. Begin je kasnije krivio Britance jer nisu slušali upozorenja, posebno John Shaw. Begin je kazao da je Shaw izjavio da je tu da daje naređenja Jevrejima, a ne da ih prima. Shaw je kazao da nije uopće bilo upozorenja.

22. Jula 1946. godine u 12:37 h grad je potresla eksplozija koja je raznijela južno krilo hotela. Tišina koja je slijedila veliku buku je probijena plačom i krikom povrijeđenih. Dvije sedmice kasnije, kada su se napokon rasčistile krhotine izbrojali su 91 mrtvu osobu. Od toga 28 Britanaca, 41 Arap, 17 Jevreja, 2 Jermena, 1 Rus, 1 Grk i 1 Egipćanin.¹⁷ Haganah je naredio Beginu da preuzme krivnju na sebe, što je on i uradio. Ben-Gurion je kasnije odbacio operaciju, iako je prema Irgunu on zapravo odobrio. Irgun je neprijatelj jevrejskog naroda“ izjavio je, „uvijek su mi se suprotstavljali“. Begin je priznao da to što su stradali nevini mu je zadavalo mnogo boli i besanih noći. „Tugujemo za jevrejskim žrtvama“ izjavio je Begin na radiju, „Britanci nisu oplakivali šest miliona Jevreja koji su izgubili živote, ali ni jevrejske borce koje su oni sami pobili. Mi ostavljamo žaljenje za britanskim žrtvama Britancima“.¹⁸ Zanimario je da spomene ostale žrtve, uključujući i Arape, kojih je najveći broj stradao u napadu.

Tokom lova koji je slijedio, Begin se sakrio u tajno skrovište u svojoj kući na četiri dana bez vode i pića. Njegovi posterji su proslijeđeni britanskim organima. Poster ga je opisao visokog 175 cm iako je zapravo bio 8 cm niži, srednje građe, dugog nosa, loših zuba i velikih naočala. Kao što se Begin nadao, bombardiranje hotela Kralja Davida je ugasilo volju Britanaca da nastave sa mandatom. Shvatili su da troše više sredstava na Palestinu nego na domaće zdravstvo i obrazovanje. U februaru 1947. Britanija je objavila da predaje problem Palestine u nadležnost UN-a .

Osjećajući pobjedu, Begin je pojačao sa napadima, čak šesnaest za jedan dan u martu, uključujući i bombu u Klubu britanskih oficira koji je odnio dvanaest života. Kada su tinejdžerski pripadnici njegove grupe bili uhapšeni i išibani Begin je upozorio da će britanski oficiri biti tretirani na isti ponižavajući način. Bez sumnje njegova dječjačka slika poljskih vojnika koji bičuju Jevreje u Brisku preplavila su njegov um. „stotinama godina bičevali ste domorodački narod u vašim kolonijama, bez odmazde“, poruka „Irguna“ je glasila: „Jevreji

17 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.87.

18 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Two“.

nisu Zulu. Nećete bičovati Jevreje u njihovoj domovini“.¹⁹ Britanija je prekinula ovu praksu nakon što su četvorica njihovih vojnika zarobljeni i išibani.

Vijest o ovom događaju se proširila svijetom, dijelom jer su se Jevreji usudili izjednačiti sa svojim britanskim okupatorima. Teror nije jedini razlog zašto je nastala država Izrael, ali kampanja koju je vodio „Irgun“ je bio ključni faktor za izbacivanje Britanaca iz Palestine. Begin je bio prvi terorist koji je prihvatio vrijednost javnosti u promociji svog cilja u internacionalnom okviru. Ova transformacija terorizma od primarno lokalnog fenomena u globalni je došao primarno zbog njegovog uspjeha. On je bio pionir u taktikama koje će kasnije postati osnovne terorističke taktike, poput uzastopnog bombardovanja i upotreba improviziranih eksplozivnih sredstava.

Dokazao je da pod određenim okolnostima, teror djeluje. Mnogo godina poslije, američke snage će pronaći kopiju Beginovih memoara „The Revolt“ u biblioteci u trening kampu Al-Qaeda, Osama bin Laden je čitao njegovu knjigu želeći shvatiti transformaciju iz teroriste u državnika. Begin se uvijek pravdao da se bavio terorizmom. Napisao je da je njegov cilj preciznije suprotan terorizmu, jer cilj njegove borbe je da oslobodi Jevreje njihovog straha. Zaključio je; „historijski mi nismo teroristi, ni smo striktno govoreći antiteroristi“.²⁰

Jasno je da je „Irgun“ odbacio svaku brigu za ljudskim pravima i mogao je biti fokusiran kao refleksija Beginovih predispozicija prema tamnijoj strani moralne zrelosti i dvostruka kognicija pod uticajem okoline. Moralni voditelji Beginovog ponašanja prema drugim grupama je proglašavana u sprezi sa predispozicijama da se spriječe i drugi jevrejski programi kao i rana fascinacija vojnom snagom kao i njegov mentor Jabotinski.²¹

Kada je sagledavao arapsko stanovništvo u cijelini, vidio je amorfno neprijatelja nalik na duh koji samo čeka priliku za napad. Djelovao je hladno, bezosjećajno i paranoično pokazao je neobičnu ravnodušnost za patnje drugih. Neki to pripisuju njegovom vremenu u ruskom Gulagu kad je bio mlađi i gubitku roditelja u holokaustu. Jevrejska zajednica u kojoj je on odrastao, jevrejski svijet koji je on smatrao domom sada je nestao. Njegova uskogrudnost i agresija je rezultat ovih historijskih iskustava.

Moderniji primjer bi bilo njegovo svjedočenje o Sabra i Shatila masakru u Libanu gdje je 3500 ljudi, većinom Palestinaca, pobijeno od strane izraelskih obrambenih snaga koji su pokušali uništiti uporište PLO-a. Tadašnji libanonski predsjednik Bashīr Ghimaya bivši šef

19 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Two“.

20 Ibid.

21 Ibid.

Libanonskih snaga (Falangista) je ubijen 14. septembra 1982. Izraelski ministar obrane Ariel Sharon odlučio je okupirati zapadni Bejrut zbog opušbe da su atentat skrivili "palestinski ekstremisti" te da želi spriječiti prolijevanje krvi i osvetu te riješiti pitanje navodnih 2000 terorista koji su se navodno skrivali u logoru. Izraelska okupatorska vojska je opkolila kamp, ali nije poslala svoju vojsku unutra. Umjesto toga, poslani su Falangisti - kršćanska militantna policija koja je formirana i obučavana od strane Izraela, te Slobodna libanonska armija.

Tokom tri dana, oni su masakrirali civile, a izraelska vojska koja je bila razmještena oko logora, u kojima je tada živjelo oko 8000 izbjeglica, nije reagirala, već su pomagali tako što su im noću držali upaljene reflektore, a dopremili su i buldožere, municiju i hranu. Begin je slično napao palestinsko selo Dir Yassin. Govorilo se da je to prostor za napad Arapa na Jeruzalem. I ovo se smatra masakrom i kasnije se koristilo u istrazi Sabra-Shatila. Ono što je jasno, je da ovi primjeri pokazuju njegov nedostatak moralne pravde prema drugim grupama, prema svim koje je vidio, kao smrtnu opasnost prema Eretz Israel i njegovim stanovnicima.

Izještavano je da je Beginovo svjedočenje djelovalo kao da se radilo o poslovnom poduhvatu. Beginove kontroverze nisu dolazile samo od prijetnje palestinskih Arapa ili prisustva Britanaca. Velik dio protivljenja je dolazio do strane njegove jevrejske zajednice od njihovog lidera Davida Ben-Guriona. Ben-Gurion i njegova grupa su bili dio prvobitnih pionira koji su emigrirali u Palestinu ranih 1900-ih i težili su uobličavanju buduće nezavisne jevrejske države, ali pod zastavom socijalističkog cionizma, Begin je predstavljao radikalnije grupe.

Ben-Gurion je bio u tvrdoj opoziciji „Irgunu“ i vidio ih kao direktan izazov autoritarnom predavljanju jevrejske zajednice. On je odbacio „Irgun“ i proglasio ih neprijateljima jevrejskog naroda i optužio ih kao direktne krivce za neuspjeh jevrejske države. Tako da je „Heganah“ proganjao i hapsio pripadnike Irguna, te ih predavao Britancima. Begin, želeći da spriječi građanski rat, je naredio neulazak u nasilne obračune sa JDF/Heganah. Sličan pristup je uveo u Ben-Gurion nakon potapanja broda Atalena koji je prevezio oružje za borbu Irguna protiv Britanaca i palestinskih Arapa, i zaista umjesto uzimanja jevrejskih života Begin se povlači.

Ben-Gurion je prezirao Begina, i privatno i ideološki. Čak i u kasnijim godinama kad je Begin bio član izraelskog Kneseta, Ben-Gurion ga nikad nije nazivao imenom nego kao „drugi član“. Ironično, Begin je poštovao Ben-Guriona te ga je čak i imitirao i stilom i u

politici.²² Do 1967., Begin se pridružuje Vladi nacionalne unije i 1970. postaje zajednički predsjedatelj koalicije „Unija“ (Likud). Kada je Likud stranka osvojila izbore u maju 1977., Begin osniva vladu. U februaru 1967. biva ponovo izabran za predsjednika stranke. Većina članova stranke Herut je bila lojalna Beginu više nego ikom drugom.

15. maja 1967. na Dan nezavisnosti Izraela egipatske trupe su umarširale na Sinaj. Izrael je bio iznenađen tim potezom. Osam dana poslije egipatski predsjednik Gamal Abdel Nasser, je naredio svojim snagama da blokiraju Tiranski prolaz. Zbog zamršenosti situacije u Izraelu, Izraelci su tražili jaku ličnost koja će voditi naciju u ratu. Shimon Peres tada član Kneseta je dao ideju da se raspusti vladu i oformi koalicija između stranaka Mapai, Rafi i Gahal. Prema planu koji je Peres objasnio Beginu u kafeteriji, Ben Gurion bi se vratio kao premijer, a ako bi Levi Eshkol tadašnji premijer to odbio, Ben Gurion bi bar bio ministar odbrane i vodio rat. Beginu nije trebalo dugo nagovarati, on je shvaćao ozbiljnost situacije i osjećao je veliku brigu za sudbinu jevrejskog naroda. „Ovo je ozbiljna prijetnja,“ kazao je, smatrao je da Arapima treba vjerovati kada kažu „da nas namjeravaju uništiti“.²³ Begin je također ovo vidio kao priliku da napokon uđe u vladu.

Peres je tražio od Beginu da on i Ben Gurion razgovaraju sa Eshkolom i da ga nagovore da pristane na plan. Begin je bio uzbuđen. Iako je njegovo rivalstvo sa Ben Gurionom bilo veliko, on je razumio situaciju i političku hijerarhiju te mu se nije usprotivio. „Ova vremena traže premijera kojem narod vjeruje, to je Ben Gurion“.²⁴ Begin je shvatio na sastanku sa Ben Gurionom da je on čak i neodlučniji za vojnu operaciju od Eshkola. Napisao je pismo Eshkolu u kojem je kazao da Jevreji trebaju biti jedinstveni kad je Izrael u nevolji. Pet dana prije rata Begin napokon ulazi u vladu.

Šestodnevni rat je počeo 5. juna 1967., u nekoliko sati izraelsko ratno vazduhoplovstvo je uništilo zračne snage Egipta, Jordana i Sirije dok su oni još bili na zemlji što im je na kraju donijelo pobjedu. Čak prvih dana rata, Begin koji je tek počinjao svoju političku karijeru, otkrio je stil i obavezu koja će postati njegovo nasljedstvo. Dok se na početku sastanka kabinet raspravljao kako se postaviti prema jordanskom kralju Husseinu, Begin je insistirao da se zauzme Stari Grad: „I tu imam sentimentalni zahtjev.

22 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Three“.

23 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.215.

24 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.215.

Mi koristimo termin „osvojiti“, koji sa vojnog gledišta jest ispravan, ali u odnosu na Stari Grad trebamo reći „osloboditi“. Ako to stvara sumnju, možemo jednostavno reći da je Stari Grad Jeruzalem, Davidov Grad, u rukama IDF (bez da kažemo da je osvojen)“.²⁵ Kada su saznali da je zračni napad uspio Begin je ohrabrio Dayana da zauzme Jeruzalem. Drugi dan rata Begin se već mogao zamisliti kako se moli na „zapadnom zidu“. Iako je shvaćao historijsku priliku da se zauzme zapadna obala ni u najvećoj euforiji mu nije naumpala mogućnost ostvarivanja velikog sna revizionista i zauzimanja istočne obale rijeke Jordan.

Treći dan je čuo da se očekuje primirje i da će vojne operacije stati pa je nazvao Dayana: „Moshe moramo požuriti i zauzeti Jeruzalem“.²⁶ Dayan ga je proslijedio premijeru i rekao mu da mu ne treba savjet po tom pitanju, ali je Begin inzistirao i Dayan mu je obećao sastanak da razgovoraju. Na sutrašnjem sastanku Levi Eshkol, Moshe Dayan ministar odbrane, Israel Galili ministar informacija i Yigal Allon zamjenik premijera odlučuju da je vrijeme da se zauzme Stari Grad, što i uspjevaju prije podneva. U toku rata Begin je bio poznat kao mirotvorac između sukobljenih ministara.

Četvrti dan se saznalo da je Dayan naredio zauzimanje Golanske visoravni bez da je konsultovao Eshkola. Begin je rekao da moraju učiti iz Austrijske historije, za vrijeme carice Marie Therese, vojnik koji je učinio herojsko djelo uprkos drugačijem naređenju je bio i disciplinovan i nagrađen. Nakon rata Begin je tražio da pregleda sve dokumente o okupiranim teritorijama. Tražio je da ukoliko se budu vraćale, da u dokumentima piše da se te teritorije predaju, a ne vraćaju. Bio je veliki zagovornik semantike.

Od 1967. do 1970. je bio član vlade koju je predvodila Golda Meir, ali ju napušta sredinom 1970. kada Golda Meir tadašnja premijerka Izraela prihvata Rezoluciju UN-a 242 koja podrazumijeva povlačenje sa svih frontova uključujući i Zapadnu obalu.²⁷ Yom Kipurski rat je iznenadio Izraelce. Izraelci su smatrali da je Anwar Saadat slabiji od svog prethodnika. Pa su njegove prijetnje shvatali kao znak političke i vojne slabosti i smatrali su da Egipat neće ići u rat dok ne obnovi svoje vazduhoplovstvo, a na sjeveru su smatrali da Sirija neće ići sama u rat. U maju 1973. godine „Izraelska obavještajna služba“ je saznala da Egipat planira objaviti rat Izraelu, ali da do njega neće doći.

25 Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „The Style of a Good Jew“.

26 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.219.

27 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.67.

13. septembra 1973. izraelska zračne snage su došle u sukob sa sirijskim avionima. Uništili su 12 sirijskih, a izgubili samo jedan svoj avion što je još više potvrđivalo da je Sirija preslaba da bi ušla u rat. 3 oktobra 1973. izraelske snage su primijetile nagomilavanje vojske uz granicu, ali su procijenili da se radi o vježbi. Tek nakon što je sovjetski savjetnik napustio Egipat i Siriju, Izrael je shvatio da će biti napadnut, ali i tad je ostao samo na djelimičnoj uzbuni.

6. oktobra 1973. jutro na Yom Kippur, najsvetiji dan za Jevreje, kad poste i idu na molitvu u sinagogu, postalo je jasno da će Egipat i Sirija izvesti zajednički napad na Izrael. Pa su taj rat Izraelci i nazvali Yom Kippurski rat dok je egipatski predsjednik Anwar Saadat ovaj napad nazvao Operacije Bedr, po Bitci na Bedru iz 624. godine, prvoj velikoj vojnoj pobjedi Muhameda a.s.²⁸ Počela je mobilizacija izraelskih snaga, ali dvije arapske zemlje su napale oko dva sata i uspjele iznenaditi Izraelce kad su sirene odjeknule zemljom. Čak i Begin koji je u predratnoj kampanji izjavljivao da će Egipat biti poražen ukoliko se odluči napasti, odmah poslije sirene Begin stiže u sklonište u Knesetu u Jeruzalemu. Kad je rat izbio, Begin je pokazao iznimno znanje o napadu i taktikama koje treba poduzeti unatoč što je bio u opoziciji. „Zašto ne prelazimo kanal“ pitao je, ne odajući izvor svojih informacija. Unatoč tomu postalo je jasno da je taj izvor general Ariel Sharon. Bio je to početak velikog prijateljstva u kojem su često pomagali jedan drugome.²⁹

Kad je Sharon bio otpušten iz armije u julu 1973., želio se uključiti u politiku i smatrao je da je najbliži Gahalu. Dogovorio je sastanak sa Beginom ali nakon toga ipak odlučuje da se priključi Liberalnoj stranci. Ariel Sharon je u svom odvažnom potezu spasio stvar. U trenutku kad su egipatske snage skoro sve na Sinaju, on uspijeva da pređe kanal i da okruži egipatsku treću armiju.³⁰ Mogao ju je uništiti da nije bilo internacionalnih pritisaka. U tom trenutku i SAD naoružava izraelsku vojsku kako bi kontrirali SSSR-u koji je naoružavao Arape te se situacija polako mijenja.

U toku kontranapada izraelskih snaga postojala je ideja napada na Damask. Begin je smatrao da je to zlatna prilika da se tenkovima uđe u Damask. 17. oktobra 11. dan rata, kad je već bilo jasno da se Izrael ne brani, nego da je prešao u napad, Begin je izašao na podium Kneseta i izjavio da želi cijelu naciju ujedinjenu. Izjavio je da ako ima čak pitanja i zabrinutosti da se

28 Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „The Style of a Good Jew“.

29 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.247

30 Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „The Style of a Good Jew“.

time treba pozabaviti tek kad neprijatelj bude uništen.³¹ Ranije je optuživao Sovjetski Savez da je naoružavao Egipat i Siriju i da ima direktna veza dogovoru Ribbentrop-Molotov i pomoći arapskim zemljama.

14. oktobra Knesset je donio odluku o prekidu vatre. Unatoč činjenici da je odobrenje bazirano na prihvatanju rezolucije UN 242, Begin se suzdržao od raspravljanja o njegovoj važnosti za budućnost okupiranih teritorija. Rezolucija UN 242 je podrazumijevala princip „teritorija za mir“. Po tom bi Izraelci morali vratiti većinu, ako ne i sve zauzete teritorije u ratu iz 1967. godine u zamjenu za priznanje od arapskih zemalja.³²

Nakon ogromnih stradanja u Yom Kipurskom ratu osjećaj sigurnosti i povjerenja u lidere je splasnulo. Popularnost Golde Meir i Moshe Dayana je drastično opala, i većini građana se vlada zgdila. Istraživanje provedeno mjesec dana nakon rata pokazalo je da je Yigal Allon najpoželjniji za premijera, a nakon njega Menachem Begin. Begin je bio odlučan da zadrži osvojene teritorije i 1975. je čak napao i Henry Kissingera jer je predložio da mijenjaju teritoriju za priznanje. 1974. godine izraelski obavještajci su došli do saznanja da Iračani imaju mogućnost obogaćivanja urana te da mogu proizvesti nuklearnu bombu u roku od 5 do 7 godina.

1975. godine Saddam Hussein je za jedan libanski magazin izjavio da želi da Irak postane prva arapska zemlja koja posjeduje vojni nuklearni program, te je prijetio da će izraelsku državu „ugušiti u rijeci krvi“.³³ Time je izazivao reakciju Izraelaca. Već 1979. godine Mossad uspješno uspijeva uništiti nekoliko reaktora koji su čekali na dokovima luke u La Sen Sir Mer da se prebace u Irak, a 1980. godine egipatski nuklearni znanstvenik Yahya El Mashad koji je bio povezan sa Iračanima biva ubijen. Ovi pokušaji su jedva pa i usporili gradnju Osiraka.

Izraelci počinju da razmišljaju o vojnoj operaciji u Iraku s obzirom da nuklearno oružje predstavlja egzistencijalnu prijetnju jevrejskom narodu. Osmišljavaju operaciju Opera koja je podrazumijevala da izraelski avioni polete iz Etzion baze na Sinaju i prelete preko Jordana i Saudijske Arabije u Irak. Reaktor bi bio uništen prije završetka kako bi se spriječilo širenje radijacije i time smanjilo opravdanje za kontranapad Iraka. Iako je operacija zvučala

31 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.262

32 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.65

33 Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „Crazy Like a Fox“.

jednostavna, Begin rizikuje živote pilota, ali ako oni ne uspiju onda rizikuje živote jevrejskog naroda. „Veliki sat kuca iznad naših glava“ kazao je Begin.³⁴

7. juna 1981. godine izraelski F-16 avioni su poletjeli iz baze na Sinaju prema Iraku. Zadatak je uspješno obavljen i niko od pilota nije poginuo, te se ova operacija smatra drugim najvećim uspjehom Menachema Begina poslije Mira u Camp Davidu. Iako je počeo mandat sa vojnim stavom. Begin je naučio da radi kompromise, kao što je davanje mandata svojim protivnicima poput Moshe Dayan. S vremenom se odrekao i Sinaja i naselja samo zbog mira sa Egiptom, radeći razliku između biblijskih teritorija i onih izvan njih, poput Sinaja.

Najpoznatiji je po sklopljenom miru sa egipatskim predsjednikom Anwarom Sadatom u pregovorima u Camp Davidu pod medijacijom Jimmya Cartera. Po dogovoru izrael dobija puno priznanje u zamjenu za Sinaj koji su osvojili u ratu 1967. godine. Poslije izbora 1981. Begin ponovo osniva vladu. Njegova predaja teritorija Egiptu ga nije pokolebala u stavu da palestinska država na zapadnoj obali i Gazi ne dolazi u obzir. Invazija na Liban 1982. godine koja je trebala uništiti PLO, samo je donijela brojne pogibije palestinskih civila. Drugi cilj je bio da Ariel Sharon osnuje desničarski proizraelski režim u Bejrutu, što je okrenulo svjetsku javnost protiv Izraela. To, i smrt njegove žene, u novembru te iste godine dok je on bio na diplomatskom putu u Washingtonu, su bili glavni razlozi njegovog odstupanja sa vlasti 1983. godine.

Poslije Camp Davida Begin nastavlja sa politikom gradnje naselja na Zapadnoj obali, naredio je i bombardovanje nuklearnog reaktora blizu Bagdada u Iraku i proširuje iraelski zakon i na Golansku visoravan. U junu 1982. godine poslao je izraelsku vojsku u Liban sa ciljem da iskorijeni PLO. Nakon toga naređuje vojsci ulazak u Zapadnu obalu, te vrši genocid u dva palestinska izbjeglička kampa Sabra i Shatila. Mir koji je dogovorio sa Egiptom mu je dao slobodnu ruku koju je on izigrao. Rat u Libanu i smrt njegove žene Alize, su ga slomili.

U augustu 1983. Begin je trebao primiti njemačkog kancelara Helmuta Kohla, i kad su ga otišli potražiti u njegov ured, Begin je rekao; „Danas ću dati otkaz“ objasnio je svojim kolegama da traži oprost i pokajanje. Begin odlazi u svoj stan u Ulici Zemach u Jeruzalemu i zatvara vrata svijetu.³⁵ Sljedećih devet godina rijetko je izlazio, osim kad je posjećivao grob svoje žene. Dobio je osip koji ga je spriječavao u brijanju. Nosio je pidžamu tokom dana ili pantalone i ogrtač kada bi mu došli rijetki gosti kojima je bilo dozvoljeno. Ujutro kao i svaki

34 Gordis, Daniel, 2014, Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA, EPUB e-book, pod „Crazy Like a Fox“.

35 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Epilog“.

dan Yechiel Kadishai bi mu donio novine pa bi provodio vrijeme čitajući ili slušajući radio. Yechiel Kadishai mu je bio saradnik od 1963 kad su se upoznali do kraja života. Sa prozora svoga stana je mogao vidjeti šumu Jeruzalema, a poslije te šume, Deir Yassin.

1987. godine na osmu godišnjicu potpisivanja sporazuma u Camp Davidu, Jimmy i Rosalynn Carter su bili u Izraelu. Begin ih je odbio primiti. Carter je primljen na ručak u kuću predsjednika Chaim Herzoga uz ostale Izraelce koji su učestvovali u Camp Davidu, svi osim Begina. Kad je Carter vidio Kardishaia pitao ga je bi li mogao još jednom popričati sa svojim starim partnerom, Kardishai mu je odgovorio da će ga nazvati , zatim je uzeo telefon ukucao broj i nazvao Begina. Begin se javio.

„Gospodine predsjednik Carter je ovdje, želio bi pričati sa vama“?!

Begin je rekao: „Molim te daj mu telefon!“

Carter: „Zdravo gosp. Begin“

Begin: „Zdravo predsjedniče Carter! Kako je Rosalynn“

Carter: „Dobro je!“

Onda je Begin iznenada rekao: „Zbogom!“.³⁶

Menachem Begin je dugo bolovao od dijabetesa i bolesti srca. Uz to i jaka depresija koja ga je pogodila nakon smrti žene i krivnje koju je osjećao poslije invazije na Liban odvukle su ga u samoću. Doživio je težak srčani udar trećeg marta 1992. od kojeg se nije oporavio te umire 9. marta. Iza njega su ostali sin i dvije kćerke te osam unučadi.

³⁶ Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Epilog“.

3. Poglavlje II: Izraelsko-Arapski sukobi

3.1 Korijen i uzroci sukoba

Cionizam nastaje kao svjetski pokret Jevreja, kojem je glavni cilj uspostava i jačanje Jevrejske države. Nastanak pokreta rezultat je pojave novog vala antisemitizma u Evropi u drugoj polovici 19. vijeka, a država kojoj se težilo bila bi garant opstanka Jevreja u svijetu. Prve migracije jevrejskog stanovništva na te prostore započinjaju još u vrijeme osmanske vlasti, pred sami kraj 19. vijeka.

U samom jeku Velikoga rata, Arthur Balfour, tadašnji britanski ministar vanjskih poslova, šalje pismo Walteru lordu Rotschildu, predstavniku Engleske Federacije cionista, gdje iskazuje potporu stvaranju države Izrael. U pismu stoji kako Vlada Njegovog Veličanstva blagonaklono gleda na formiranje jevrejske nacionalne države u Palestini, sve dok se time ne narušavaju prava ostalih nacionalnih i vjerskih skupina na tom prostoru.

U oko upada činjenica da se dio o poštivanju prava drugih skupina odnosi na 85 % stanovništva, dok je broj Jevreja iznosio nekih 15 %. Velika Britanija 1947. godine izlazi pred skupštinu UN-a zahtijevajući rješenje problema Palestine. Problem je bio što su Arapi odbijali bilo kakvo cijepanje teritorija, a Jevreji uspostavu dvonacionalne unije. U trenucima kad se donijela odluka na prostoru Palestine živjelo je 1,950.000 ljudi, od kojih su 608.000 bili Jevreji. Državi Izrael pripalo je 14.000 km², dok je Palestini pripalo 11.000 km².³⁷

3.2 Prvi Izraelsko-Arapski rat (1948. Godina)

Glavni uzrok prvog, a i svih ostalih izraelsko-arapskih sukoba leži u isključivosti i agresivnosti cionista s jedne, te odbojnosti arapskih zemalja da prihvate realnost postojanja jevrejske države u Palestini. Ali arapskim liderima nije bilo u interesu ni formiranje Palestinske države. Kralj Transjordanije Abdulah je ponudio Jevrejskim liderima utočište u zamjenu da aneksira Zapadnu Obalu i Gazu kako bi dobio izlaz na Mediteran, ali ostali arapski lideri su bili odlučni da ga zaustave u tom naumu.

I Egipat i Irak su težili da budu nasljednici Osmanskog carstva dok su Palestinci bili preslabi i bez vodstva. Nastojeći spriječiti podjelu Paletine, dan nakon proglašenja države Izrael, države članice Arapske lige, saveza kojeg čine Egipat, Sirija, Transjordanija, Libanon i Irak, izvode prve napade na Izrael. Arapska liga ulazi u sukob s 35.000 vojnika, većinom obučanih još u vrijeme britanske uprave na tim prostorima. Izrael je tada imao 45.000 ljudi pod oružjem.³⁸

37 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.13

38 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.20.

Arapske snage počinju rat bez jasno definiranog cilja. Na graničnom frontu prema Izraelu Sirija je u početku angažirala oko 4.000 ljudi. Te su snage uspjele prodrijeti na izraelski teritorij i zauzeti Mishmair Hayarden. Jordan je za prvi udar angažirao oko 8.000 ljudi. Te su snage do 18. maja ušle u stari dio Jeruzalema i zauzele Latrun, Ramle i aerodrom Lod. Novi dio Jeruzalema je opkoljen i grad u cjelini odsječen od Tel Aviva. Na prostoru između jordanskih i sirijskih snaga djelovala je iračka brigada jačine oko 2.000 ljudi. Libanonske snage težile su da presijeku izbočinu na izraelskim obrambenim položajima sjeverno od jezera Jan Kinereta, na tadašnjoj tromeđi Sirije, Libanona i Izraela.

Egipatske snage činile su više od polovice ukupno angažiranih snaga zemalja članica Arapske lige i u početku su brojale oko 12.000 ljudi. One su preko pustinje Negev prodrle na sjeveroistok, zauzele Gazu i Beršabu i za nekoliko dana spojile se s jordanskim jedinicama južno od Tel Aviva. Na inicijativu UN-a, zaraćene strane su pristupile pregovorima o primirju. Izrael je bio u nepovoljnijoj vojnooperativnoj situaciji jer su se njegove oružane snage na kopnu našle u potpunom ili djelomičnom okruženju i presječene na tri dijela, od kojih jedan dio oko Tel Aviva, drugi u okruženom Jeruzalemu i treći u južnom dijelu Palestine.

Izrael je iskoristio pregovore o primirju za intenzivan uvoz naoružanja i mobilizaciju svojih ratnih potencijala i pregrupiranje oružanih snaga. U toku juna 1948. njegove su oružane snage znatno narasle i njihova ukupna borbena moć je povećana do razmjera koji su omogućavali prelazak u protuofenzivu, koju Izrael poduzima na centralnom frontu općim pravcem Tel Aviv-Jeruzalem. Kako je takva pomoću naoružanju i municiji bila uskraćena Arapima, njihove snage nisu se mogle efikasno suprotstaviti.

Za kratko vrijeme Izraelci su uspjeli zauzeti aerodrom Lod i Ramle, ukloniti blokadu Jeruzalema i razdvojiti egipatske i jordanske snage u tom rejonu. Našavši se u središnjem položaju, izraelskim snagama se pružila prilika da postupno djeluju protiv arapskih zemalja koje se nisu mogle sporazumjeti oko podjele Palestine. Prvi udar glavnine izraelskih snaga u ofanzivi bio je usmjeren na jordanske i iračke jedinice. Koje trpeći velike gubitke se povlačile na istok zajedno s masom izbjeglica. U takvoj situaciji Jordan i Irak su izrazili spremnost da pregovaraju o primirju, na čemu su inzistirao UN. Sirijske i libanonske snage za vrijeme te izraelske ofenzive ostale su pasivne.

Tako je kao ozbiljan protivnik Izraelu preostao još jedino Egipat, kojeg je morao vojnički poraziti da bi postigao svoje ciljeve u tom ratu. U međuvremenu Egipat je pojačao svoje snage na frontu i po dubini čvrsto zaposjeo komunikaciju Tel Aviv-Negev. Stabiliziravši

front na istočnom dijelu prema jordanskim, iračkim, sirijskim i libanonskim snagama i pregrupiravši svoje snage.

Izrael je 9. oktobra 1948. prešao u odlučan napad na egipatske snage. Za deset dana žestokih borbi izraelske jedinice su uspjele odbaciti Egipćane nešto na zapad, približiti se Gazi i 21. oktobra zauzeti Beršabu. Poslije toga došlo je do zastoja u započetoj operaciji na egipatsko-izraelskom frontu. Naredna dva mjeseca i Egipat i Izrael su se intenzivno pripremali za odlučujući pothvat.

Izrael je 22. decembra preuzeo ofanzivu, s ciljem da odsiječe Gazu. Obuhvatni manevar izveden je preko pustinje Negev, iz koje su egipatske snage potisnute i odbačene na zapad. Prodor na more izvršen je na području Rafe.³⁹ U takvoj situaciji Egipat je, posredstvom UN-a, prihvatio pregovore o primirju, koje je potpisano 24. februara 1949. na Rodosu. Poslije toga su u toku 1949. godine primirje potpisale i ostale članice Arapske lige Jordan, Sirija, Libanon, osim Iraka i Saudijske Arabije, koje to ni do danas nisu učinile.

To je bio vrhunac teritorijalne ekspanzije arapskih sila u ratu. Nakon toga dolazi do primirja, koje će puno bolje iskoristiti izraelska vojska, kojoj je jedina preostala uzdanica bila premoć u zračnom prostoru. Izrael je pristupio užurbanoj obnovi kopnene vojske. Izraelski lider David Ben Gurion proglasio je uspostavu Izraelskih obrambenih snaga. Poslije rata dolazi do promjena.

U Siriji 1949. godine dolazi do vojnog udara generala Husnija al Zaima. Njegova vladavina bila je kratkoga vijeka, trajala je svega nekoliko mjeseci, i bila je uvod u totalnu destabilizaciju države i početak razdoblja vojnih udara koji će još dugo potresati Siriju. Jordanski kralj Abdulah stradao je u atentatu, ubijen od tinejdžera nezadovoljnog potpisivanjem primirja s Izraelom.

U Egiptu je, kao posljedica vojnog poraza, srušena monarhija i kralj Faruk I, te je uspostavljena demokratija. Palestinci nakon rata pokušavaju pokrenuti nove političke inicijative, i u izbjeglištvu, i u samom Izraelu. Osnivaju se organizacije kao što je Federacija palestinskih studenata, te Nacionalni arapski pokret. Za to vrijeme Izrael proživljava stabilno razdoblje. Teritorij napušten od strane Palestinaca naseljava se židovskim stanovništvom. Na izborima 1949. god. Ben Gurion postaje premijer države, a Chaim Weizman njen predsjednik.

³⁹ Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.21.

3.3 Drugi Izraelsko-Arapski rat (1956. Godina)

Neposredni povod izbijanja drugoga izraelsko-arapskog rata bila je nacionalizacija Sueskog kanala. Dodatni razlog dizanju tenzija bio je dolazak Gamala Abdela Nasera na vlast u Egiptu koji nije odgovarao francuskim i britanskim interesima. On se već prije sukoba iz 1956. god. profilirao kao najistaknutija osoba arapskog svijeta. Centralni geostrateški položaj Egipta u arapskom svijetu donio mu je ulogu prvoborca za nezavisnost i oslobođenje od kolonijalnog jarma među arapskim zemljama.

Nakon više neuspješnih pokušaja svrgavanja Nasera s vlasti, Britanci i Francuzi odbijaju daljnu isporuku vojnih dobara Egiputa, na što su se obavezale nakon prvog rata. Tada se Naser okreće Sovjetskom Savezu tražeći pomoć. Zbog zategnutih odnosa među velesilama u hladnoratovskom razdoblju, Sovjeti odbijaju direktno slati oružje i vojnu opremu Egiptu. Ugovor je sklopljen s Čehoslovačkom, preko koje ratni materijal stiže u Egipat.

Kad je egipatska vojska dovoljno ojačala, dosegnuvši brojku od 100.000 vojnika, 400 aviona, 500 borbenih tenkova, te 40 brodova, egipatsko vodstvo osjetilo je da je došao trenutak da povрати puni suverenitet nad čitavim svojim teritorijem, uključujući i Sueski kanal. Troškove izgradnje kanala snosila je grupacija francuskih i britanskih financijskih moćnika, koja je zatim dobila koncesiju na korištenje kanala u trajanju od 99 godina. Egipat je u tom razdoblju imao pravo na svega 7% od ukupne ostvarene dobiti. Takva raspodjela financijske dobiti dovela je do odluke o nacionalizaciji kanala, koja je provedena 1956. god.⁴⁰

Ta odluka izaziva brojne reakcije u Francuskoj i Britaniji, što će izazvati ponovni sukob. Agresori na Egipat, Englezi i Francuzi, predvidjeli su angažiranje ekspedicijskog korpusa zajedničkih snaga koja čine oko 20.000 ljudi, 500 aviona, 200 ratnih, transportnih i desantnih brodova, 7 nosača aviona, 7 krstarica i 18 razarača.⁴¹ Za ofanzivna djelovanja prema Egiptu Izrael je angažirao kopnene snage jačine mehaniziranog korpusa i skoro cjelokupno ratno vazduhoplovstvo.

Tok događaja na bojnopolju pokazao je da su anglofrancuski i izraelski ratni planovi imali visok stepen koordinacije čime je potvrđena egipatska teza o zajedničkom ratnom planu Engleske, Francuske i Izraela. Osnovna ideja ratnog plana agresora bila je da se prethodnim djelovanjem Izraela egipatske kopnene snage navuku u borbu na Sinajskom poluotoku, a

40 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.31

41 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.32

zatim brzim opsjedanjem zone Sueskog kanala od strane engleskog i francuskog ekspedicionog korpusa, odsijeku, okruže i unište.

Napad na Egipat prvo je počeo Izrael, 29. oktobra 1956. u 17 sati po lokalnom vremenu, bez objave rata. Glavni udar Izraelci su nanijeli pravcem Akaba-Sues, dakle na pravcu koji je Egipat ocjenjivao kao pomoćni i gdje je imao samo jedan pješadijski bataljon u odbrani. To je tzv. Hodočasnički put na Sinaju. Prvo su Izraelci na tom pravcu kod Parkerova spomenika spustili zračni desant jačine jednog padobranskog bataljona koji je dobio zadatak da zauzme tjesnac i prijevoj Mitla ključni operativni objekt na tom pravcu. Istovremeno je s fronta prešla na tom pravcu u napad jedna izraelska motorizovana brigada.

Kako je odnos snaga napadača i branioca na tom pravcu bio 5:1 u korist Izraelaca, njihove motorizovane snage brzo su prodirile i 30. oktobra spojile se sa zračnim desantom kod Parkerova spomenika, a sutradan do 18 sati ovladale i tjesnacom Mitla. Time je Sues blokiran s istočne strane, što je bio značajan početni uspjeh agresora. Istovremeno Izraelci su angažirali dio snaga pravcem Sues-Šarm el Šeik s ciljem da otvore pomorske komunikacije Sueski i Akabski zaljev za britansku i francusku ratnu flotu koja je već plovila kroz Crveno more prema Suezu. U tom poduhvatu Izraelci su imali samo 40 mrtvih i 100 ranjenih.⁴²

Drugi izraelski udar uslijedio je dan kasnije od prvog, u zahvatu Turskog puta, koji su Egipćani također ocjenjivali kao pomoćni pravac i na njemu imali relativno slabe snage koje su zauzele i branile fortifikacijski dobro utvrđene objekte na frontu i po dubini. Izraelske snage su prodirale duž Hodočasničkog i Turskog puta. Izraelci su izvođenjem zavaravajućih djelovanja i neuspješnih pravljenja prolaza u minskim poljima uspjeli vezati glavninu egipatskih snaga na Sinaju, a cilj im je bio da ih okruže i unište. Egipćani su na prodore Izraelaca duž Hodočasničkog i Turskog puta reagirali prebacivanjem svježih snaga preko Sueskog kanala, ali Izraelci su ih kod Suesa i Ismailije uspjeli zaustaviti.

Međutim, kad je 31. oktobra počelo djelovati britansko i francusko ratno vazduhoplovstvo, čiji avioni su napali svih 12 egipatskih aerodroma u isto vrijeme, trupe u pokretu u zoni Sueskog kanala, skladišta municije, saobraćajne čvorove i sve veće gradove u Egiptu Kairo, Aleksandriju, Port Said i dr.. Bilo je jasno i Egipćanima kakvu im zamku spremaju agresori na Sinaju. Naser je odmah naredio hitno povlačenje svih snaga na zapadnu obalu Sueskog kanala.

42 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.32

Dio tih snaga uspio se probiti, ali su većinu zarobili ili uništili Izraelci uključujući i svu ratnu opremu koju su zaplijenili na Sinaju. Moshe Dayan Načelnik Generalštaba izraelskih odbrambenih snaga je bio čvrstog stava kad su u pitanju bili egipatski vojnici „općenito, borili su se dobro u toku statične faze borbe. Ukopani i korištenjem protivtenkovskih, protivavionskih oružja sa pozicija koji su bili unaprijed pripremljeni, efikasno su se borili, ali su postali loši kad smo ih prisilili da napuste ukopanje pozicije i promijene plan borbe“.⁴³

U momentu kad je Izrael počeo napad na Egipat duž Hodočasničkog puta, Engleska i Francuska su preko sredstava javnog informiranja obećale da se neće miješati u sukob, ali su već sutradan uvečer uputile ultimatum Egiptu da njegove trupe napuste zonu Sueskog kanala radi privremene okupacije Port Saida, Ismailije i Suesa, kako je tada u ultimatumu definirana i nagoviještena vojna intervencija Engleske i Francuske. Budući da je Egipat, naravno, odbio takav zahtjev, počelo je šestodnevno danonoćno bombardiranje svih značajnijih objekata na teritoriju Egipta kao borbe za potpunu prevlast u zračnom prostoru i na moru.

Dan nakon napada izraela Britanija i Francuska su izdale zajednički ultimatum, prijeteci vojnom intervencijom u roku od 12 sati. Očekivano, Izraelci su ga prihvatili a Egipćani odbili, nakon toga Izraelske snage su nastavile marširati kroz Sinaj. Britanci i Francuzi dolaze sa silom na Egipatsku obalu. Skoro 250 vojnih brodova koji su nosili 80 000 vojnika uz pratnju 80 trgovačkih brodova i stotina splavova za iskrcavanje.⁴⁴ Njihov cilj je bio da nametnu mir, međutim, Nasser je već pristao na američki prijedlog rezolucije UN-a, a Izrael je to slijedio 5. novembra, isti dan kad su zauzeli Sharm el-Sheikh, sa čim su kompletirali osvajanje poluostrva.

Na moru, u priobalnom pojasu sredozemnog dijela egipatskog teritorija, kao i kod Šarm el Šaika na ulazu u Sueski zaljev, vođene su žestoke borbe. Francuski ratni brodovi angažirani su za neposrednu vatrenu podršku izraelskih trupa na primorskom pravcu u području Gaze, e1 Ariša kao i kod Šarm el Šeika, dok su britanski ratni brodovi vodili borbu za slobodan operativni pristup Port Saidu i Aleksandriji. U neravnopravnoj borbi na moru Egipćani su sa svojim jednim razaračem, dvije korvete i 10-12 raketnih čamaca, koliko su tada imali, pretrpjeli osjetne gubitke ne postigavši neki vidan uspjeh.

Sljedećeg jutra počeli su bombardovanje plaža oko Port Said i Port Fuad, uz pratnju zračnog napada. Trupe su se iskrcale na obalu dok je još bila vruća od bombardovanja. Cilj ovog

43 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Four“

44 Ibid.

namoćnog napada je bio da zastraši Egipćane i da ih prisili na predaju. Vojni stratezi su očekivali da će narod sam svrgnuti Nasera. Međutim, napadači su došli u situaciju da se bore protiv cijelog grada Port Said. Naser je pozvao sve građane da se odupru agresorima te snadbijevajući narod u gradu sa puškama i granatama. Četiri dana je narod izolovanog grada pružao amaterski otpor, iako je većina grada bila uništena u žestokom napadu, koji je ubio 2700 Egipćana i ostavio desetke hiljada beskućnicima.⁴⁵

Ostvarivši potpunu prevlast u zraku i na moru Englezi i Francuzi su 5. novembra u 7 sati počeli spuštanje zračnog desanta u rejonu Port Saida i Port Fuada. Za izvršenje tog zadatka, a radi zauzimanja ova dva grada i objekata oko njih, Englezi su angažirali jednu padobransku brigadu, a Francuzi padobranski puk. Cilj engleskog desanta bio je zauzimanje Port Saida, a francuskog zauzimanje Port Fuada. Britanci su u Port Saidu naišli na žestok otpor Egipćana, koji su u momentu napada imali u kružnoj odbrani grada oko 3.000 vojnika; od toga su polovica bile jedinice kopnene vojske, a druga polovica snage teritorijalne odbrane Nacionalne garde.⁴⁶

Ova dva desanta nisu se uspjela spojiti i zauzeti grad tako da su se narednih dana vodile teške odlučne borbe. Francuzi su poslije zauzimanja Port Fuada pojačali svoje snage i počeli nadirati duž Sueskog kanala prodrijevši do El Kantare kada je došlo do prekida. Sovjetski savez, koji je gušio Mađarski ustanak u trenutku kad se desila Sueska kriza, predložili su SAD-u zajednički savez protiv Britanije, Francuske i Izraela. Sovjetski premijer Nikolai Bulganin je istakao da i SAD i SSSR posjeduju „najmodernije forme naoružanja što uključuje atomsku i hidrogensku bombu“, što bi im omogućilo da nametnu rješenje u regiji.⁴⁷ Bulganin je poslao slična pisma Francuzima, Britancima i Izraelcima prijeteći nuklearnim ratom.

Predsjednik Dwight Eisenhower je priveo rat kraju, bez zveckanja nuklearnim oružjem Sovjeta. Bio je razjaren onim što je vidio kao izdajom od strane svojih saveznika, koji su mu krili svoj plan. Činjenica da se to desilo u zadnjoj sedmici kampanje za reizbor samo je umnožila njegov bijes. Odlučan da okrene rezultat, napao je na veoma krhku britansku ekonomiju, blokirajući Britaniji pristup zajmovima Međunarodnog monetarnog fonda, što je očajnički trebala kako bi izbjegnula kolaps valute. Britanci su kapitulirali i pristali na prekid vatre i na povlačenje iz Egipta. Francuzi ubrzo iza njih, sa Izraelcima je bilo teže, Izraelci su

45 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Four“

46 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.34

47 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Four“

uvjerali UN i Eisenhowerovu administraciju da nemaju za cilj teritorijalnu ekspanziju. Jedini cilj im je da uklone prijetnje po sigurnost Izraela.

Međutim, čim su borbe prestale Ben-Gurion je u Knesetu izjavio: „Egipat je izgubio suverenitet na Sinaju, koji je sad postao integrisani dio Izraela“. Eisenhower je imao slabu podršku u kongresu za njegov prijedlog nametanja sankcija i uskraćivanja pomoći Izraelu ako se ne povuku bezuvjetno, pa je svoj stav iznio američkom narodu na nacionalnoj televiziji: „Ako pristanemo na to da oružani napad može ispuniti svrhu napadaču, bojim se onda ćemo morati okrenuti unazad sat međunarodnog poretka.“ Ben-Gurion je napokon popustio pritisku. Rat iz 1956., koji su na Zapadu prozvali Sueskom krizom, a u Egiptu Trojnom agresijom, stoji kao spomenik evropskom kolonijalizmu.⁴⁸

3.4 Šestodnevni rat (1967. Godina)

Ugled i prestiž stečen nakon drugog sukoba egipatski predsjednik koristi za ujedinjenje arapskog svijeta. Njegova svearapska ideja djelomično je ostvarena ujedinjenjem Sirije i Egipta u jednu državu Ujedinjenu Arapsku Republiku (UAR). Nova država se poslije povezala s Jemenom, tvoreći Sjedinjene Arapske Države. Kao protutežu UAR-u, dvije prozapadne monarhije, Irak i Jordan, formiraju Arapsku uniju, u martu 1958. godine. Već iste godine je projekt Arapske unije propao. I UAR se raspada 1961. godine nakon vojnog udara u Siriji. Najozbiljnije turbulencije u arapskom svijetu proživljavaju Jemen i Libanon. U Libanonu se odigrao građanski rat koji je životom platilo 3.000 ljudi.⁴⁹

Prve naznake rata pojavljuju se kad je Anwar Saadat tadašnji predsjednik egipatskog parlamenta putovao u Sjevernu Koreju u posjetu. U povratku stao u Moskvu gdje mu je let bio odgođen nekoliko sati, pa je imao priliku da porazgovara sa Sovjetskim predsjednikom Nikolaiom Podgornyom i Vladimorom Semyenovim zamjenikom ministra vanjskih poslova. Oni su mu dali informaciju da je Izrael pomjerio deset brigada prema Sirijskoj granici. Egipat je tad imao sporazum o međusobnoj vojnoj podršci sa Sirijom. Sovjetski predsjednik ga je upozorio „ne smiju vas iznenaditi“, „sljedeći dani će biti sudbonosni“.⁵⁰

I bio je u pravu, tri sedmice poslije karta Srednjeg Istoka će biti ponovo iscertavana. Ali nije bio u pravu što se tiče pomjerenja vojnih formacija Izraela jer do toga nije došlo. Tu je došlo

48 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Four“

49 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.53

50 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Five“

do sumnje u Sovjetske namjere jer nisu bili sigurni da li su Sovjeti samo lagali Sadatu kako bi uništili Nasera ili se radi samo o nepažnji prilikom prenosa dezinformacija od izvora poput Sirije ili Izraela. Kad su Izraelci saznali za to pozvali su Sovjete na turneju oko Sirijske granice da takvih poteza nema. Sovjeti su odbili. Naser šalje svog generala u Siriju kako bi pregledao fotografije iz zraka te je čak i lično nadgledao granicu iz aviona. „Tamo nema ništa. Nema gomilanja trupa. Ništa.“⁵¹

Ipak Naser je bio odlučan da pokaže silu. Poslao je vojsku na Sinaj tražeći da se trupe UN-a povuku sa svojih mjesta. Nije očekivao da će se to desiti, ali se ipak desilo. Rat nije mogao doći u goreem trenutku za Egipat, već su bili uvučeni u rat u Yemenu gdje je bilo skoro pola egipatske vojske, također, trećina aviona nije bila u pogonu kao i petina tenkova. Povrh svega ovog Egipat nije imao nikakvih vojnih planova i strategija. Naser ipak odlučuje da tu ne započne rat. Međutim, pod pritiskom drugih arapskih lidera da je premekan prema Izraelu odlučuje da zatvori Izraelu Akabski zaljev.

Izrael je odavno objavljivao da bi to bila objava rata za njih. Naser je izjavio da „ako do rata dođe on će biti totalni, a rezultat je uništenje Izraela.“ Njegova retorika je ostavila razum iza sebe, a preuzela je logika rata. „Nasera je ponijela njegova naglost“ izjavio je Sadat.⁵²

Izraelom je vladala panika. Pričalo se o uništenju Izraela, a ne samo o porazu. Yitzhak Rabin Načelnik generalštaba izraelskih odbrambenih snaga je imao nervni slom smatrao je da je Izrael na rubu katastrofe i da će za sve on biti kriv. Amerika je uvjerala i Egipat i Izrael da ne naprave prvi potez. Međutim, Izrael je odlučio da oni ne mogu čekati da Egipat prvi napadne. „Moramo napasti sad i brzo“ izjavio je Ezer Weizman koji je bio Rabinov zamjenik „moramo zadati ozbiljan udarac neprijatelju jer ako to ne uradimo ostale snage će im se pridružiti“.⁵³

Egipat je na Sinaju imao kopnenu armiju jačine 110.000 ljudi s ukupno 1200 tenkova i rezervu u zoni Sueskog kanala na zapadnoj strani jačine dvije samostalne mehanizirane brigade ukupne jačine 20.000 ljudi. Ratno vazduhoplovstvo Egipta brojalo je oko 20.000 ljudi, 474 borbena aviona, 14 helikoptera i 25 projektilskih jedinica protuzračne obrane sa po 6 lansirnih rampi. Ratnu mornaricu Egipta sačinjavalo je 11.000 ljudi, 8 razarača, tri fregate, 12 podmornica i 45 torpednih i raketnih čamaca.

51 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Five“.

52 Ibid.

53 Ibid.

Sirija je pod zajedničku komandu izdvojila oko 50% svojih snaga i njihov kopneni dio koncentrirala na Golanskoj visoravni. Te snage brojile su oko 50.000 ljudi. U ratnom zrakoplovstvu Sirija je imala oko 9000 ljudi, 142 borbena aviona i 5 helikoptera, a u ratnoj mornarici oko 1500 ljudi, četiri raketna čamca, dva minobacača i 6 pratećih obalnih brodova. Jordan je u kopnenoj vojsci imao oko 55.000 ljudi s ukupno 250 tenkova. Većina tih snaga bila je koncentrirana u Samariji zapadno od rijeke Jordan i Mrtvog mora. U sastavu tih snaga na prostoru Samarije bila je i jedna iračka brigada. U ratnom vazduhoplovstvu Jordan je imao 2000 ljudi sa 28 borbenih aviona i 4 helikoptera. Arapi su bili brojno jači na kopnu, moru i u zraku.⁵⁴

Što se tiče kvalitete naoružanja i jedna i druga strana imale su moderno oružje koje su dobile od svojih snabdjevača. Najznačajnija prednost Izraelaca bila je u kvaliteti i obučenosti ljudstva, a to je istovremeno bila Ahilova peta arapske neefikaisnosti na bojnopolju. Napad je izveden s motivacijom da se preduhitri eventualni napad Egipta, Sirije i Jordana, za koji je Izrael tvrdio da su ga te zemlje pripremale. U stvari, to je bio samo izgovor za unaprijed pripremljenu i dobro smišljenu agresiju, za koju se čekao samo povoljan trenutak i zgodan povod koji bi mogao poslužiti kao izgovor. Suština preventivnog napada u ratnoj vještini svodi se na to da se neprijatelj preduhitri u vremenu izvođenja operacija u momentu kada grupira snage i formira borbeni poredak za napad.

Moshe Dayan postaje ministar odbrane, te preuzima odmah inicijativu razrađujući planove napada, odlučuje da koncentriše većinu snaga na egipatski front prije nego se okrene drugim protivnicima. Dok u istom trenutku pokazuje nezainteresiranost da odgovori na egipatske provokacije. Bio je uvjerljiv jer je Naser otkazao stanje pripravnosti u zemlji. 5. juna Izrael odlučuje da laže o tome ko je započeo rat. Poruka kojoj se Dayan protivio je poslana predsjedniku Lyndonu Johnsonu u kojoj piše da su Egipćani pucali da izraelska naselja i da je egipatska eskadrila uočena kako se kreće prema Izraelu. Ništa od toga nije bilo istina.

Treći arapsko-izraelski rat počeo je 5. juna 1967. u 7:45 sati, iznenadnim napadom izraelske avijacije na 10 egipatskih aerodroma istovremeno. „Cijeli plan je ovisio o iznenađenju“ kazao je Ezer Weisman. Za trideset minuta više od dvije stotine egipatskih aviona je bilo uništeno. Izhod rata je već bio odlučan.⁵⁵ Izraelski avioni letjeli su nisko preko Sredozemnog mora, a

54 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.55

55 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Five“

ne preko Sinaja. To je umnogome iznenadilo Egipćane. Za prva tri sata Izraelci su izveli tri zračna napada na 19 egipatskih aerodroma.

Načelnik generalštaba egipatske vojske Maršal Abd al-Hakim Amir koji je i uvodio Nasera u rat, bio je na putu da pregleda vojne aerodrome u blizini kanala sa svojim komandirima te naređuje protivavionskim i raketnim snagama da ne pucaju iz straha da bi pogodili njihov avion. Nebo iznad Egipta je bilo slobodno za Izraelce.⁵⁶ U toku prvog dana rata izraelsko vazduhoplovstvo ostvarilo je maksimalno naprezanje i napalo 23 egipatska, sirijska i jordanska aerodroma, uništivši skoro svu njihovu borbenu avijaciju.

Na taj način Izraelci su osigurali apsolutnu prevlast u zraku i težište svojih napada iz zraka prenijeli na podršku kopненоj vojsci i ratnoj mornarici. Operacije na kopnu trajale su svega šest dana, a otpor egipatskih snaga slomljen je u prva četiri dana. Na sinajskom frontu prvog dana rata izraelske tri oklopne i jedna mehanizovana brigade su zauzele Rafah i Gazu, a do 24 sata i El Ariš. Druga grupa brigada dvije oklopne i jedna mehanizovana probila se do raskrsnice Bir Lafah. Treća grupa tri pješadijske i jedna oklopna brigada potisnula je okružila do mraka 5. juna Abu Evejdžilu i zauzela El Kuntulu.

Drugog dana rata izraelske oklopne snage produžile su prodor duž primorskog puta, prema Sueskom kanalu. Ovaj pravac vodi kroz pustinju, pa su ga Egipćani smatrali nepogodnim i nisu ga ni branili. Tog dana Izraelci su odbili više egipatskih protunapada. Padom Abu Evejdžile, Gabel Libuija i prethodnog dana El Ariša, probijen je utvrđeni pojas egipatske obrane na Sinaju. Time je bio otvoren put za dalji prodor izraelskih snaga na zapad, prema Ismailiji i Sueskom kanalu. Izraelske pomorske snage izvršile su noću od 5. na 6. juna prepad na egipatsku luku Port Said, ali su bile odbijene vatrom egipatske obalne artiljerije. Iste noći izraelski diverzanti postavili su mine na nekoliko egipatskih ratnih brodova u aleksandrijskoj luci.

Trećeg dana rata, 7. juna 1967, egipatske snage na cijelom sinajskom frontu povlačile su se prema Kanalu. Izraelska grupa brigada na primorskom putu, noću od 6. na 7. juna izbila je na Sueski kanal, kod El Kantare, zauzela Bir Gifgafu i odbila dijelove egipatske 4. oklopne divizije koji su od Ismailije poduzeli protunapad. Druga grupa brigada, djelujući zajedno sa zračnim desantom, zauzela je tjesnac Mitla. Treća grupa brigada izbila je kod El Nala i napala egipatske snage, koje su se u povlačenju nastojale izvući kroz tjesnac Mitla.

⁵⁶ Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.62

Padom Bir Gifgafe i tjesnaca Mitla preostale egipatske snage na Sinaju 3-4 divizije bile su lišene jedine komunikacije za povlačenje prema Sueskom kanalu.⁵⁷ Na krajnjem jugu Sinaja snage Egipta i Kuvajta, jačine oko jedne brigade, povukle su se s položaja kod Sharm el Sheika, koji su Izraelci dva sata kasnije zauzeli pomorskozračnim desantom, i otvorili sebi ulaz u Akabski zaljev. Četvrtog dana rata, pošto su odbile nekoliko relativno slabih egipatskih protunapada na frontu između tjesnaca Mitla i Sueskog kanala, izraelske snage su do mraka izbile na kanal, od El Kantare do Suesa.

Na jordanskom frontu borbe su počele 5. juna, neposredno i poslije izraelske agresije na Egipat jordanskom objavom rata Izraelu. Najprije je obostrano otvorena artiljerijska vatra duž cijelog fronta. Oko 10 sati izraelsko vazduhoplovstvo je napalo jordanske aerodrome. Izraelske snage uz podršku avijacije prešle su oko podne u napad prema gradu Dženina i uprkos žestokom otporu, zauzele ga narednog dana. Izraelci su stari dio Jeruzalema zauzeli 7. juna. Istog dana zauzeli su i gradove Nablus i Arihu, a izbili na obalu rijeke Jordana.⁵⁸

Na sirijskom frontu prva tri dana rata nije bilo većih akcija kopnene vojske, što je odgovaralo Izraelu, koji je težište djelovanja svojih snaga usmjerio na egipatski front. Međutim, izraelsko vazduhoplovstvo je i na tom frontu bilo veoma aktivno. Već 5. juna uništilo je četiri sirijska aerodroma i na njima 50% sirijskog vazduhoplovstva, a 8. juna su kopnene snage počele masovno napadati sirijske položaje.

Izraelske kopnene snage prešle su u napad na sirijskom frontu tek kad je riješen ishod na sinajskom i jordanskom frontu. 10. juna tri probijena je obrana i zauzeto najveće sirijsko utvrđenje El Tafari, čime je put za dalji prodor prema istoku bio otvoren. Na svom krajnjem desnom krilu Izraelci su 10. juna zauzeli grad Kunedtru. Dalje na jugu zauzeli su Bontonin i tako ovladali čitavom Golanskom visoravni. Posredstvom UN-a, 10. juna u 18 sati i 30 minuta prekinuta je vatra na sirijskom frontu i zaraćene strane su stale na dosegnutim linijama.⁵⁹

Utjecaj UN-a i svjetskog javnog mnijenja na tok i ishod rata ostao je u moralnoj sferi. I ovaj put svjetska organizacija je pokazala niz slabosti u očuvanju mira u svijetu. Prije svega, opravdano je kritizirana odluka generalnog sekretara o povlačenju snaga UN-a, koja je donijeta na osnovu zahtjeva Egipta. Utjecaj Vijeća sigurnosti također nije bio adekvatan nastaloj situaciji, jer su se u tom forumu sukobljavali interesi velikih sila. Rezoluciju Vijeća

57 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.65

58 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.219

59 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.66

sigurnosti o prekidu vatre Izrael je prihvatio tek kada su njegove snage izbile na Sueski kanal i rijeku Jordan i kada su ovladale Golanskom visoravni.

3.5 Yomkippurski rat (1973. Godina)

Neki prijelomni događaji uzrokovali su ponešto drugačije odnose među zaraćenim stranama prije izbijanja četvrtog rata. Najznačajniji su bili međunarapski sukob u Jordanu i smrt egipatskog predsjednika Namera. Njega na čelu države nasljeđuje Anwar el Sadat. Njegov pristup Izraelu bio je puno pomirljiviji nego Namerov, tako da se upušta u pregovore o mirnoj reintegraciji teritorija izgubljenih u Šestodnevnom ratu. Izrael to odbija, što je bio signal za pripremu novog sukoba.

Egipat i Sirija obnavljaju ratne zalihe isporukama iz zemalja Istočnog bloka. Sadat naređuje uspostavu plana za ograničeni napad na Izrael. U skladu s tim izvršene su neposredne pripreme koje su trajale od novembra 1972. do 6. oktobra 1973. Izrael neposredne pripreme nije obavio pravovremeno, jer je postojalo uvjerenje da Egipat i Sirija samo prijete napadom, ali da napada neće biti.⁶⁰ Egipćani su grupirali snage kopnene vojske po frontu na tri operativna pravca, a po dubini u dva strategijska ešelona, bez strategijske rezerve. U prvom strategijskom ešelonu nalazili su se Druga i Treća armija, koje su bile u dodiru s neprijateljem na Sueskom kanalu. Druga armija imala je front napada od Port Saida do zaključno s Ismailijom, odnosno do Gorkih jezera.

Front napada Treće armije obuhvaćao je zonu južno od Gorkih jezera do zaključno sa Suesom. Sirijske snage bile su grupirane u jednom strategijskom ešelonu bez strategijske rezerve. Glavnina snaga bila je usmjerena prema sjevernom dijelu fronta, koji je pretežno brdovit i s kanaliziranim pravcima dok su pomoćne snage angažirane na južnom dijelu fronta, gdje je zemljište prohodnije i pruža veće mogućnosti za manevar. Izraelci su grupirali snage saglasno ideji strategijskog dočeka na kojoj se temeljio početni operacijski plan. Trećina izraelskih snaga bila je raspoređena na položajima za obranu na Sinaju i Golanu, a ostalo se nalazilo u taktičkim i operativnim rezervama. Strategijsku rezervu sačinjavale su snage koje su se razvijale na proglas mobilizacije.

Egipćani i Sirijci su ocijenili da uspjeh njihove ofanzive bitno zavisi od iznenadnog nanošenja silovitog početnog udara na liniji Bar Lev i Golanskoj visoravni. Bar Lev Linija predstavljala niz defanzivnih utvrđenja koja su iznikla poslije rata 1967 godine. Protezala se stotinama kilometara uz istočnu obalu Sueskog kanala. Linija je predstavljala okomit 20

60 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.247

metara visok pjeskoviti bedem koji je držao egipatsku vojsku na drugoj strani. Na tim bedemima je bilo 36 stražarnica opremljenih sa strojnicama, protivzračnim oružjem i minobacačima.⁶¹

Da bi se ostvario prvi zahtjev, tj. da bi se paraliziralo izraelsko vazduhoplovstvo, u Egiptu i Siriji poduzeto je niz mjera. Prije svega, stvorena je snažna i veoma efikasna protivzračna odbrana na oba ratišta s težištem u zahvatu fronta. Osim toga, ratno vazduhoplovstvo Egipta i Sirije razmješteno je na više aerodroma koji su sagrađeni između dva rata. U sve to uklapale su se i vremenske računice koje su pokazivale da je Izraelu trebalo oko 12 sati da pripremi svoje zračne snage i izvrši snažniji udar iz zraka, a isto toliko vremena trebalo je Egipćanima da jurišni val forsira Sueski kanal.

Zbog toga je i napad počeo u neuobičajeno vrijeme u 14 sati, jer prema proračunima do pada mraka Izraelci nisu mogli izvesti znatniji protuudar svojim vazduhoplovstvom, a noć koja poslije toga slijedi nije pružala povoljne uvjete za akciju ratnog vazduhoplovstva. Time su Arapi stvorili sebi mogućnost da prvi nanesu po dva snažna udara iz zraka, dok Izrael nije bio u mogućnosti da istovremeno uzvрати.

Egipatska vojska je godinama proučavala načine kako napasti. Prvo su trebali prebaciti trupe na drugu stranu. To je podrazumijevalo nekonvencionalne taktike jedna od tih je i brzo iskrcavanje u rikverc dijelova pontona u vodu i tako iskorištavanje momenta kočenja. Dva puta dnevno četiri godine ekipe su trenirale tu tehniku dok su druge ekipe trenirale kako spojiti te dijelove i formirati most. Kad trupe pređu tamo će ih dočekati Izraelski tenkovi, kako bi probili tu liniju Egipćani bi koristili novu ručno navođenu protiv-tenkovsku rakete Sagger koje su trenirali svakodnevno na simulatoru.

Ali najveći izazov je bila upravo Bar-Lev linija. Egipatski inženjeri su osmislili genijalno rješenje. Shvatili su da vodena crijeva sa visokim pritiskom spojena na njemačke pumpe sa turbinama koje mogu da pumpaju hiljadu litara po minuti, mogu istopiti pijesak sa morskom vodom iz kanala. Napravili su replike barikada i testirali na njima svaki dan, dok timovi nisu uspjeli probiti koridor širok 6 metara u roku od 5 sati kroz koji bi mogli proći tenkovi i pješadija.⁶²

Trebalo je da plima bude niska i da sunce treba ići u oči Izraelcima. Sirija je planirala napad istodobno. U oktobru te godine je pao i mjesec ramazan u kojem muslimani poste pa

61 Wright, Lawrence, 2014, *Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David*, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Ten“

62 Ibid.

Izraelci nisu mislili da je napad izvjestan u tom periodu. Međutim, jedan dan se ukazao najboljim 6. oktobar Yom Kippur kad u Izraelu sve zastane tad nema autobusa, nema radija i nema televizije, što znači da bi bilo teže pozvati rezerve.

Napad egipatskih i sirijskih oružanih snaga na graničnim frontovima uspostavljenim u ratu 1967. godine počeo je istovremeno 6. oktobra 1973. u 14 sati. Napadu je prethodila artiljerijska i avijacijska priprema koja je kod Egipćana trajala 50, a kod Sirijaca 35 minuta. Artiljerijsku pripremu i podršku napada na Sueskom kanalu vršilo je oko 2.000 artiljerijskih oružja i oko 200 tenkova.⁶³ Tenkovi su s nasipa Kanala neposredno gađali ciljeve na prednjem kraju u bližoj dubini izraelske odbrane.

Egipćani su ostali zagonetni slabim odgovorom Izraela, još u proljeće Sadat je javno rekao šta će se desiti, a ipak na Bar-Lev linije je bilo samo 436 vojnika, 3 tenka i 70 komada artiljerije, sa dodatnih 8000 ljudi i 277 tenkova u pozadini. Dok je na egipatskoj strani bilo 100 000 vojnika i 1550 tenkova. U 2 sata i 5 minuta egipatska artiljerija je otvorila vatru na izraelske položaje, skoro 10000 granata po minuti. Petnaest minuta poslije 8000 komandosa i inženjera je uskočilo u gumene čamce. Svaki od 750 čamaca je bio numerisan i obojen kako bi se izbjegla konfuzija.

U međuvremenu egipatski avioni koji su nisko letjeli su napali izraelske zračne baze, protivzračne raketne sisteme, komandne centre i radiostanice, a sa istoka 700 sirijskih tenkova je krenulo prema izraelskim pozicijama na Golanskoj visoravni.⁶⁴ Kad su egipatski komandosi stigli na istočnu obalu uspjeli su se uz masivnu barikadu Bar-Lev linije uz pomoć stepenica na uže i postavili egipatsku zastavu na vrh utvrđenja. Vodene pumpe su počele probijati kroz pijesak. Kroz nekoliko sati 60 prolaza se otvorilo u liniji i 5 pješadijskih divizija je prošlo preko mostova ili čamcima, a neki su čak i plivali.

Izraelske zračne snage su se pojavile nakon dva sata, ali su oborene sa neba pomoću toplinski navođenim raketama SA-6. Izraelski tenkovi koji su već bili zastarjeli bili su požurili da pomognu, međutim, egipatski komandosi su ih dočekali sa novim ručnonavođenim raketama Sagger. Izraelski tenkovi su uništeni, a do ponoći 500 egipatski tenkova je prešlo kanal. Misija arapske vojske je bila da ponovo zauzmu teritorije izgubljene u ratu 1967. godine. Sirijci su htjeli zauzeti Golansku visoravan i da je drže 4-5 dana. Dovoljno dugo da egipatske

63 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.110

64 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Ten“

snage zauzmu planinske prolaze na Sinaju. Sadat se nadao da bi šok od napada dopustio veću diplomatsku fleksibilnost svih strana što je bilo nemoguće dok su Arapi bili poniženi.

Već 7. oktobra ujutro na istočnoj obali Sueskog kanala Egipćani su imali oko 150 tenkova i oklopnih transporterata i 15.000-20.000 ljudi, a do 9. oktobra na istočnoj obali bilo je oko 26.000 ljudi i oko 1.200 tenkova. Te snage angažirane su za povezivanje mostobrana u jednu cjelinu. Time je od Port Saida do Suesa dobiven kontinuirani front na istočnoj strani Sueskog kanala udaljen 3-5 km od obale, ali je u zoni Gorkih jezera postojao neposjednut i slabo osiguran međuprostor između 2. i 3. egipatske armije širok oko 40 km.⁶⁵

U toku 10. oktobra Egipćani su nastojali poboljšati svoje položaje. Tu i tamo dovršili su ovladavanje drugim položajem linije Bar Lev i u cjelini pomakli liniju fronta na istok, tako da su prednji dijelovi u dodiru s neprijateljem. Naredna dva dana 11. i 12. oktobra Egipćani su uglavnom bili u obrani na dostignutoj liniji. Istovremeno su Izraelci na sinajsko bojište grupirali snage za protuudar. Šestog dana rata egipatske oružane snage na istočnoj obali Kanala imale su skoro u cjelini Drugu i Treću armiju s oko 1.500 tenkova.⁶⁶

Avijacijska i artiljerijska vatrena priprema napada sirijskih snaga na golanskom bojištu počela je istovremeno kada i na sinajskom. U artiljerijskoj pripremi sudjelovala su sva artiljerijska oružja, minobacači i višecjevni bacači raketa na cijelom frontu. Vatra je bila koncentrirana na otporne tačke prve linije. Pod njenom zaštitom približavale su se grupe za pravljenje prolaza u protuoklopnim preprekama prednjem kraju izraelske odbrane.

Osnovu tih grupa činili su tenkovi, čistači mina i tenkovi nosači mostova. Poslije toga uslijedio je masovan juriš tenkova i pješadije na oklopnim transporterima kroz prolaze napravljene u minskim poljima. Prednji kraj izraelske odbrane osvojen je skoro u cjelini u prvom naletu i bez većih teškoća. U cjelini, napad se odvijao uspješno. Do pada mraka 7. oktobra Sirijci su ovladali gotovo svim otpornim tačkama prve linije na cijelom frontu.

Drugi dan Moshe Dayan ministar odbrane je podsticao zračne snage da zaustave sirijski napad na sjeveru, ali nisu uspjeli da unište protivavionske rakete i 7 aviona je srušeno. Dayan je upozorio premijerku Goldu Meir da se sprema katastrofa, bilo je neophodno da se izraelske snage povuku sa Golanske visoravni i premjeste na planinske prolaze na Sinaju i da to „drže do zadnjeg metka.“⁶⁷ Premijerka i kabinet su bili šokirani njegovim izvještajem.

65 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.113

66 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.114

67 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Ten“

Međutim, treći dan započinje izraelska kontraofanziva na Sinaju. Koja je bila odbijena i izraelski gubici su brojali 49 aviona i 500 tenkova. Tu noć su se skupili u podzemnom komandnom centru. Ako bi se noćna mora Izraela obistinila, i arapska armija probila odbrane, onda bi posljednja linija odbrane bila u igri, a to je nuklearno oružje. Tu operaciju Dayan je nazvao „Opcija Samson.“⁶⁸

8.oktobra na Golanskoj visoravni vodile su se odlučujuće borbe. Sirijci su težili frontalnom potiskivanju izraelskih snaga angažiranjem tenkovskih brigada iz sastava drugog borbenog ešelona 7, 9. i 5. pješadijske divizije i uvođenjem u borbu oklopne divizije iz operativne rezerve upravo na težištu izraelske obrane. U toku 8. oktobra izraelske snage su primjenjujući upornu obranu, nastojale po svaku cijenu zadržati u svojim rukama Kuneitru, Ajsije i Madžel Šamo kao oslanac cjelokupne odbrane.

Grupacija iz rejona Nazareta, gdje su bile pomoćne snage izraelske operativne rezerve, angažirana je razdvojeno. Pješadijska brigada upućena je preko Tiberija u El Madžar sjeverno od Galilejskog jezera sa zadatkom da spriječi prodor snaga 5. sirijske pješadijske divizije u taj rejon, a mehanizovana brigada usmjerena je na pravac Afuka-Samah-Fik s ciljem da zatvori taj pravac.⁶⁹

U toku 9. i 10. oktobra sirijske snage su zaustavljene na cijelom frontu. Borbe su bile veoma žestoke, a gubici obostrano veliki kod Izraelaca u avionima i tenkovima, a kod Sirijaca u tenkovima. U takvoj nepovoljnoj situaciji u kojoj su se našle sirijske oružane snage na Golanskoj visoravni Izrael se odlučio na protuofanzivu. Izraelski protuudar na golanskom bojištu izveden je od 10. do 14. oktobra 1973. godine. Prethodila mu je snažna artiljerijska i avijacijska priprema.

Napad je počeo ujutro 11. oktobra na sva četiri pravca istovremeno. Cilj je bio da se brzim prodorom oklopnomehanizovanih jedinica formiraju dvojica kliješta jedna na sjevernom, a druga na južnom dijelu fronta, i u što kraćem roku razbiju sirijske snage, zatvore kliješta kod Sase i Rafida i, ako bude moguće, uništi glavnina okruženih snaga, a ostaci da se odbace prema Damasku na sjevernom, odnosno istočno od Rafida na južnom dijelu fronta.

Da bi izbjegli okruženje i uništenje glavnine svojih snaga, Sirijci su bili prisiljeni ubrzano izvlačiti svoje snage iz borbe i poduzimati povlačenje ne samo na ugroženim pravcima već i na onim dijelovima fronta gdje njihove snage nisu bile neposredno napadnute. Ubrzanim

68 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Ten“

69 Babić, Manojlo, 1988, Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb, str.118

povlačenjem sirijske snage su izbjegle okruženje, pa su izraelske jedinice, pored ostalog, i zbog toga napredovale vrlo brzo i uz relativno male gubitke.

One su za tri dana ne samo vratile izgubljene dijelove teritorija već su prodrle i do Sase osvojivši na pravcu Ahmedija-Damask značajan plato dubok 15-20 km i širok 20-30 km. Već 13. oktobra Izrael je smanjio pritisak na golanskom bojištu i počeo s djelomičnim izvlačenjem oklopnih imehaniziranih snaga i njihovim slanjem na sinajsko bojište.

Izraelci su skovali briljantan i neočekivan plan. Penzionisani general Ariel Sharon vraćen je u službu i dodjeljena mu je rezervna oklopna divizija. U trenutku kad su egipatske snage skoro sve na Sinaju on uspijeva da pređe kanal i da okruži egipatsku Treću armiju.⁷⁰ Mogao ju je uništiti da nije bilo internacionalnih pritisaka. On je u svom odvažnom potezu spasio rat. Izrael je počeo napad ujutro 15. oktobra bez početnog otpora, ali ubrzo se pretvorilo u najkrvaviji sukob rata, sa oklopnim vozilima, pješadijom, i zračnom podrškom obje strane su imale teške gubitke tokom tri dana i noći.

Konačno u zoru 18. oktobra Izraelci uspijevaju postaviti pontonski most preko kanala i prevesti svoje snage. U tom trenutku rat prelazi u zaokret. Golda Meir je smatrala da je prekid vatre došao prerano tražila je još tri dana kako bi okružila egipatsku Treću armiju koja je ostala sama i odsječena na istočnoj strani kanala i uništila je. Državni sekretar SAD-a Henry Kissinger to nije htio odobriti, ali joj je rekao: „Neće biti nikakvih nasilnih protesta iz Vašingtona ako se nešto desi tokom noći, dok letim. Ništa se ne može desiti u Vašingtonu do sutra u podne“.⁷¹ 14. oktobra Knesset je donio odluku o prekidu vatre. Unatoč činjenici da je odobrenje temeljeno na prihvatanju rezolucije UN 242.

3.6 Sadat u Jeruzalemu

9. novembra 1977. Anwar Saadat predsjednik Egipta u parlamentu Egipta izjavljuje: „Spreman sam da idem na kraj svijeta ako bi to na bilo koji način zaštitilo egipatskog momka, vojnika ili oficira da bude ubijen ili ranjen... Izrael će biti iznenađen što čuje da to kažem, da sam spreman da idem u njihov parlament, u sami Knesset, i da raspravljam sa njima, nemamo vremena za gubljenje“.⁷² Cijeli parlament je aplaudirao, čak i Yaser Arafat koji je bio gost.

70 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Ten“

71 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Prologue“

72 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.297

Deset dana kasnije Sadat je poletio prema Ben Gurion aerodromu. Svijet je bio opčinjen njegovom gestom. Izrael je bio u stanju zbunjenog delirija zbog posjete prvog arapskog lidera u historiji. 2500 novinara je pratilo tu historijsku posjetu. U 20:30 sati 19. novembra 1977. godine, bijeli avion na crnom nebu je kružio nebom iznad Tel Aviva. Egipatske i izraelske zastave su bile isprepletene iako su dvije zemlje još bile u ratu. Sadatovi neprijatelji su čekali na asfaltu, i on je hodao među njima, šaleći se sa generalima i oficirima, pozdravio je premijera Izraela Menachema Begina i bivše lidere Izraela.

Sadatova posjeta je razbila predrasude o razgovoru sa Izraelcima ili čak pominjanja jevrejske domovine. I ministar vanjskih poslova i čovjek kojeg je Sadat najavio da će ga zamijeniti su dali ostavke, jer su smatrali da će Egipat ostati izolovan u arapskom svijetu. Sadat je još usložio stvari jer je otišao uoči Eid al-Adhe jedne on najsvetijih dana u Islamu. Kolona koja je vozila Sadata od aerodroma je stala pred hotel Kralja Davida u Jeruzalemu, kojeg su njegovi domaćini raznijeli prije 30 godina. 250 ljudi je dočekalo Sadata u lobiju.

Sutradan Sadat se zaputio na jutarnju molitvu u džamiju Al-Aqsa. Njegovo prisustvo na tom svetom mjestu poslalo je naelektrisanu emociju islamskom svijetu isprepletenu nadom i izdajom. Gubitak Jeruzalema je bio daleko gori od gubitka Sinaja i cijele Zapadne Obale, to što je sudbina grada još jednom za pregovaračkim stolom je bila nepodnošljiva. Sadat je nastavio posjetu posjetivši Kupolu na Stijeni, najstariju građevinu u Islamu iz 7. vijeka. To je ikona islamske duhovnosti kao i politički amblem Palestine. Sadat je nastavio posjetu Starom Gradu posjetivši Baziliku svetog Groba. Svećenik mu je pokazao kamen na kome je tijelo razapetog Isusa oprano i grob gdje je bio zakopan.

Vani palestinski demonstratori su uzvikivali: „Šta želiš od nas“ i „Mi smo protiv tebe. Ne želimo te ovdje“.⁷³ Poslije je Sadat položio vijenac na memorijalnom spomeniku vojnicima Izraela koji su poginuli u svim ratovima od stvaranja države. Te se pridružio Beginu u Yad Vashem memorijalnom centru. Sadat je tiho prolazio mračnim memorijalnim centrom, sa izloženim oruđima genocida. Tu je bila kapija Auschwitza, sa svojim grotesknim motom „Arbeit macht frei“ (Rad te oslobađa) kroz koji je više od milion Jevreja pošlo u smrt.

Dvorana imena u kojoj su bile kratke biografije dva miliona Jevreja od 6 miliona koji su bili kažnjeni u Holokaustu. „sve nas je to pogodilo jer nismo imali svoju zemlju“ rekao je Begin Sadatu. Sadat se upisao u knjigu sjećanja „neka nas Bog vodi prema miru“, „Završimo sva

73 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Prologue“

patnja za čovječanstvo“.⁷⁴ Poslije ručka Sadat je krenuo u Knesset da održi govor. Prvi put u historiji insitucije članovi Knesseta su mogli aplaudirati, iako nisu svi to učinili prilikom ulaska Sadata:

„Dame i gospodo, postoje trenutci u životu nacije i ljudi kad su oni poznati po svojoj mudrosti i jasnoći vizije dužni da previđaju prošlost, sa svim njenim složenostima i sjećanjima, u hrabroj vožnji prema novim horizontima“, počeo je Sadat i nastavio riječima kojima nijedan drugi arapski lider nije govorio „želite živjeti sa nama u ovom dijelu svijeta. S iskrenošću vam kažem, dobrodošli ste među nas uz punu sigurnost. Odbacivali smo vas, imali smo svoje razloge za to. Označavali smo vas kao takozvane Izraelce, zajedno smo u međunarodnim konferencijama i organizacijama, a naše reprezentacije se ne pozdravljaju i dalje to rade. To nam se dešavalo i dalje se dešava“.

Onda mu se ton zaoštrio „ja ovdje nisam došao za odvojeni dogovor između Egipta i Izraela, da vam kažem da nisam došao pod ovaj krov da tražim da se vaše trupe povuku sa okupiranih teritorija. Potpuno povlačenje sa arapskih teritorija okupiranih 1967. godine je logična i neosporna potreba. Niko ne treba moliti za to. Mir ne bi vrijedio svog imena ukoliko nije temeljen na pravdi, a ne na okupaciji tuđe zemlje. Ne bi bilo primjereno da vi tražite za sebe ono što branite drugima..... morate odustati, jednom za sva vremena i odustanite od uvjerenja da je sila najbolja metoda za odnos prema Arapima“.

Sadat je obećao da Izrael može sigurno živjeti među arapskim susjedima, pod određenim uvjetima: „svaka priča o miru temeljena na pravdi i svaki potez da se osigura suživot u miru i sigurnosti u ovom dijelu zemlje, bi bio beznačajan, dok god vi silom okupirate arapske teritorije. Mi insistiramo na potpunom povlačenju sa ovih terotorija, uključujući arapski Jeruzalem“. Atmosfera u Knessetu se promijenila. Nastavio je Sadat: „Nema smisla ustručavanje priznanja palestinskog naroda i njihovog prava na državnost i povratak. Ako ste pronašli pravno i moralno opravdanje za formiranje domovine na zemlji koja nije pripadala vama, vojnički je da pokažete razumijevanje za inzistiranje palestinskog naroda da stvori državu na svojoj zemlji“.⁷⁵

Ministar odbrane Ezer Weizman je napisao poruku Beginu „Moramo se pripremiti za rat“, Begin ju je uzeo i klimnuo glavom. Bio je to čudan performans. Kad je Sadat završio, Begin

74 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.302

75 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Prologue“

nije aplaudirao.⁷⁶ Iako je Begin poznat kao odličan govornik, njegov odgovor je bio improviziran i pun prijekora. Begin nije ponudio svoje uvjete za mir već je branio pravo Izraela na postojanje. „Ne gospodine, mi nismo uzeli tuđu zemlju. Mi smo se vratili u svoju domovinu. Veza između ovih ljudi i ove zemlje je vječna. Stvorena je u zoru ljudske historije. Ovdje smo postali nacija. I kad smo protjerani sa naše zemlje silom koja je primjenjena na nas, i kad smo potjerani daleko od naše zemlje, nikad ovu zemlju nismo zaboravili čak ni na dan. Molili smo za nju. Čeznuli smo za nju“.

Spomenuo je posjetu Sadata memorijalnom centru „sa svojim vlastitim očima si vidio koja je sudbina našeg naroda kad joj je domovina oduzeta“, „niko nije došao da nas spasi, ni sa Istoka ni sa Zapada. I zbog toga smo mi, cijela generacija, generacija Holokausta i uskrsnuća, dali zakletvu da nikada više nećemo ugroziti naš narod“.⁷⁷ Mir je djelovao tako blizu kad je Sadatov avion sletio u Izrael. Međutim, kad je otišao i dalje je djelovao daleko.

76 Wright, Lawrence, 2014, *Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David*, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Prologue“

77 Eizenstat, E. Stuart, 2018, *President Carter: The White House Years*, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, pod „18. Sadat changes history“

4. Poglavlje III: Pregovori u Camp David-u

Rat je bio prvi korak Egipćana prema pregovaračkom procesu. Podigla se svijesnost o potrebi za dugotrajnim rješenjem konflikta i potaklo je SAD i SSSR da poduzmu nešto. Dvije supersile su održale sastanke u Ženevi usmjerene da dovedu sve ključne aktere na Srednjem Istoku za sto. Konferencija u Ženevi 1975. je bila neuspješna jer strane nisu mogle da postignu konsenzus po pitanjima palestinskog predstavljanja i budućnosti okupiranih teritorija.

Tokom 70-ih godina SAD je preuzimala sve više leadersku ulogu u mirovnim procesima na Bliskom Istoku. Interesi SAD pogotovo savezništvo sa Izraelom i oslanjanje na arapsku naftu, uz osobnu privrženost predsjednika SAD-a Jimmya Cartera da riješi problem, je poticalo ovaj novi angažman. U međuvremenu i Egipat i Izrael su pokazivali novi entuzijazam za mirovne procese, najviše jer su obje nacije shvatile da bi mogle benefitirati od ovog novog bližeg odnosa sa SAD-om. 1976/77. Carterova strategija se fokusirala na održavanje još jedne konferencije u Ženevi. Dobio je Sovjetsku podršku za zajedničku izjavu u oktobru 1977. o ponovnom otvaranju Ženevskih procesa.

Egipćani i Izraelci su se protivili ideji, pa su obje nacije preuzele određene korake da potkopaju procese. Ove inicijative su otvorile novi dijalog koji je vodio direktno prema pregovorima u Camp Davidu skoro godinu dana poslije. Događaji koji su povezali Egipat i Izrael 1977. su izgledali iznenađujući u to vrijeme, ali u retrospektivi bili su samo najbolji mogući potezi dvaju aktera u odnosu na njihove strategije. Carterovo inzistiranje na novoj rundi Ženevskih pregovora nehotice je prvi puta poklopilo Sadatove i Beginove interese što su oni i iskoristili.

Anwar Sadat predsjednik Egipta je poduzeo nekoliko koraka prije nego je bio spreman za posjetu Jeruzalemu. Nakon što je premijer Izraela Menachem Begin posjetio Rumuniju, Sadat je slijedio njegovu posjetu i savjetovao ga je predsjednik Rumunije Čaušesku da je Begin “čvrst, jak čovjek, jednom kad se odluči može to ispuniti”. Slične savjete su mu dali i iranski Šah i Josip Broz Tito. Bez znanja Vašingtona, kralj Maroka Hassan II sredio je tajni sastanak između Moshe Dayana ministra vanjskih poslova Izraela i Hassan al-Tuhamija egipatskog zamjenika premijera i jednog od najbližih Sadatovih saradnika. Marokanski kralj dogovorio je i sastanak šefa izraelskog Mossada, Yitzhak Hofi, i njegovog egipatskog kolegu, Kamal Hassan Alija. Kao znak dobre volje, Hofi je podjelio obavještajnu informaciju o uroti

libijskog predsjednika Mu'ammara Gadhafija i PLO-a da izvrše atentat na Sadata. Egipatska obavještajna agencija je potvrdila tu informaciju.⁷⁸

Sadatov prvi potez je bio historijski put u Jeruzalem da govori pred Knessetom od 19. do 21. 11.1977. Tim potezom je oficijalno priznao Izrael, korak koji nijedna arapska zemlja nije uradila dotad unatoč velikom protivljenju mnogih Egipćana. Zbog svoje historijske i simbolične vrijednosti, otvaranje diplomatskog kanala sa Izraelom je bila najmoćnija karta koju je Sadat držao u ruci. Iako je put bio velika kocka za njega jer je puštao puno pregovaračke moći Izraelu bez razmišljanja o vrijednosti koju dobija.

Međutima Sadat je bio zabrinut mogućnošću nove Ženevske konferencije iz dva razloga: 1. nije htio da ima posla sa Sovjetima i 2. bojao se da bi egipatska želja da povрати kontrolu nad Sinajom izvuklo još neki svearapski interes. Sadat je osjetio da Egipat gubi snagu u arapskom svijetu i njegova strategija se fokusirala na povratak te liderske pozicije. Da ostvari taj cilj nije si mogao priuštiti opstrukcije i štetu na egipatski odnos sa SAD-om, pa mu je najbolja strategija bila da radi bilateralno sa Izraelom na potkopavanju Ženevskog procesa. Sadat je dobro znao da će arapski fundamentalisti kritikovati to šta radi sa Izraelom, ali je shvatio što je dramatičniji njegov potez to će lakše prikupiti podršku za mirovni proces.

Znao je da javno mišljenje podliježe simboličnim gestama nego političkim argumentima i tajnim dogovorima. Pa je poduzeo rizik da će psihološki efekti posjete Jeruzalemu, koji je dao početak mirovnim procesima, da prevlada negativne kritike koje je očekivao od arapskog svijeta. Kocka mu se isplatila. Sadatova posjeta je bila dobro medijski ispraćena, a njegov strastveni govor u Knessetu je igrao ključnu ulogu pri uvjeravanju Izraela u novu stvarnost. Pritisak je odmah počeo da se gomila na Beginu da iskoristi ovu novu mogućnost za mir. U međuvremenu demonstracije u Egiptu su davale podršku novoj inicijativi. Sadatova posjeta je postigla cilj da stvori atmosferu u kojoj bi bilo beneficirano da Begin odgovori sa svojim ustupcima.

Izraelci su se također protivili ponovnom otvaranju Ženevskih procesa iz nekoliko razloga: 1. zamjerali su SAD-u poziv Palestinskoj oslobodilačkoj organizaciji i implikaciji da je Amerika podržavala formiranje suverene palestinske države, 2. nisu imali povjerenje u Sovjete, 3. favorizirali su izolovane pregovore uz toliko arapskih zemalja za stolom. Tako da su im se interesi podudarali sa egipatskim u to vrijeme. Beginova strategija za pregovore sa Arapima je bila da izdvoji pojedinačno zemlje i sa njima postigne bilateralni dogovor. Javni

78 Eizenstat, Stuart E., 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, EPUB e-book, pod „18. SADAT CHANGES HISTORY“

pritisak za dogovor nakon posjete Sadata je predstavljao politički pokrivač za nastavak ove strategije.

Begin se našao slobodniji da djeluje u izraelskom najboljem interesu bez da se izloži kritikama. Sa unilateralnim priznanjem Izraela i otvaranje kanala za dijalog Sadat je igrao u Beginovom interesu. Beginov prvi potez je bio da napravi ustupak na egipatski najvažniji prioritet, to je kontrola Sinajskog poluočoka. Nedugo nakon Sadatove posjete, Izrael je pristao da povuče trupe i da obnovi egipatski suverenitet na teritoriji. Možda bi se mogli zapitati je li promišljeno dati toliko mnogo tako rano, naročito jer je Sadat prepustio pregovaračku prednost Izraelu. Međutim, to se poklapalo sa Beginovom strategijom iz dva razloga: 1. to pitanje nije bilo toliko bitno Izraelu koliko Egiptu, bitnije je bilo blokiranje palestinske države na Zapadnoj Obali, pa je popustio na tom pitanju kako bi skrenuo pažnju sa drugog problema (Zapadne Obale). 2. Smatrao je da se Izrael i Egipat natječu za naklonost SAD-a, i pošto je Egipat pokazao da je voljan da radi na miru bio je Izrael na potezu da to isto pokaže.

Begin je znači odabrao taj potez da zaradi nešto kredita za fleksibilnost i kooperativnost u očima administracije SAD-a, dok u istom trenutku zobilazi palestinski problem koliko je to moguće. Nakon tih početnih ustupaka, strane su održale pregovore tokom prve polovine 1978., ali je napravljeno malo napretka. Strahujući da bi se razgovori mogli prekinuti predsjednik Carter poziva Sadata i Begina u Camp David na tajne pregovore u septembru.

4.1 Početne pozicije

Postojala su 4 pitanja koji su bili tretirani u Camp Davidu: 1. mirovni dogovor i normalizacija odnosa između Izraela i Egipta, 2. demilitarizacija i uklanjanje izraelskih naselja sa Sinaja, 3. povezivanje tih pitanja sa budućnošću Zapadne Obale i Gaze, 4. izjava o principima, uključujući izraelsko povlačenje sa svih okupiranih teritorija i prava Palestinaca na samoodređenje.

4.1.1 Egipat:

Na sreću za Sadata, egipatski međunarodni i nacionalni interesi su se poklapali u jednu dominantnu strategiju. Egipatska ekonomija je zaostajala tokom 1970-ih najviše zbog velikih troškova odbrane. Sadat je shvaćao da bi oporavak ovisio o povećanim investicijama iz svojih naftom bogatih arapskih susjednih zemalja i sa smanjenom potrošnjom za odbranu. Nije mogao spustati odbrambeni budžet dok nije bio siguran da Izrael više ne predstavlja prijetnju,

garanciju koju bi trebao dobiti Mirovnim dogovorom i povlačenjem Izraelaca sa Sinaja. Ove sigurnosne potrebe se ne mogu ostvariti bez učešća SAD-a.

Sadatova strategija je stoga željela da impresionira i Amerikance i druge arapske zemlje. To bi se postiglo sa kontinuiranim demonstriranjem fleksibilnosti, u riječima njegovog ministra vanjskih poslova Muhammada Ibrahima Kamila „izložiti izraelsku nepopustljivost pred SAD-om i pred svijetom“. Sadat je svojim priznavanjem Izraela već bio izgubio politički kredibilitet kod arapskog naroda. Kako bi pridobio nazad tu podršku, morao je da osigura izraelsko povlačenje sa svih okupiranih teritorija i da uspostavi samooređenje Palestinaca. Ta dva cilja su bila donja granica Egipta na Camp Davidu.

4.1.2 Izrael:

Izrael je imao u velikoj mjeri iste međunarodne i nacionalne interese kao i Egipat, ali im je pozicija da početku pregovora bila mnogo drugačija. I oni su se suočavali sa ekonomskim padom jer je veliki odbrambeni budžet stvarao ubrzanu inflaciju. Internacionalno, izraelski problem je bila sigurnost, a rat iz 1973. je pokazao da samo vojna superiornost nije bila dovoljno jaka da odbije arapske protivnike. Begin je mislio da može riješiti oba problema zajedno sa bilateralnim dogovorom sa Egiptom. Tako što će eliminisati najmnogoljudniju arapsku državu iz arapske koalicije. Izrael je mogao sebi dozvoliti da spusti odbrambeni budžet i da se osjeća i dalje sigurno. Beginova donja granica je bila mir sa Egiptom i demilitarizacija Sinaja, dok izbjegava što je više moguće uvezivanje palestinskog pitanja. Održavajući podršku SAD-a što je bilo ključno za strategiju.

4.1.3 SAD:

Iako je predsjednik Carter bio samo medijator, SAD je imala interes u pregovorima koji se moraju uzeti u obzir. Carter se suočio sa mnogim suprotnim stavovima unutar vlasti. Utjecajna jevrejska zajednica je podržavala jedino dogovor koji podrazumijeva da je ispunjeni svi izraelski interesi. Energetski sektor je brinuo jedino o odnosu SAD-a i naftom bogatim arapskim zemljama. Korporativna Amerika je htjela da prekine budući konflikt čisto iz ekonomskih razloga, ali Carterov najveći interes je bio spašavanje svog predsjedničkog mandata. Pošto je uložio mnogo političkog kapitala u procese na Bliskom Istoku i sa dolaskom novih izbora, Carteru su trebali rezultati. Njegov cilj je bio da postigne ikakav dogovor, ne nužno onaj koji će zaštititi interese svih strana.

Američka strategija za promjenu Beginove pozicije se sadržala iz nekoliko dijelova. Tražile bi se određene izmjene Beginovog principa samovlast. Plan bi bio javno pozdravljen i

hvaljen jer sadrži pozitivne elemente, ali bi naglasili da je to prigodno samo za tranzicijski period. Na kraju petogodišnjeg perioda Palestinci bi trebali učestvovati, zajedno sa Jordanom i Izraelom na rješavanju političke budućnosti pod okriljem principa Rezolucije UN-a 242 „povlačenje za mir“.⁷⁹

4.2 Članovi pregovaračkih timova

4.2.1 Egipat:

Mohamed Ibrahim Kamel - ministar vanjskih poslova

Boutros Boutros-Ghali - Državni ministar vanjskih poslova

Osama al-Baz - podsekretar Ministarstva vanjskih poslova

Ashraf Ghurbal - ambasador u SAD-u

Ahmed Maher - Šef kabineta ministra vanjskih poslova

Abdul Raul el-Reedy - Direktor za planiranje politika Ministarstva vanjskih poslova

Nabil el-Araby - Pravni direktor Ministarstva vanjskih poslova

Ahmed Abou al-Gheite - Ured ministra vanjskih poslova⁸⁰

4.2.2 Izrael:

Moshe Dayan - Ministar vanjskih poslova

Ezer Weizmann - Ministar odbrane

Aharon Barak - Državni tužilac i izabrani član Vrhovnog suda

Avraham Tamir - General-major Direktor ogranka vojske za planiranje

Simcha Dinitz - Ambasador u SAD-u

Meir Rosenne - Pravni savjetnik u Ministru vanjskih poslova

Elyakim Rubenstein - Pomoćnik direktora Ministarstva vanjskih poslova

Dan Pattir - Savjetnik Premijera⁸¹

79 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.173

80 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day One“

81 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day One“

4.2.3 SAD:

Walter Mondale - Potpredsjednik SAD-a

Cyrus Vance - Državni sekretar

Zbigniew Brzezinski - Savjetnik za nacionalnu sigurnost

Hamilton Jordan - Šef osoblja predsjednika SAD-a

Jody Powell - Sekretar za štampu

Harold Saunders - Pomoćnik državnog sekretara za pitanja Bliskog Istoka

Roy Atherton - Pomoćnik državnog sekretara za Bliski Istok i Afriku

Hermann Eilts - Ambasador u Egiptu

Samuel Lewis - Ambasador u Izraelu

William Quandt - Osoblje Vijeća za nacionalnu sigurnost.⁸²

4.3 Pregovori

Pregovori u Camp Davidu su trajali 13 dana. Svaka delegacija je imala svoju kabinu u predsjedničkom odmaralištu. Učesnici se nisu miješali osim tokom pregovaračkih procesa. Mediji su bili isključeni i veoma malo kontakata je bilo sa vanjskim svijetom. Prva dva dana su se sastojala u utvrđivanju pozicija svih strana u odvojenim sastancima sa Američkom delegacijom. Carter nije bio iznenađen što čuje ekstremne zahjeve od Izraelaca, ali je bio zaprepašten kad je čuo slično od Sadata. Međutim pošto je Sadat cijenio svoje prijateljstvo sa Carterom, smatrao je da bi otvoren dijalog sa Amerikancima služilo u njegovom najboljem interesu.

4.3.1 Prvi dan

Samit je počeo 5 septembra 1978.godine. Anwar Sadat izlazi iz aviona sa raširenim rukama. Tim koji je doputovao sa Sadatom se skoro cijeli protivio Samitu. Mohamed Ibrahim Kamel ministar vanjskih poslova koje je skoro došao na tu poziciju, a čovjek koji je dao ostavku na tu poziciju je to uradio iz protesta prema Sadatovoj posjeti Jeruzalemu. Sadat je doveo i Hassan el-Tohamya zamjenika premijera. Odmah popodne Sadat je priznao Carteru da je spreman da zaključi sveobuhvatan mir i da već ima spreman prijedlog tog mira u džepu. On

⁸² Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day One“

je sačinjavao rješenja za palestinsko pitanje kao i uklanjanje izraelskih naselja sa Sinaja kad se vrati Egiptu. Sadat nije vidio svrhu separatnog mira i povlačenja sa palestinskog pitanja.

Dva sata poslije Begin i izraelska delegacija stižu u Camp David. Odmah tu večer Begin je posjetio Cartera za prvu diskusiju. Carter mu je objasnio da će on djelovati kao arbitar između strana kada ne mognu da postignu zajednički jezik. Beginov strah je bio da su se Carter i Sadat udružili protiv njega. Begin je sa sobom donio pismo od Carterovog prethodnika Geralda Forda u kojem Amerika obećava da neće stvarati nikakve prijedloge mira bez prethodnog konsultovanja Izraela.

Carter je počeo sa nabrojanjem tačaka oko kojih se slažu strane, pohvalio je prijedlog autonomije za Palestinu koju je Begin predložio, kao i njegovu volju da prizna suverenitet Egipta na Sinaju. Međutim Begin ga je popravio da je pitanje suvereniteta jedno, ali pitanje izraelskih naselja drugo te da ona moraju ostati. Carter mu je rekao da „Sjedinjene Države očekuju da Izrael prestane sa uspostavljanjem naselja na okupiranim teritorijama“, na što se Begin protivio smatrajući da je to njihovo pravo.⁸³

4.3.2 Drugi dan

Sljedeće jutro Sadat je Carteru predao svoj prijedlog pod nazivom „Okvir za sveobuhvatno mirno rješenje problema na Bliskom Istoku“.⁸⁴ Carter je shvatio nakon čitanja da je to bila samo fantazija na koju Izrael nikad neće pristati. Bilo je jasno da Sadat želi jaku početnu poziciju kako bi zadovoljio ostale arapske lidere kako bi kasnije dobio kredita za neke ustupke.

Dokument od jedanaest stranica sastojao se od preambule i devet članaka. Bio je to težak dokument, insistirajući na potpunom izraelskom povlačenju; uklanjanje naselja; zabrana nuklearnog oružja; prenos vlasti na Zapadnoj Obali i Gazi na Jordan i Egipat za prijelazni period od pet godina, na kraju kojeg bi Palestinci ostvarili svoje pravo na samoopredjeljenje; povratak ili naknada za palestinske izbjeglice; i kompenzaciju od strane Izraela za ratnu štetu i za naftu koja se ispumpava sa Sinaja. Zauzvrat, Egipat bi pristao da potpiše mirovni sporazum, prihvatio bi razne sigurnosne mjere, priznao bi Izrael i podržao bi slobodan pristup vjerskim svetištima u Jerusalemu.⁸⁵

83 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Two“.

84 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Two“.

85 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C., str.229

Sadat je potom odigrao važnu kartu. On je Carteru unaprijed dao niz ustupaka koji će se koristiti u odgovarajućim trenucima u pregovorima. Predao je predsjedniku tri stranice, od kojih je prva označena samo za predsjednikove oči. Prema tom dokumentu Carter bi mogao predložiti nekoliko izmjena u egipatskom dokumentu i Sadat bi se složio. Na primjer, prihvatio bi zaštitne mjere i kvalifikacije o povratku palestinskih izbjeglica. On bi također bio još spremniji na normalizaciju veza sa Izraelom, uključujući diplomatske i konzularne odnose, slobodno kretanje naroda preko granica i trgovinske odnose.

Ove posljednje tačke su bile važne za Cartera, a vjerovatno i za Izrael, i Carter je bio zadovoljan što je mogao da zagladi oštre ivice sa egipatskog prijedloga dodavanjem ovih elemenata. Na drugoj strani dokumenta Sadat je dao nekoliko dodatnih tačaka, od kojih je najvažnija spremnost da se složi da Jerusalem ne bude podijeljeni grad. Konačno, na posljednjoj strani Sadat je naveo da bi se složio da bi predstavnici Palestinaca trebali doći isključivo od stanovnika Zapadne Obale i Gaze.⁸⁶

Čak i uz ove ustupke, Carter je znao da je jaz između Sadata i Beginog ogroman, ali Sadat je pokazao spremnost na kompromis, i to je ono što je Carteru dalo nadu. Carter je pokazao Sadatov prijedlog Beginu znajući da ga on neće nikad prihvatiti i napomenuo ga da to ne mora prekinuti konferenciju. Na sastanak je stigao malo kasnije i Sadat. To je bio prvi zajednički sastanak trojice lidera u kojem su se dotakli Sadatovog prijedloga koji je Sadat prezentirao dvojici lidera, dok ga je Begin gledao kamenim izrazom lica.

Tri predstavnika su trebali proći sve tačke koje budući sporazum treba obuhvatati, Carter im je to ponovio: Sinaj, naselja, nezavisna palestinska država, palestinska autonomija, izraelsko vojno prisustvo na Zapadnoj Obali i Gazi, Zapadna Obala, Jeruzalem, izbjeglice, zračne baze na Sinaju i šta zapravo treba mir da znači. Sadat i Begin su trebali da se konsultuju sa svojim savjetnicima i da nastave kasnije sa pregovorima.

U nastavku Begin je napomenuo da su Kralj Faruk, Predsjednik Nasser i sam Sadat napali Izrael preko Sinaja, te da naselja tamo služe kao vitalne baze izraelske odbrane. Sadat je to odbio tvrdeći: „ako ne evakuišete naselja neće nikad biti mira“. Rasprava je trajala dugo i u krug. Dok Carter nije predložio Beginu da ako on već nije spreman preuzeti odgovornost na sebe da traži da Knesset donese odluku treba li evakuisati naselja. „Siguran sam da ćete dobiti ogromnu većinu“ rekao je Carter.⁸⁷

86 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C., str.230

87 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Three“.

Carter je tu večer imao razgovor sa Sadatom u kojem je ispitivao njegove stavove i koji je tvrdio da je on bio kooperativniji puno od Begin i da je sporeman na više ustupaka te mu iznio na što je sve spreman da popusti kako bi postigli dogovor dok Begin i dalje ima nepopustljiv i tvrd stav.

4.3.3 Treći dan

Sutradan, 3. dan, Carter, Vance i Brzezinski su se sreli sa Beginom, Dayanom i Weizmanom. Carter je priznao da su Sadatovi prijedlozi bili rigidniji nego što je očekivao, insistirajući da su to samo lista maksimalnih zahtjeva koji se mogu ignorirati. Uloga delegacije SAD-a je bila jasnija tokom trećeg i četvrtog dana. Prvi trilateralni sastanak se održao trećeg dana, i lični konflikti su bili odmah uočljivi.

Sadat je bio napet i počeo je sastanak čitajući s papira na kojem traži potpuno povlačenje Izraela sa teritorija zauzetih u Šestodnevnom ratu. Iako je on samo izražavao svoju početnu poziciju, nakon što ga je saslušao Begin je odbacio sve njegova potraživanja. Carter je malo popravio atmosferu rakavši “Sve što je sad potrebno je da Begin izvuče olovku i da potpiše“ što je nasmijalo Begin i njegove kolege.⁸⁸

Begin je tražio da Sadat dozvoli ostanak Izraelskih vojnih baza i naselja na Sinaju jer su to sigurnosne potrebe Izraela, u slučaju da Sadatov nasljednik ko god on bio, “uvjeri egipatski narod da nas izbaci u more kao što je bio slučaj 1967.” Sadat je isto odgovorio da je zabrinut za budućnost, šta ako Begin bude zamijenjen sa Sharonom? “Sharon je dobar čovjek,” odgovorio je Begin.⁸⁹ Begin je tražio od Sadata da mu se ne obraća kao da je on lider “porazene nacije.” termin “porazena nacija” je digao Sadata na noge jer je shvatio da Begin pokušava reći da je Egipat porazena nacija. “Mi nismo porazena nacija, ne porazena nacija!” galamio je Sadat.⁹⁰

Sastanak se ubrzo pretvorio u natjecanje u galami između Sadata i Begin, i Amerikanci su shvatili da lideri ne mogu konstruktivno djelovati na ličnoj razini. Carter je shvatio da ništa dobrog ne mogu donijeti ovakvi sastanci jedan na jedan, i od tada Begin i Sadat su se sreli još samo jednom zadnji dan Samita, od tog trenutka razgovore su vodili timovi dvaju strana. Od tad dva lidera su bila razdvojena dok su Carter i saradnici nastavili djelovati kao „Šatl

88 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life, prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.314

89 Ibid, str.161

90 Ibid, str.315

diplomacija“, stalno krećući se od kabine do kabine kako bi razgovarali sa svakom delegacijom odvojeno.

Tek su tad Amerikanci preuzeli ulogu medijatora, njihov posao je bio da približe dvije strane dok su u isto vrijeme razgovarali sa svakom stranom pojedinačno. Carter je provjerio sa Hamom, Jodyem i Rafshoonom, a kako je Rafshoon ispričao, Carter je zaključio: "Ako to ne učinim, doći će do rata, jer mi je Sadat rekao da ako njegova mirovna inicijativa ne uspije, morat će ići u rat kako bi Izraelce vratio na pregovarački stol. Ako to učinim i ne uspijem, doći će do rata. Ali neću podbaciti, jer ako ih uspijem spojiti, neće mi dopustiti da propadnem".

Tako je predsjednik Sjedinjenih Država napisao lične pozive Sadatu i pozvao da mu se pridruže u Camp Davidu i poslao Vancea da ih lično dostavi.⁹¹ Carter je bio obeshrabljen prvim sastankom, te je napravio listu najvećih problema koji se moraju pregovarati na Samitu:

- Pozivanje na nedopustivost sticanja teritorije ratom, jezik teksta koji se koristi u Rezoluciji 242, ali je odbijen od strane Begina.
- Kako obezbijediti Palestincima glas u određivanju vlastite budućnosti.
- Zahtjev Egipta da ne bude novih izraelskih naselja.
- Primjena Rezolucije 242 na Zapadnu Obalu i Gazu.
- Izraelsko napuštanje naselja i aerodroma na Sinaju.
- Učešće Jordana u pregovorima.
- Izvor autoriteta za privremenu upravu Zapadne Obale i Gaze.
- Sigurnosno obezbjeđenje na Sinaju.
- Arapski zahtjev za punim izraelskim povlačenjem sa Zapadne Obale i Gaze.
- Kako riješiti pitanje suvereniteta na Zapadnoj Obali i Gazi nakon petogodišnjeg prijelaznog perioda.⁹²

⁹¹ Eizenstat, Stuart E., 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, EPUB e-book, pod „19. CARTER'S TRIUMPH AT CAMP DAVID“.

⁹² Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C., str.228

4.3.4 Četvrti dan

U petak je Carter održao važan sastanak sa Beginom. On je bio zabrinut zbog negativnog raspoloženja izraelskog premijera, njegovog stava o egipatskom prijedlogu. I Carter je počeo sumnjati da Begin ne želi mir te da se samo krije iza Sadatovog prijedloga te da mu je drago što su pregovori zastali. Carter je oklijevao sa iznošenjem svog prijedloga jer se bojao da će strane pomisliti da im nameće rješenje.

Tog dana Carter je sreo Beginu i ponovo ga zamolio za više fleksibilnosti na što je Begin odgovorio novim emotivnim govorom. Izraelski premijer se požalio da se Amerikanci ne ponašaju kao posrednici, pogotovo kad su se okrenuli Sadatovom zahtjevu da ukloni izraelska naselja na Sinaju. Još jednom se žalio na Sadatov prijedlog, izvadio je kopiju i izjavio: "Nikada neću osobno preporučiti da se naselja na Sinaju demontiraju!"⁹³ Te počeo da recituje njihove pozicije. Carter je u suštini rekao Beginu da egipatski prijedlog nije Sadatova konačna pozicija i da je već imao brojne kompromise u ruci.

Ono što je efekat ovog otkrića bilo na Beginu, može se samo pretpostaviti, ali od tada je Begin usvojio nepokolebljiv položaj na naseljima na Sinaju. Možda je zaključio da, ako Sadat može koristiti taktiku usvajanja namjerno tvrdog položaja na početku, onda bi mogao učiniti isto, ali, za razliku od Sadata, nije imao namjeru da kaže Carteru kakav je bio njegov rezervni položaj. Begin je sad bio u posjedu informacije za koju izraelska strana nije morala ništa da da, te je Begin sad imao luksuz da sjedi i čeka šta će novo doći na sto. Carterova uloga u tom trenutku se promijenila te je Samit sad ovisio o njegovom prijedlogu i uticaju na strane.

4.3.5 Peti dan

Tokom dana u subotu nije bilo formalnih sastanaka između delegacija. Umjesto toga, američki tim je radio na reviziji prijedlogu nacрта sporazuma.

4.3.6 Šesti dan

Amerikanci trebaju da predstave svoj prijedlog. Begin je bio naročito nestrpljiv. Smatrajući da je pogriješio jer je došao nespreman bez ikakve alternative smatrajući kako će pregovori brzo propasti. Bojao se da će u očima Amerikanaca izgledati kao da nisu imali ni volje za mir. Probudio je ujutro u 5 sati Kadishaia i počeo mu diktirati izraelski prijedlog. Carter je primijetio da se delegacije osjećaju zarobljeno te je predložio izlet u Nacionalni Vojni Park

93 Eizenstat, Stuart E., 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, EPUB e-book, pod „19. CARTER'S TRIUMPH AT CAMP DAVID“.

Gettysburg. To je bio najznačajniji napor da se oslobodi napetosti. Nedeljno razgledanje najvažnijeg bojišta američkog građanskog rata u obližnjem Gettysburgu, koje bi bilo bolje mjesto za naglašavanje troškova rata i nagrađivanja mira dvjema zemljama koje su se više puta međusobno borile od osnivanja Izraela.

Jedno osnovno pravilo koje je Carter postavio je potpuna zabrana bilo kakvih razgovora o mirovnim pregovorima. Carter se vozio u svojoj predsedničkoj limuzini do borilišta sjedio je između Sadata i Begin, sa Alizom Begin i Rosalynn Carter preko puta njih. Egipatski i izraelski lideri uporedili su svoja iskustva u britanskom zatvoru. Nakon što su se vratili sa izleta delegacija SAD-a se sreća sa izraelskom delegacijom. Došlo je vrijeme da predstave objema stranama svoj prijedlog. Namjerno je izostavio suverenitet nad Zapadnom Obalom i Gazom, izraelska naselja, i povlačenje sa Sinaja za kasnije. Sastanak je bio težak i naporan. Begin je i dalje držao tvrd stav. Međutim, tokom sastanka Carter je shvatio da im saradnika u izraelskom timu. Moshe Dayan i Ezer Weisman su pokušavali da iznađu rješenje čak su poticali na Jevrejskom jeziku Begin da popusti malo.

Begin je tačno shvatio gdje ga je Carter htio voditi dok je predsjednik predstavio američki dokument, izjavljujući da "može odlučiti o budućnosti naroda Izraela". On je za Begin rekao: "U njemu postoje fraze koje ćete i vi i Sadat teško prihvatiti. Moj zadatak će biti beznadan ako sada odbacite jezik UN Rezolucija 242. Sadat ne vjeruje da Izrael želi potpisati sporazum; da stvarno želiš zemlju. Rekao sam mu da nije u pravu ... Nadam se da ćete biti fleksibilni i smanjiti vaše predložene izmjene".⁹⁴ Poslije sastanka Carter je tražio od Dayana pomoć.

4.3.7 Sedmi dan

Unutar lože američka strana je pregledavala pisane izraelske reakcije i odlučivala šta da, ako ništa drugo, uključi u novi nacrt koji će biti prikazan predsjedniku Sadatu kasnije ujutro. Konačno, novi nacrt je bio spreman, a predsjednik ga je prijepodne uputio Sadatu. Sadatova početna reakcija bila je generalno pozitivna, iako je želio jači jezik o egipatskom i jordanskom vojnom prisustvu na Zapadnoj Obali i Gazi tokom prijelaznog perioda. Sadat je tražio neko vrijeme da se konsultuje sa svojim kolegama prije nego što Carteru da svoje konačne komentare.⁹⁵

⁹⁴ Eizenstat, Stuart E., 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, EPUB e-book, pod „19. CARTER'S TRIUMPH AT CAMP DAVID“.

⁹⁵ Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C., str.237

Kada su se Sadat i Carter ujutro sastali, predsjednik, na prijedlog Moshe Dayana, predložio je da se Izraelcima dozvoli da žive u samo jednom naselju, a priznaju ga kao egipatsku teritoriju, ali Sadat je odbio. Carter je tvrdio da je Sadat dozvolio Jevrejima da žive u Kairu, pa zašto ih isključiti iz naselja na Sinaju?! Sadat je odgovorio: “Neke stvari na Bliskom Istoku nisu logične niti razumne. Za Egipat je ovo jedan od njih”.⁹⁶

Sadat je napokon pokazao Američki prijedlog ostatku svoje delegacije. Dok je ostatak delegacije negodovao prijedlogu smatrajući da je pretrpan izraelskim idejama Sadat je odsutno sjedio, gledao u zid i pušio lulu. Složio se na Kamelov prijedlog da se delegacija povuče i privatno raspravi o prijedlogu. Kad se delegacija vratila nakon diskusije Sadatovo raspoloženje i ponašanje se promijenilo smatrajući da američki prijedlog preferira Izraelce te da je neprihvatljiv prijedlog da se Sinaj vrati u fazama umjesto odjednom. Objavio je da se povlači sa pregovora i da sljedeće jutro napušta Camp David.

4.3.8 Osmi dan

I Sadat i Begin su bili pred pucanjem, obojca lidera su bili spremni da napuste pregovore, ali obje delegacije su se bojale posljedica na odnose sa SAD-om ako sami napuste pregovore. Kad je Ezer Weisman došao kod Cartera da razgovara Carter mu je iznio svoju ideju da američki prijedlog podjeli na dva dijela. Prvi koji se tiče rješavanja konflikta na Bliskom Istoku i drugi koji se odnosi na separatan mir između Egipta i Izraela.

Carter je zatim otišao do Sadata da mu pokaže prijedlog kojem je dao naziv „Okvir za naselja na Sinaju“, „kako bi postigli mir, Izrael i Egipat moraju u dobroj volji pregovarati s ciljem da za tri mjeseca potpišu Okvirni mirovni sporazum“, „primijenit će se svi principi Rezolucije UN-a“, te se ticalo i pitanja Sinaja gdje će „se primijenjivati puni Egipatski suverenitet do internacionalno priznatih granica između Egipta i i mandatornog područja Palestine“ kao i što će se pitanje zračnih baza i drugih vojnih snaga riješiti pregovorima između strana.

Dvosmislenost ovog teksta je bila jasna, okvir je jedino utvrdio da će se o ovim pitanjima pregovarati, ali je Carter htio obavezati obje strane da ako postignu dogovor na ovim pitanjima da će imati mir između strana.⁹⁷

Egipatska delegacija je to primijetila. Al-Baz je tvrdio da je dokument previše koncentrisan na proces pregovora, a ne na suštinu. Isto tako, ustupci koji su se tražili na obje strane nisu bili ekvivalentni. Što se tiče Zapadne Obale i Gaze, Egipat bi mogao prihvatiti ideju

⁹⁶ Eizenstat, Stuart E., 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, EPUB e-book, pod „19. CARTER'S TRIUMPH AT CAMP DAVID“.

⁹⁷ Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Eight“.

prijelaznog perioda, ali trenutni nacrt ostavio je otvorenu mogućnost trajne izraelske kontrole. Nije bilo jasne izraelske posvećenosti eventualnom povlačenju; čak ni vojna vlast nije trebala biti ukinuta u ovom nacrtu. Nacrt nije spomenuo arapski Jerusalem kao dio Zapadne Obale. U zaključku, Al-Baz je izjavio da će Egipat pristati na diplomatsko priznanje Izraela, ali to nije nužno značilo razmjenu ambasadora.⁹⁸

Izraelskoj delegaciji Carter je ovaj prijedlog ponudio tek sutradan. Iako je već imao dogovoren sastanak sa izraelskom delegacijom tu večer predložio je da to odgode za navečer što je Begin odmah prihvatio. Tu večer Begin je došao do Cartera na sastanak. Neprihvatljivo mu je bilo prihvatanje da u budućem sporazumu bude Rezolucija 242 posebno dio teksta koji glasi „nedopustivost sticanja teritorije ratom“, iako je Izrael potpisao tu rezoluciju. Također je pričao emotivno o Sinaju kako iz sigurnosnih razloga treba izraelsko prisustvo na Sinaju te da mu je egipatski general rekao da egipatskoj vojsci treba sedam sati da dođu na granicu sa Izraelom.

Zatim je okrenuo Zapadnoj Obali ili kako ju je on zvao Judeom i Sumariom i Gazi. Smatrao je da su oni dio velikog Izraela „zemlja naših predaka, koji nismo nikad zaboravili dok smo bili u egzilu, kad smo bili manjina, poniženi, ubijani, naša krv prolivena, zapaljeni živi...“ predložio je da se palestinskim Arapima da autonomija, a palestinskim Jevrejima sigurnost. Pod autonomijom smatrao je da bi Palestincima dato pravo da vladaju nad sobom, ali da bi Izrael imao pravo veta i vojne kontrole nad područjima.⁹⁹

Kada je Carter podigao pitanje Jerusalima, uočivši da su se i Dayan i Weisman složili da "arapska zastava" vijori iznad džamije na Brdu Hrama. Begin se žestoko usprotivio: "Nikada!" "Zašto ne?" Pitao ga Carter. „A šta će se dogoditi kada Mesija dođe? Na kraju krajeva, to je mjesto gdje trebamo izgraditi Hram, a pristanak na arapski plan znači odustati od naše vjere”.¹⁰⁰

Kad je napokon završio sa američkim prijedlogom iz džepa je izvadio napisanu deklaraciju u kojoj proglašava da je Samit završen i da mu je žao, ali on predstavlja volju izraelskog naroda. Carter je bio bijesan. Rekao je da ankete pokazuju da narod u Izraelu favorizira mir više on naselja ili područja na Zapadnoj Obali te da je premijer Izraela nerazumno opsjednut pitanjem naselja. I nije mu bilo jasno zašto bi se radije odrekli mira sa najvećim

98 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.238

99 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Eight“.

100 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life, prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.315

neprijateljem, nesmetan prolaz Sueskim kanalom i Tiranskim tjesnacem, slobodnu trgovinu i puno diplomatsko priznanje od Egipta zbog nekoliko ilegalnih naselja na egipatskoj zemlji.

4.3.9 Deveti dan

Carter je dan počeo sa eksperimentom, održao je sastanak sa dva posrednička pregovarača Aharon Barakom i Osama al-Bazom. Atmosfera bez lidera u sobi je odmah bila drugačija. Dva pravnika su odmah krenula u rješavanje pitanja koja se lako daju riješiti poput korištenja termina Zapadna Obala u američkoj i egipatskoj verziji teksta, a u izraelskoj „Judea i Sumaria“.

Međutim, sastanak je završio nakon što je Al-Baz rekao da Izrael ne može određivati koji Palestinci se mogu vratiti, a koji ne. Na što je Carter pobijesnio govoreći da je razgovarao sa Sadatom i da on nije imao problem sa tim. Zatim je Al-Baz rekao da zapravo nije razgovarao sa Sadatom na tu temu i da ne zna njegov stav. Na što je Carter ustao i predložio da Al-Baz napusti sastanak. Kad se Baz vratio i objasnio situaciju Sadat se s njim složio „U pravu si. Nemoguće je da prihvatim takav stav, ali ti znaš moju strategiju. Mi želimo Caretra na svojoj strani. Znam da je slab čovjek ako budimo strpljivi“.¹⁰¹

Tokom razgovora u Camp Davidu, Carter je razvio posebnu naklonost prema Baraku, izraelskom državnom tužiocu koji je stalno izgledao kao da traži načine za rješavanje problema, dok su neki drugi bili specijalizirani za njihovo stvaranje. Barak je također izgledao kao da je mogao da ublaži neke od najstrožih pozicija u Beginu. Nasuprot tome, Carter je shvatio da se sa Al-Bazom i drugim egipatskim savjetnicima teže nositi nego sa Sadatom; kad god bi naišao na probleme na njihovom nivou, on bi se obratio Sadatu.

4.3.10 Deseti dan

U četvrtak se činilo da su pregovori došli do zastoja. Nije bilo dogovora za naselja na Sinaju. Još je ostalo nekoliko problema. Tokom dana neke izmjene su napravljene u američkom nacrtu kako bi ga učinili privlačnijim za Egipćane. Činilo se da je Carter zaključio da je potpuni sporazum sada bio izvan dosega, ali da mora u najmanju ruku pokušati sačuvati svoj bliski radni odnos sa Sadatom. Ako je potrebno, razgovori bi se mogli završiti sa izjavom da su Carter i Sadat postigli dogovor o svim pitanjima, a to je samo odbijanje Beginu da povuče

101 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Nine“.

naselja sa Sinaja i prihvatiti primjenjivost svih principa Rezolucije UN-a 242 na Zapadnu Obalu i Gazu. Stalo na put dogovora.¹⁰²

Weisman je upio nagovoriti Sadata da se sastane sa Dayanom smatrajući da bi njihov zajednički cilj da se dođe do mira mogao preovladati. Sadat je pozvao Dayana na čaj u 3 sata što je zabrinulo Cartera koji je tražio od Dayana da ne razgovaraju o teškim pitanjima. Na što je Dayan odgovorio da će razgovarati samo o „kamilama i datuljama“. Zapravo sastanak je protekao u prepucavanju i okrivljavanju strana za stanje u kojem je Sadat rekao Dayanu da prenese Begionu od njega „Naselja, nikad!“. Nakon sastanka Carter je donio nacrt američkog prijedloga na koji je Sadat rekao da ne želi da pregovara dok se ne kaže „kad“ će naselja biti uklonjena a ne „ako“.¹⁰³

Te noći, dok je Carter sastavio listu preostalih razlika, činile su mu se beznačajnim u odnosu na velike prednosti mira. Izraelska delegacija je takođe bila u očaju i ozbiljno razmišljala o tome da napusti Camp David. Još gore, ni Amerikanci ni Izraelci nisu shvatili koliko se Sadat sve više izolovao od njegove delegacije. Carter je potom najavio krajnji rok, taktički manevar koji je osmišljen da prisili na nagodbu. On je naložio Vensu da kaže američkoj delegaciji da će, sa dogovorom ili ne, završiti u nedjelju i okriviti Izraelce za neuspjeh.

Carter je imao dva izbora. Prvi je bio da se čvrsto drži oba pitanja, osvojivši još nekoliko ustupaka od Sadata za bezbjednost i normalne odnose sa Izraelom, a zatim pripremi konačni nacrt koji bi Sadat prihvatio, a Begin bi odbacio. Predsjednik bi potom mogao okončati razgovore i izvijestiti Kongres i američku javnost o tome šta je bilo i što nije postignuto u razgovorima. Čineći to, on će pokazati prstom na Begina kao primarnu prepreku u pregovorima, nadajući se da bi mogao dobiti američku podršku za svoj prijedlog i da bi čak mogao izazvati vruću debatu u Izraelu.

To je bila konfrontacijska strategija koju je Sadat favorizovao, a od četvrtka 14. septembra, Carter to još nije odbacio ako bi sve ostalo propalo. Alternativa je bila da se Sadat dovede do onoga što on najviše želi, uklanjanja izraelskih naselja i aerodroma iz Sinaja, ali po cijeni od snižavanja već prilično nejasnog nacrta na Zapadnoj Obali i Gazi. Niko nije mogao biti siguran da će ovaj pristup funkcionirati. Međutim, bilo je razumno pretpostaviti, na osnovu komentara koje su ranije dali Dayan i Weizman, da bi Begin mogao razmotriti odustajanje od naselja na Sinaju, pod uslovom da bi mogao zaštititi ono što mu je najvažnije, naime,

102 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.240

103 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Ten“.

izraelsko pravo na budući suverenitet nad cijelom Zapadnom Obalom i Gazom. Očigledna trgovina, ako je ova procjena bila ispravna, bila je da se povuče referenca na povlačenje sa Zapadne Obale i Gaze u zamjenu za izraelsku spremnost da u potpunosti napusti Sinaj.¹⁰⁴

4.3.11 Jedanaesti dan

Ujutro 11. dana Sadatova delegacija je pakovala svoje stvari kako bi otišla iz frustracije. Carter se probudio u petak ujutro sa uvjerenjem da pregovori dosežu ključnu fazu. Svojom rukom napisao je pismo i Sadatu i Beginu koje je potpredsjednik Mondale dostavio. On glasi: Predsjedniku Sadatu i premijeru Beginu: Približavamo se završnoj fazi naših pregovora. Uz vaše odobrenje, predlažem da danas dobijemo vaše najkonstruktivnije preporuke, da sutra (subota) budemo posvećeni naporima izrade i da završimo sastanak u Camp David u nekom trenutku tokom narednog dana. Tada ćemo izdati zajedničku izjavu za štampu, sastavljenu zajedno. Pored toga, trebalo bi da pristanemo da ne objavljujemo dalje javne izjave do ponedjeljak u podne. Obavjestite me ako se protivite bilo kojem od ovih prijedloga.¹⁰⁵

Carter je shvatio da ne može više vremena potrošiti na Samit te je rekao Egipćanima i Izraelcima da pripreme izjave svojih posljednjih pozicija i predložio savjetnicima da izdvoje važne činjenice koje će predstaviti Kongresu, razloge zašto Samit nije uspio. Malo kasnije Cy Vance je uletio Carteru u kabinu „Sadat odlazi, on i njegovi savjetnici su već spakirani. Tražio je da mu priprelim helikopter!“. Carter je požurio potražiti Sadata i kad ga je napokon našao Sadat je već bio obučen za putovanja. Iako je Carter bio pesimističan o krajnjem dogovoru, shvatao je da bi drugi mandat bio ugrožen bez njega.

„Koliko sam shvatio ti odlaziš?!“ - rekao je Carter. „Da!“ odgovorio mu je Sadat. „Jesi li razmislio šta to znači?“ „Ja ću ti reći. Znači prvo da je to kraj odnosa SAD-a i Egipta. Ne postoji način da ovo ikad objasnimo našem narodu. Značilo bi i kraj mirnodopskih pokušaja u koje sam ja mnogo uložio. Značilo bi vjerovatno i kraj mog predsjedničkog mandata jer bi ovaj cijeli pokušaj bio diskreditovan. I na kraju značilo bi i kraj nečeg veoma vrijednog za mene: mog prijateljstva sa tobom. Zašto to radiš?“¹⁰⁶ Optužio je Sadata da napušta Samit iako je obećao da će ostati do kraja smatrajući da ga je izdao i slagao. Tražio je da Sadat pusti

104 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.243

105 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.245

106 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Eleven“.

njega da odredi kad je Samit gotov, a u zamjenu će SAD podržati egipatski stav o naseljima na Sinaju.

Sadat je prihvatio da ostane i nakon nekog vremena obratio se svojoj delegaciji koja je strpljivo čekala. Carter je predložio da svaki dogovor koji se postigne na Samitu mora dobiti potvrdu egipatskog parlamenta i Kneseta u Izraelu. Ako ikoja strana odbije dogovor, sve obaveze bi bile otkazane i neobavezujuće u budućnosti. Zatim je rekao „Potpisaću sve što predloži predsjednik Carter bez prethodnog čitanja“. Nakon što su članovi delegacije negodovali ponovio je „Potpisaću bez čitanja!“ i zatim se povukao u svoju kabinu.¹⁰⁷

U izraelskom kampu također ja vladala napeta situacija na rubu panike Weisman i Dayan su ohrabivali Beginu da napravi više kompromisa bojali su se reakcije nakon što se nisu htjeli da odreknu naselja kako bi postigli mir. Napokon general Avraham Tamir izraelski vojni savjetnik u Camp Davidu prilazi Weismanu i otkriva mu plan da kontaktira generala Ariela Sharona arhitektu izraelskog programa naseljavanja. Begin je bio veliki obožavatelj hrabrog ratnika. Smatrao je da ako on od svih osoba smatra da je mir sa Egiptom vrijedniji od naselja možda bi on mogao uvjeriti Beginu. Nakon nekog vremena Begin je pozvao delegaciju i objasnio im je da ga je Sharon kontaktirao i rekao mu da ako su naselja posljednja prepreka miru da on „Ne vidi nikakvu vojnu prepreku njihovoj evakuaciji!“¹⁰⁸

U petak je počeo da istražuje sa članovima američkog tima mogućnost dobijanja pomoći SAD-a za izgradnju novih aerodroma u izraelskom Negevu kako bi se nadoknadilo odustajanje od tri moderne baze na Sinaju. Sekretar odbrane Brown je podržao tu ideju, kao i sekretar Vance. Tokom dana Carter je dao svoje odobrenje, iako bi projekat koštao američke poreske obveznike 3 milijarde dolara u koncesionim kreditima, a Carter je bio oprezan zbog toga što je morao da kupuje mir između Egipta i Izraela. Carter je shvatio da bi mogao iskoristiti veliku ekonomske i vojne resurse kako bi pomogao u računici benefita i rizika za obje strane tako što će se bilateralno obavezati na njih.

4.3.12 Dvanaesti dan

Do 12. dana ostalo je samo jedno veliko pitanje, a to su naselja na Zapadnoj Obali i Gazi. Bilo je jasno da nije moguće konačno rješenje ovog pitanja, pa su uspjeli maskirati taj problem da ne bude obavezan. Ako je petak bio dan bliskog probijanja na temu Sinaja, subota je provela prvenstveno na Zapadnoj Obali i Gazi. Do sada, glavni ustupak koji su Izraelci dali

¹⁰⁷ Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Eleven“.

¹⁰⁸ Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Eleven“.

na pitanja od interesa za Palestince bilo je dogovoreno da se konačni status okupiranih teritorija može donijeti do kraja petogodišnjeg prijelaznog perioda. Ali oni nisu naveli kako će se donositi takva odluka, niti na osnovu čega. Izrael sigurno nije odbacio svoju tvrdnju o krajnjem suverenitetu nad tim područjima.

Egipat je bio neobično odsutan iz ove rasprave. Sadat je insistirao na tome da se pozove na "neuzimanje teritorije ratom", što bi po njegovom mišljenju trebalo da znači da će Izrael na kraju morati da se odrekne Zapadne Obale i Gaze. On je također spomenuo mogućnost povratka Zapadne Obale jordanskoj administraciji i Gazi na egipatsku kontrolu tokom prelaznog perioda. A kada je to bilo odbijeno od strane Begin, on je sugerisao da se jordanski i egipatski oficiri mogu pridružiti snagama Ujedinjenih nacija da obezbijede bezbjednost tokom prijelaznog perioda. I ovo je, također, Begin odbacio.¹⁰⁹ Kamel je posjetio Sadata te mu uručio svoju ostavku smatrajući kako je Sadat popustio na svim poljima koji su zapravo i bili cilj njegove posjete Izraelu, te da ovaj dogovor zapravo podrazumijeva separatan mir Izraela sa Egiptom bez da nudi ikakvo rješenje za Zapadnu Obalu i Gazu te da Izrael može slobodno početi aneksiranje okupiranih teritorija. Sadat je prihvatio, ali je zamolio Kamela da to zadrži za sebe dok se ne vrate u Egipat.

Carter je nastavio da dorađuje svoj prijedlog i dalje je zapinjalo na Izraelskom prihvatanju Rezolucije UN-a 242, koju su Izraelci kategorično odbijali. Cy Vance i Aharon Barak su došli na ideju da se održe dva seta pregovora o Zapadnoj Obali i Gazi jedan između Izraela i Jordana i drugi između Izraela i Palestinaca. Paragraf bi glasio da se principi Rezolucije 242 odnose na „pregovore“.¹¹⁰ To bi značilo da bi Egipat i SAD mogli reći da se to odnosi na pregovore sa Palestincima, ali bi Izrael mogao reći da se to odnosi samo na Jordan gdje pitanje granica nije sporno jer Begin odbija ideju da Jordan ima ikakvih prava na Zapadnoj Obali, a smatrajući da se Rezolucija 242 odnosi samo na države, a da Palestinci nemaju državu pa njih ne obuhvaća.

Nakon prethodnih razgovora sa Šaronom, on je predložio Carteru i Sadatu da predstavi pitanje za glasanje u Knesetu: „Ako je dogovor postignut na svim drugim pitanjima Sinaja, hoće li naselja biti povučena?“. „To je sve što ja mogu uraditi. Ništa više“, "i šta god Kneset odluči - tako neka bude." rekao je Begin. Carter nije bio zadovoljan ovim prijedlogom i pitao je da li će premijer preporučiti uklanjanje naselja skupštini, a Begin je odgovorio: “Ja neću

109 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.251

110 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Twelve“.

dati nikakve preporuke. To će biti slobodno glasanje, do svakog člana Kneseta je da odluči.¹¹¹

Begin je bio iskren kada je naglašavao demokratski značaj donošenja prijedloga za Kneset, ali u osnovi njegov položaj odražava unutarnji sukob. Čak i godinu dana nakon potpisivanja sporazuma, nakon što je naručio pravnog savjetnika Ministarstva vanjskih poslova da pripremi propagandnu knjižicu o miru, Begin je požurio da zatraži ispravke paragrafa u kojem se navodi da je Izrael u Camp Davidu pristao odustati od Sinaja. "Na kraju krajeva, Kneset je to odlučio", rekao je on, a paragraf je ponovo napisan.¹¹²

Begin je popustio i na pitanju „priznanja legitimnog prava Palestinskog naroda“ te u zamjenu za taj ustupak tražio je da se u tekstu gdje stoji da će se rezultati pregovora bazirati na Rezoluciji 242, Begin je predložio da se kaže da bi se pregovori trebali bazirati na rezoluciji 242, a ne rezultati. Razlika je bila u tome da finalni dogovor ne mora odražavati principe rezolucije. Također je tražio da se sa teksta smaknu nabranjanja principa Rezolucije 242 kako bi se riješio termina „povlačenja“.¹¹³

Barak, koji je imao kreativni pravni um, izrazio je mišljenje da nema dovoljno vremena da se pronade zadovoljavajuće rješenje ovog problema. To je bila tačka na kojoj su razgovori trebali da počnu, rekao je on. Trebalo bi još najmanje dvije nedjelje da bi se pronašao odgovarajući jezik teksta. Što se njega tiče, trebalo bi uložiti napor, ali ako je preostalo samo dvadeset i četiri sata za pregovaranje, trebalo bi pronaći formulu koja će se prevariti oko tog pitanja, a ne riješiti ga. Barak nije imao veliku podršku za svoju želju da nastavi razgovore u Camp Davidu dok ključna pitanja na Zapadnoj Obali i Gazi ne budu u potpunosti riješena. Stoga je njegova alternativa za pronalaženje dvosmislenog jezika implicitno prihvaćena.

U procesu rješavanja drugih kontroverznih pitanja strane su se složile u razmjeni pisama koja bi iskazala stav politike vlade bez da se to uklopi u glavni tekst. Ta pisma nisu imala pravnu obavezu. Carter je također smatrao da je Begin popustio na njegov zahtjev da neće biti novih naselja na Zapadnoj Obali i Gazi dok god traju pregovori sa Palestincima što bi on i izjavio u pismu koje bi išlo uz glavni tekst. Što se na kraju nikad nije desilo. Begin je kasnije izjavio da je on obećao Carteru da će razmisliti preko noći i da će mu dati odgovor, a ne da pristaje na to. Carter je poslije tog sastanka bio uvjeren da je uspio ispregovarati mir između Izraela i

111 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life, prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.319

112 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life, prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.319

113 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Twelve“.

Egipta. Carterov dnevnik je jednostavan i detaljan: Kasno uveče, u subotu, 16. septembra 1978. godine, premijer Begin, ministar vanjskih poslova Dayan, državni tužilac Barak, sekretar Vance, završio sam diskusije o konačnom tekstu odjeljka o Zapadnoj Obali i Gazi. Odeljak 6 se odnosio na izraelska naselja i prema nacrtu američkog prijedloga je navedeno:

6. Nakon potpisivanja okvira i tokom pregovora, neće biti uspostavljena nova izraelska naselja i neće biti proširenja fizičkih objekata u postojećim naseljima ukoliko se strane ne dogovore drugačije. Premijer Begin se usprotivio ovom jeziku i počeo da pravi nekoliko alternativnih predloga. Oni su uključivali: A. Fiksno vrijeme (tri mjeseca) tokom kojeg se ne bi izgradila nova naselja; B. zabrana samo za civilna naselja; C. pravo na izgradnju ograničenog broja novih naselja; itd. Sve ove prijedloge sam odbio.

Na kraju, dogovorili smo se oko tačnog jezika u vezi sa naseljima, i da će se paragraf ukloniti iz sekcija Zapadna Obala-Gaza i uključena u pismo od Begina meni. Rekao sam mu da to ne može biti tajno pismo i premijer je odgovorio da tekst treba objaviti. Dogovoreni tekst je bio: "Nakon potpisivanja okvira i tokom pregovora, neće biti uspostavljena nova izraelska naselja u ovoj oblasti. Pitanje budućih izraelskih naselja biće odlučeno i dogovoreno između pregovaračkih strana." Jasno je i očigledno da su pregovori važili za Zapadnu Obalu i Gazu.¹¹⁴

4.3.13 Trinaesti dan

Carter je došao do Sadata i rekao mu je da je dobio dogovor oko Sinaja i uvjerio ga da će Knesset prihvatiti povlačenje naselja dok god Begin ne koči. Što je Sadat prihvatio i rekao da je spreman da potpiše. U konferencijskoj sali su počeli sa pripremama za potpisivanje konačnog dogovora između Izraela i Egipta. Ostatak egipatske delegacije i dalje bio rezerviran prema postignutom smatrajući da nema pismene obaveze od Begina o povlačenju sa Zapadne Obale kao i blijedo definisane palestinske samouprave. Sadat im je odgovorio „Ne želim da jednog dana kažete da vas nisam slušao. Sve što ste rekli mi je ušlo na jedno uho, a izašlo na drugo, znate zašto? Jer ste svi vodoinstalateri! Ništa ne radite! Ja sam državnik. Znam svoj cilj. Želim da oslobodim teritoriju. Ako ne oslobodim, vaši unuci će se boriti na Sinaju, i bit će rata za ratom“.¹¹⁵

Amerikanci su u podne dostavili Izraelcima svoje dodatno pismo o Jeruzalemu i njihovom stavu da ga mogu pregledati. U njemu stoji da je Istočni Jeruzalem okupirana teritorija poslije

114 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.256

115 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Thirteen“.

šestodnevnog rata te da Vlada SAD ne prihvata stav Izraela da je Jeruzalem njihov glavni grad. Pismo je podiglo duhove u izraelskoj delegaciji iako su stavovi već od ranije bili poznati. Carter im je odgovorio da on ne traži da Izrael potpiše pitanje nego da se očekivalo da svaka strana da izjavu svoje poziciju o Jeruzalemu, ali Izraelci su i dalje bili ljuti smatrali su da su prevareni te je Begin naredio da se delegacija smjesta povuče sa Samita i da on neće potpisati ništa što sadrži pitanje Jeruzalema. Carter je bio ljut samo nekoliko sati ga je djelilo od potpisivanja sporazuma.

Begin je već prije zamolio Cartera da mu potpiše fotografije tri lidera sa Camp Davida kao suvenire za svoje unuke o kojima stalno priča. Susan Clough sekretarica predsjednika Cartera je kontaktirala Izrael i saznala imena unuka te na svaku fotografiju napisala po ime. Carter je potpisao i pošao da odnese fotografije Beginu koji je sjedio sa delegacijom na trijemu kad je Begin vidio imena unuka na fotografijama udarile su ga emocije, oči su mu bile pune suza. Pozvao je Cartera da popričaju nasamo.

Begin je ponovo izvukao jedan od svojih karakterističnih emotivnih govora o tome kako ne može prihvatiti da potpiše takav tekst o Jeruzalemu. Na što mu je Carter odgovorio da su on i Barak popravili tekst pisma te da sad stoji da „pozicija SAD-a o Jeruzalemu i dalje stoji onako kako je izjavio ambasador Goldberg u generalnoj Skupštini UN-a u 14. jula 1967. i naknadno ambasador Yost u Vijeću Sigurnosti UN-a 1. jula 1967.“ bez da citira tačno jezik koji su koristili ambasadori. I zamolio je da još jednom pogleda pismo. Sadat i Al-Baz su čekali Cartera, obojica su bili spremni da idu u Vašington na potpisivanje. Carter im je morao reći da do toga neće doći i baš u tom trenutku je zazvonio telefon: „Prihvatiću Nacrt pisma koje ste napisali o Jeruzalemu“ rekao je Begin. Carter je kontrolisao svoje emocije, ali ovo je bila posljednja prepreka potpisivanju sporazuma.

Barak je posjetio Cartera donio mu je pismo Beginina o moratorijumu na naselja na Zapadnoj Obali. Pisalo je da će biti zamrznuto naseljavanje tokom tri mjeseca pregovora za mirovni sporazum između Izraela i Egipta. Carter je rekao da to nije ono što su se dogovorili pročitao je Baraku sa nacrtu na kojem su radili prošlu noć koji se sastoji iz dva dijela jedan o Egiptu i Izraelu, a drugi okvir za dogovor između Izraelaca i Palestinaca koji će biti završen u roku 5 godina. „Idi nazad i donesi tačno pismo. Želim da napišeš da dok god traju pregovori sa Palestincima neće biti naselja“. Složio se da dobije pismo sljedeći dan nakon što se dogovor potpiše.¹¹⁶ Tri lidera su zatim otišla u Vašington da potpišu sporazum koji su dogovorili.

¹¹⁶ Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Thirteen“.

Međutim, Jerusalem je također i mjesto nekih od najcjenjenijih muslimanskih simbola, Kupola na stijeni i džamija Al-Aksa, kao i dom desetinama hiljada Palestinaca u istočnom dijelu Svetog grada. U subotu uveče opšti jezik o Jerusalimu bio je dovoljan: grad bi ostao nepodijeljen, svetinja bi bila zaštićena, a njen politički status bi se kasnije pregovario. Ali Sadatovi savjetnici uvjerali su ga da će sa svim svojim drugim ustupcima taj nejasan jezik o budućnosti Jeruzalema zapaliti Palestince i izolirati ga od arapskog svijeta.

Na osnovu evolucije pregovaranja nije iznenađujuće što je proces favorizirao Izrael. Dva lidera su potpisala formalni mirovni sporazum i složili se na normalizaciju odnosa koja bi kulminirala sa razmjenom ambasadora. Izraelsko povlačenje sa Sinaja je bilo povezano sa ovom normalizacijom. Većina teritorije Sinaja bi bila demilitarizirana, i snage UN-a su stvorene kako bi implementirale ove procese. Procesu nisu uspjeli da riješe problem buduće palestinske samouprave. Sadat i Begin se nisu mogli dogovoriti kako da se priđe ovom pitanju, pa se u finalnom dokumentu izražava jezikom prigodnim objema stranama tražeći uspostavu „samoodržive vlasti na Zapadnoj Obali i u Gazi“.

Ova blijeda izjava nije učinila ništa da riješi problem. Nije stvoran ni vremenski okvir kad bi ta vlast trebala biti uspostavljena, pa je Izraelcima ostavljen prostor da blokira ove procese. Konačno rješenje je bilo mnogo bliže izraelskoj početnoj poziciji nego egipatskoj. Begin je uspio u svom naumu da osigura mirovni ugovor i demilitarizira Sinaj bez da popusti mnogo na palestinskom pitanju. Sadat je dobio izraelsko povlačenje sa Sinaja i još neke male ustupke, ali nije uspio da uspostavi palestinsku samoupravu.

5. Poglavlje IV: Analiza

Biografski i medijski opisi Menachem Begina tipično su naslovljeni na pet tema; odvojen, fanatično religiozan, legalista, sporan i manipulativan. Opisali su ga kao malu enigmu, objašnjavajući svoju želju za sveobuhvatnim mirom, ali težeći miru na onome što su drugi posmatrali kao "po svojim uslovima" bez principa zemlja za mir i bez palestinske autonomije. Uočeno je da on stalno ponavlja svoju želju za mirom, ali čak i na svom prvom sastanku s Carterom u julu 1977. godine, kada su ga pitali za uvjerenja da više neće biti naselja na Zapadnoj Obali, Carter nije mogao dobiti direktan odgovor. Umjesto toga, po povratku u Izrael, neke od tih postojećih naselja je priznao kao trajne. Tako je Begin potavio politiku Likuda za sve buduće nasljednike.

Čak i četiri decenije poslije je proširivanje civilnih naselja uveliko komplikovalo međunarodno rješenje o dvije odvojene države za Jevreje i Arape. Rješenje o dvije države još nije bilo ni zamišljeno 1977. godine a namučilo je Izraelsku politiku do danas. Iz te teme počele su se pojavljivati i druge teme koje opisuju Begina kao nepouzdanog, lažnog, prepreke miru i fanatika. Tokom izveštavanja o sporazumima počela je da se pojavljuje značajna sumnja koja je zaista imala program koji je uključivao samo njegove ciljeve na račun bilo koga ko mu je stajao na putu.

Begin nije bio posebno privržen nijednom od drugih lidera i činilo se da drži oba u jednako na ličnom nivou. postaje očigledno da Begin gotovo instinktivno ne miješa politiku i lična osjećanja. Carterov odnos sa Beginom je dugo bio problematičan. Američki predsjednik se, prema vlastitim riječima, osjećao "uplašenim" izborima u maju 1977. Carter je morao da ponovo procijeni svoju cjelokupnu politiku na Bliskom Istoku nakon uzdizanja na vlast Begina, bivšeg terorista koji je odlučno odbio Rezoluciju 181 UN-a iz 1947.¹¹⁷ Takva negativna mišljenja su prisilila Cartera da naredi da CIA napravi profiliranje osoba kao podršku Samitu u Camp Davidu.

U profilu Menachem Begina. Kaže da je on šesti premijer, i prvi u historiji države da nije član Laburističke partije. Kao takav mogao bi potaknuti veliku promjenu u izraelskoj politici, i vanjskoj i domaćoj. Jako principijelan čovjek sa jakim uvjerenjima. Smatra se pristalicom čvrste linije političara. Ima master diplomu iz pravne filozofije. Od svog izbora se počela iskazivati nova slika premijerske pozicije u Izraelu, o trijeznom i pažljivom nacionalnom

117 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.272

lideru, o čovjeku sa integritetom čija bi pravednost mogla obnoviti izraelski ponos i očistiti sliku Izraela u svijetu.¹¹⁸

Kao neprikosnoveni lider političke ultra-desnice, Begin je proveo 29 godina u parlamentarnoj opoziciji, Vladi koji je vodila Laburističke partija. Održavao je stalno jaku čak i autokratsku kontrolu nad Herutom (Oslobodilačkim pokretom), GAHAL (savezom Heruta i Liberalne stranke) i Likud blokom (GAHAL i druge stranke desnog bloka). Begin je primarno zabrinut političkim pitanjima. Domaća pitanja pogotovo ako uključuju ekonomiju su bila u nadležnosti Liberalne stranke dijela Likuda, čak je i ekonomski dio izborne platforme Likuda napisan od strane Liberala.

Bio je prisiljen da napusti Poljsku za vrijeme Drugog svjetskog rata, pošto je izgubio majku, oca i brata od Nacista; poslije je zatvoren na neko vrijeme u Koncentracioni logor u sjevernoj Rusiji. Tokom 40-ih je bio vođa Irgun Tavai Le Umi jevrejskog podzemnog pokreta koji je djelovao u Palestini tokom britanskog mandata. Ideologija Irguna je da je cijeli Eretz Izrael historijska i biblijska domovina jevrejskog naroda. I to je i dalje snažan stav Begina i na današnjim pitanjima.¹¹⁹ Begin je konstantno izjavljivao da je protiv povlačenja sa Zapadne Obale i Gaze ili bilo koji povratak na granice prije Arapsko-izraelskog rata iz 1967., ali je ostavio prostor manjih ustupaka na Golanskoj visoravni i na Sinaju.

On kaže da će njegova vlada poticati izgradnju naselja na Zapadnoj Obali, na zemlji koju on smatra oslobođenom, a ne okupiranom od strane Izraela u ratu iz 1967. On također smatra prostor od strateškog značaja za nacionalnu sigurnost. Begin je protiv stvaranja palestinske države ili bilo kakvih pregovora sa Palestinskom oslobodilačkom organizacijom. Umjesto toga on favorizira direktne pregovore sa arapskim zemljama i nedavno je izjavio da je Izrael spreman da sudjeluje u obnovljenoj konferenciji o Bliskom Istoku u Ženevi u jesen. Iako njegova politika o Zapadnoj Obali već nameće uvjete, on je rekao da bi svi učesnici trebali doći u Ženevu sa prethodnim uvjetima i da su sva pitanja podležna pregovorima.¹²⁰

Begin vjeruje da sastanci licem u lice sa svjetskim liderima mogu donijeti promjenu u njihovom pristupu kompleksnom i naizgled tvrdom međunarodnom problemu. U nivou ovog

118 Central Intelligence Agency, Historical Collections, President Carter and the Role of Intelligence in the Camp David Accords, str.26 [datum pristupa: 23.9.2019] https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf

119 Central Intelligence Agency, Historical Collections, President Carter and the Role of Intelligence in the Camp David Accords, str.26 [datum pristupa: 23.9.2019] https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf

120 Central Intelligence Agency, Historical Collections, President Carter and the Role of Intelligence in the Camp David Accords, str.28 [datum pristupa: 23.9.2019] https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf

uvjerenja on kaže da SAD i Izrael mogu doći do razumijevanja o arapskom pitanju i da nastave svoju dugu historiju dobrih odnosa. To je i fundamentalni cilj izraelske vanjske politike. On je otvoreno podržavao Predsjednika Jimmija Cartera i njegovu politiku o ljudskim pravima i smatra ovu državu vođom slobodnog svijeta. Cijenio je ekonomsku i vojnu pomoć SAD-a, bez obzira na to smatrao je da odnosi SAD i Izraela baziraju na zajedničkim potrebama i interesima ne samo jedne nego obe nacije.¹²¹

U ranim fazama prikupljanja podataka počele su se pojavljivati teme koje su dovele do trenutka abdukcije i zajedničkog zapažanja. Od njihovog prvog sastanka, Carter i Sadat su se doimali istinski privrženi jedan drugome, gdje se nije razmišljalo o Beginu. Nasuprot tome, Begin se kasnije žalio na njihov „savez“ u pokušaju da izvrše pritisak na Izrael za kapitulacije na nekim tačkama. Kasnije se pokazalo da je ova percepcija ista za spoljne posmatrače koji su bili direktne stranke posredovanja, ili novinari u postupku koji su prikupljali sekundarne informacije od drugih učesnika. Ako se medijatoru dopada jedan od učesnika u sporu u odnosu na drugi, to će se očitovati u stvarnoj pristrasnosti posrednika prema jednom ili drugim učesnicima u sporu i da će te pritužbe doživjeti predrasude.

Menachem Begin je bio čovjek sa snažnom osobnošću, staromodnog ponašanja, ideološke svijesti i sa odličnim retoričkim sposobnostima. Međutim Begin je ujedno bio i dobar političar i dobar taktičar. Političar je bio kad je trebalo odvagivati prednosti i nedostatke nekog pitanja, kad je trebalo oblikovati mišljenje javnog mnijenja, da procuri informacije medijima kad je znao da će mu to pomoći, znao je vrijednost kompormisa, i cijenio je realnost moći. Kao taktičar znao je preuzeti inicijativu od drugih, posjedovao je dobar osjećaj za tajming, te kako dobro da iskoristi svoju nepopustljivost.

Begin političar je bio majstor taktike kojeg je činilo strašnim njegovo ubjeđenje u pravičnost njegovih ciljeva. Ti ciljevi nisu bili podložni bogatstvu ili prestižu. Begin je živio skromnim životom i iako je bio ponosan čovjek nije patio od egoizma. Njegov pogon u životu je dolazio iz traume njegovog naroda. Bio je odlučan da od Izraela napravi jaku jevrejsku državu. U njegovom svijetu antisemitizam je sveprisutna opasnost.

Begin je bio obrazovan čovjek, ali i veoma uskogrudan. Njegovo znanje je bilo većinom o Evropi i evropskim Jevrejima. Iako je bio opsjednut prijetnjom koju su stvarale arapske države Izraelu znao je malo o tim susjedima. Nikad nije naučio arapski. Rijetko se sastajao sa ikakvim Arapima čak i kad je promovisao svoju politiku palestinske autonomije. Zapravo on

121 Central Intelligence Agency, Historical Collections, President Carter and the Role of Intelligence in the Camp David Accords, str.26 [datum pristupa: 23.9.2019] https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf

nije provodio skoro nimalo vremena u područjima Judee i Sumarie kojima je bio toliko privržen. Tako da je Begin imao veliku slijepu tačku kad se razgovaralo o palestinskom pitanju. To mu je olakšalo karakteriziranje Palestinaca i njihovih vođa kao neprijatelja Izraela.

Da je pristao da napravi kompromis i međusobno priznanje kao što je uradio sa Egiptom obavezalo bi ga da razmisli o povratku Zapadne Obale pod arapsku kontrolu. A to nije mogao da razmatra ni na historijskoj ni na ideološkoj razini. Na tom pitanju je on uvijek bio nepopustljiv. Na prvom sastanku sa Carterom 1977. godine Begin je predstavio Carteru dio Okvira za mir koje je pripremio za konferenciju u Ženevi. Za Egipat bi Izrael učinio značajno povlačenje sa Sinaja u zamjenu za mirovni sporazum. U Siriji bi Izrael bi i dalje ostao na Golanskoj visoravni ali bi prerasporedio svoje trupe na liniju koja bi postala trajna granica. Ali na pitanju Judee i Sumarie kao i Gaze Begin je odbijao predaju ikakvog suvereniteta zbog „historijskog prava Jevrejskog naroda na tu zemlju“.¹²²

Jednom kad se shvati da je Menachem Begin određen integracijom Eretz Izraela. Onda je lakše shvatiti da je osnovni razlog zbog čega je Begin vratio cijeli Sinaj Egiptu zapravo bio korak pripajanja Zapadne Obale. Beginovo popuštanje na Sinaju ideološki je imalo smisla jer striktno gledano Sinaj ne pripada historijskoj zemlji Izrael. Međutim, nije mogao popustati da Jevreji ne žive u Judei i Sumariji koje su pripadale Eretz Izraelu. Begin je vidio Camp David kao jedinstvenu priliku gdje bi mogao mijenjati Sinaj za ojačanu Izraelsku kontrolu Zapadne Obale i Gaze i buduću pretenziju nad njima. Iako je pažljivo napravio plan autonomije kroz koji bi omogućio postepenu integraciju Zapadne Obale i Gaze u Izrael.

Begin je bio ograničen svojom emocionalnom vezom sa historijom svog naroda. Smatrajući da je nastavak izraelske kontrole nad Zapadnom Obalom i Gazom jedini način da se osigura opstanak i dobrobit jevrejskih građana Izraela. On je zadržao stanje okupacije koje je ometalo ne samo legitimna prava Palestinaca na samoopredjeljenje, ali i sigurnost izraelskih građana. Svakako da nije postojala jednakost vezana za njegovu upotrebu ili upravljanje. To je bio ugovorni aranžman između Begina i njegovih revizionista, i Boga. Bio je njegov i on bi učinio sve što je bilo potrebno da bi ga posjedovao. Ista oznaka se pojavljuje kada se odnosi na posjed Sinaja nakon Šestodnevnog rata. On ga je osvojio, on je njegov i on ga neće dati svojim zakonitim vlasnicima kao što je proglašeno Rezolucijom UN-a 242. Ponovo, nema

122 Eizenstat, Stuart E., 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, EPUB e-book, pod „17 THE CLASH OF PEACE AND POLITICS“.

emocija, reciprociteta, ljubaznosti ili blagosti koji ukazuju na prve dvije teme. Umjesto toga, hladnoća koja odražava stratešku racionalnost.

Ovdje vidimo direktan kontrast između elemenata donošenja odluka u Beginu i njegovim kolegama. On vidi zemlju kao opipljivo mjesto za okupiranje, resurs koji je neophodan za njegovu društvenu grupu koja će osigurati resurse za njihov opstanak, iako postoji zbuđenost stvarnog i političkog opstanka. Upotrebna vrijednost ovdje je više monetarna i strateška pozicija, za razliku od Cartera i Sadata čija je vrijednost prvenstveno u emocionalnim iskustvima. Obavezujući principi su istaknuti u donošenju odluka koje je pokrenulo Zapad i koje kreiraju politiku i njegove akcije u Camp Davidu. Sadat i Carter se, s druge strane, više fokusiraju na nematerijalne elemente zemlje, njene ljudske kvalitete i kako će to njegovati ljude.

To ne znači da Begin nije bio strastven tokom njegovog govorništva o zemlji u pitanju. On je bio obučan retoričar i smatrao se sasvim odličnim u tom polju. U pitanju je način na koji on koristi svoj jezik da bi utvrdio svoje tvrdnje. Njegova semantika je strateška i koristi neophodne alate kako bi postigla svoj cilj okupacije; nešto što je mnogo puta pokazao. Uspostavljanje izraelskih naselja u Sinaju i na Zapadnoj Obali tokom razgovora u Camp Davidu imalo je uticaja u stvaranja još više nepovjerenja među suprotnim stranama, ali je služilo kao legitimacija njihovih ranijih utisaka o Beginu. Ovo se direktno odnosilo na Sadatov i Carterov osjećaj odanosti i izdaje. Što se tiče Begina, međutim, njegov osećaj lojalnosti i izdaje igrao se samo prema njegovim pristalicama, a ne prema strankama za posredovanje.

Begin je predložio plan palestinske autonomije samo kako bi skrenuo pritisak SAD-a, ali u stvarnosti on je stvarao jako izraelsko prisustvo na teritorijama Zapadne Obale umjesto da je poticao Palestince da preuzmu više odgovornosti za svoje živote. Beginova fundamentalna strategija je bila da Izrael može biti jedino siguran ako pobijedi svoje neprijatelje u borbi i ako bi mogla da kontroliše sve teritorije zapadno od rijeke Jordan. Tako da je u Camp Davidu Begin propustio priliku za dogovor sa kraljem Jordana Husseinom i sa Palestincima što je rezultiralo oštećenom percepcijom američkog javnog mnijenja prema Izraelu. Te je Izrael ostavio sa teretom odluke šta uraditi sa više od jednog miliona Palestinaca na Zapadnoj Obali.

Beginov osjećaj za tajming je bio odličan. On bi gurao pregovore do tačke pucanja i onda bi u zadnjem trenutku dao onoliko koliko treba da bi dobio ono što je zaista želio. Na primjer u Camp Davidu nije se želio složiti do predzadnjeg dana da ukloni naselja sa Sinaja. Do tad je

već Sadat prijetio da će otići sa pregovora, Carter je već ocjenio da će pregovori završiti sa neuspjehom. Konačno na maratonskoj sesiji pregovora Begin je pokleknuo na pitanjima naselja na Sinaju i zauzvrat je dobio uklanjanje nekoliko ključnih tačaka iz sporazuma koje su se ticale principa „mir za teritoriju“.

Begin se više praktikovao u pregovaranju i bio je u stanju da vidi svoje interese i sa nivoa tehničkih detalja i sa velikom strategijom. Na primjer Begin je često frustrirao svoje kolege tvrdeći da se o jeziku prijedloga sporazuma raspravlja satima ipak on ne bi izgubio iz vida veći cilj održavanja radnog odnosa sa njima. Pored toga, Begin je zadržao svoje osobne i poslovne interakcije sa svojim kolegama strogo odvojene. Dok je održavao lična prijateljstva s nekim od drugih lidera, pazio je da ne otkrije informacije koje bi mogle potkopati njegovu pregovaračku poziciju. Sadat se požalio da nakon svega što je učinio za mir, nije imao povjerenja u njega. Politička karijera Begina razvila se u Izraelu koji je iskusio samo kontradiktorne odnose sa svojim arapskim vršnjacima. Ova tradicija pripremila je Begina dobro za Camp David.

Izraelska decentralizovana vladina struktura također je imala koristi od početka procesa pregovaranja. Kao premijer, on je bio vođa partije koja je kontrolisala Knesset, zakonodavno tijelo u kome se nalazi najveći dio političke moći Izraela. Bilo kakav sporazum koji je postignut u Camp Davidu morao bi biti ratifikovan od strane Knesseta i podržan od strane izraelskog naroda. Dakle, nekoliko puta je Begin mogao da koristi strategiju koju Sadat nije mogao, naime, da izbjegne izvjesne ustupke na osnovu toga što oni neće biti po ukusu njegovoj domaćoj izbornoj jedinici.

Ovo se moglo vidjeti već na prvom sastanku između strana kad se prvi put razgovaralo o pitanjima naselja. Begin je istakao da čak i kad bi on pristao da ukloni naselja trebao bi tu rezoluciju i da ratifikuje u Knesetu. Tokom njegovih sastanaka sa Dayanom i Barakom na sedmi dan, Carter je obaviješten da Begin neće odustati od sporazuma iz ruke, već će imati nekoliko nivoa djelovanja: pristanak na neko pitanje; odobriti, ali dobiti potvrdu kabineta i Knesseta; ne odobriti, ali neka Knesset donese konačnu odluku. To je najvjerovatnije sudbina Sinaja.¹²³ To je trebalo da se pokaže značajnim u osmišljavanju mehanizma za prevazilaženje oklijevanja Begina za povlačenja sinajskih naselja.

Beginovo intenzivno lično protivljenje povlačenju Sinajskih naselja moglo bi se prevazići ako se podijeli odgovornost i osigura političko pokrivanje. Begin, čija ideologija mu ne bi

123 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Seven“.

omogućila da ustupi teritoriju, suočila se s mogućnošću da žrtvuje mir s Egiptom za nekoliko naselja na Sinaju. U razgovoru sa Carterom četvrtog dana, Begin je izjavio da neće "lično preporučiti" rastavljanje naselja na Sinaju, znak da je Carter shvatio da bi Begin bio sretan da se slaže ako je odgovornost za ovaj potez podijeljena. Na jednoj večeri Carter ga je uvjeravao da ako lider takvog statusa kao što je Begin predloži takav prijedlog Knesetu oni bi pristali na njegove zahtjeve, ali Begin je rekao da neće davati nikakve preporuke. Biće slobodno glasanje i na svakom članu Kneseta je da odluči.¹²⁴

Pored toga, mnogi drugi izraelski delegati bili su i članovi Kneseta visokog nivoa i imali su vlastitu moć. Ovi savjetnici nisu mogli biti ignorisani kao njihovi egipatski kolege ako bi Begin želio da zadrži svoju kontrolu nad strankom Likud. Čak i godinu dana nakon potpisivanja sporazuma, nakon što je naručio pravnog savjetnika Ministarstva vanjskih poslova da pripremi propagandnu knjižicu o miru, Begin je požurio da zatraži ispravke paragrafa u kojem se navodi da je Izrael u Camp Davidu pristao odustati od Sinaja. "Na kraju krajeva, Kneset je to odlučio", rekao je on, a paragraf je ponovo napisan.¹²⁵ Dakle, politička atmosfera dovela je do većeg broja timskih napora Izraelaca i uravnoteženijeg procesa odlučivanja u okviru delegacije.

Nekoliko lekcija za međunarodnu diplomatiju može se dobiti iz ovih tačaka. Prvo, dok je osnovni nivo povjerenja između partnera u pregovaranju koristan ne treba se previše oslanjati na njega. Posebno treba izbjegavati da se kontrolišu planovi jedne druge strane, kao što je to učinio Sadat. Bez obzira na bilo kakav lični odnos ili međusobno razumijevanje između strana, svaki akter uvijek ima svoje interese i od njih se očekuje da ih slijede. Iako može biti od koristi da dvije strane sa zajedničkim interesima da rade zajedno, svaka treba da zadrži mogućnost da "odigra svoju ruku". Drugo, politički sistemi imaju važan uticaj na diplomatiju. Generalno gledano, lider koji ima veliku količinu centralizirane vlasti za donošenje odluka ima vrlo malo poluge u međunarodnim pregovorima. Nasuprot tome, reprezentativni vođa decentralizovane vlade ima mnogo više mogućnosti da izbjegne neželjene ustupke okrivljujući svoja domaća ograničenja.

Diplomatski pregovori nikada nisu potpuno samostalni. Iako oni mogu imati međunarodni fokus, svi akteri imaju domaća izborna tijela koja se moraju uzeti u obzir u procesu donošenja odluka. Na nacionalnom nivou, domaće grupe prate svoje interese tako što prisiljavaju vladu

124 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life. prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.302.

125 Shilon, Avi, Menachem Begin: A Life, prevod Zilberberg, Danielle i Sharett, Yoram, 2012, Yale University Press, New Haven, CT, str.319

da usvoji povoljne politike, a političari traže moć izgradnjom koalicija među tim grupama. Na međunarodnom nivou, nacionalne vlade nastoje da maksimiziraju svoju sposobnost da zadovolje domaće pritiske, dok minimiziraju štetne posljedice stranih kretanja.

Najočiglednija i najefikasnija upotreba strategije igre na dva nivoa bila je Sadatova posjeta Jerusalemu 19. novembra 1977. godine s ciljem da održi govor u Knesetu i da potakne pregovore sa Izraelom. Sadatova posjeta je razbila predrasude o razgovoru sa Izraelcima ili čak pominjanja jevrejske domovine.¹²⁶

Definira se kao primjena međunarodnog pritiska koji će odzvanjati na domaćoj areni i mijenjati pobjednički set drugog igrača. Kada je Sadat odlučio da želi da potakne mirovni proces, on je morao stvoriti sličnu motivaciju na izraelskoj strani. On je taj cilj postigao dramatičnim putovanjem u Jerusalem, što je bio djelotvoran potez jer je bio nepovratan. Prepoznavši Izrael na ovaj način, Sadat se nije mogao vratiti. Shvatajući to, mnogi Izraelci su prihvatili razvoj događaja i počeli da vrše pritisak na Begin masovnim demonstracijama. S ovom novom podrškom za mirovni proces, Begin je imao više slobode među svojim biračima da istraži moguće mirovne sporazume. Prema tome, Sadatov manevar na međunarodnoj sceni doveo je do "odjeka" u izraelskoj unutrašnjoj politici i proširio Beginov set.

Struktura na dva nivoa takođe može raditi protiv pregovarača kada domaća ograničenja ograničavaju njihovu slobodu na međunarodnoj sceni. U Camp Davidu, domaći interesi sve su zahtijevali od trojice lidera da se ne odreknu dogovora. Kao što je ranije spomenuto, Carter je morao postići rješenje iz razloga političkog opstanka. Ostala dva igrača su trebala kontinuiranu saradnju i angažman iz SAD-a iz domaćih razloga, tako da su oni zauzvrat imali velike poticaje kako bi omogućili Carteru da posreduje u sporazumu. Sadat i Begin su se našli ugroženi potrebom da se pozabave ekonomskim i sigurnosnim situacijama u svojim zemljama.

Dok je egipatska ekonomija slabila tokom 1978. godine, Sadat se počeo suočavati sa sve većom političkom opozicijom sa desne i lijeve strane. Njegovo suzbijanje neslaganja i kontrola javnog mnijenja zadržali bi ga na vlasti u kratkom roku, ali su njegovi planovi za reformu ekonomije i uspostavljanje sigurnosti zahtijevali hitnu akciju. Sjedinjene Države bile su ključni partner u oba ova plana jer strategija ekonomske liberalizacije zavisila je od američke pomoći, investicija i transfera tehnologije, a rješavanje krize s Izraelom zavisilo je od aktivnog učešća Sjedinjenih Država. Zbog ovih faktora je bilo neophodno da Egipat održi

126 Wright, Lawrence, 2014, *Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David*, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Prologue“

svoj pozitivan odnos sa SAD-om, tako da je Sadat morao povećati svoju prihvatljivost i uključiti skoro svaki sporazum. CIA je profiliranjem upozorila Cartera da Sadat želi otići u historiju kao čovjek koji je popravio ekonomski i društveni život običnih egipatskih ljudi.¹²⁷

Begin se suočio sa manje akutnom situacijom. Izraelska geopolitička izolacija značila je da je Amerika bila njen najvažniji saveznik i kao garant sigurnosti i kao donator velike ekonomske pomoći. Begin ne može sebi dozvoliti da dozvoli Egiptu da stekne naklonost prema Carteru nauštrb posebnog američko-izraelskog bilateralnog odnosa. Stoga, zato što je Carter bio pod velikim pritiskom da posreduje u rješavanju, Sadat i Begin su bili pod istim pritiskom da pristanu na to. Za razliku od Cartera i Sadata, Begin je uspješno uvjerio svoje kolege da je bio ograničen na domaćem planu.

To je učinio iako je bio manje ograničen od Cartera i Sadata. Ovo objašnjava, prema ovom objašnjenju, snagu njegove pregovaračke pozicije. Begin je zaista došao na pregovore sa adutom koji ni Carter ni Sadat nisu posjedovali. Zbog stanja izraelskog javnog mnijenja, Begin bi mogao priuštiti da izađe iz pregovora praznih ruku. Domaći parametri, umesto da efektivno ograničavaju ponašanje pregovarača Camp Davida, korišteni od strane svakog od šefova delegacija kao dodatni pregovarački čipovi kako bi ojačali svoje pregovaračke pozicije. Međutim, druga politička ograničenja i superiorno cjenkanje od strane Begina izazvali su kod Cartera i Sadata većinu ustupaka.

Za Cartera, sazivanje Samita u Camp Davidu predstavljalo je mnogo više rizika nego koristi u odnosu na domaće odobrenje. Nakon nekoliko krugova lične diplomatije koju je Carter orkestrirao na Bliskom Istoku, predsjednik je izgledao kao da je frustriran što nije osigurao nikakav veliki napredak. Kao takva, odluka da se sazove Samit bila je rezultat frustracija Cartera, a ne rezultat domaćih pritisaka.

Što se tiče Egipta, postalo je jasno, sa ogromnom popularnošću odbijanja ugovora, da Sadat nije bio u Camp Davidu da osvoji srca egipatskog naroda. Između 1977. i 1981. godine, Sadat je bio meta 38 pokušaja atentata, posljednji uspješan, koji se najčešće isertavao zbog Sadatovih stavova prema Izraelu. Decenijama nakon sporazuma, bilateralni mir Sadat je i dalje izgledao kao da se nije pretvorio u potpuno međusobno priznanje između egipatskog i izraelskog naroda. Stoga se čini da se razlozi koji stoje iza takvog nepopularnog poteza Sadata ne mogu naći u domaćim faktorima tog vremena i stoga moraju biti pronađeni unutar

127 Central Intelligence Agency, Historical Collections, President Carter and the Role of Intelligence in the Camp David Accords, str.26 [datum pristupa: 23.4.2018] https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf

Sadatove političke ličnosti. U kojoj on želi otići u historiju kao čovjek koji je popravio ekonomsko i društveno blagostanje običnog Egipćanina.

Na kraju, izraelsko javno mnijenje je izgledalo mnogo pomirljivije od izraelskog premijera. I sama izraelska politička klasa bila je sklonija kompromisu nego Begin, što je naglašeno pritiscima članova delegacije Izraela u Camp Davidu Ezeru Weizmana i Moshe Dayana. Drugi premijer bi sigurno donio drugačiji ishod. To je u suprotnosti sa najosnovnijom pretpostavkom objašnjenja domaćih faktora, neizbježnosti primjene domaćih faktora. Odgovarajući domaći konteksti aktera obezbjedili su pogodne političke alate za unapređenje njihovih pregovaračkih pozicija. Ponašanje Menachem Begina najviše odgovara takvom objašnjenju.

Begin je ubjeđivao Carteru prije, za vrijeme i nakon Campa Davida da domaće javno mnijenje u Izraelu nije moglo prihvatiti uklanjanje naselja na Sinaju. Bez obzira da li je to istina ili ne, ona je efektivno učinila da je Beginov konačni ustupak naseljima na Sinaju bio vrijedniji u očima Cartera. Dodatno ublažavajući Carterov borbeni duh prema izraelskom premijeru. Isto važi i za sudbinu Palestinaca: Počeo je rutinski tvrditi da nijedan izraelski lider ne može podržati povlačenje naselja na Zapadnoj Obali, učinkovito integrirajući njegov domaći kontekst unutar svog pregovaračkog pristupa.

Beginov kognitivni okvir potiče od njegove nemirne pažnje prema detaljima, od njegovog legalizma, njegov granitni osjećaj protokola bio je glavni izvor uznemiravanja za Cartera i njegove nepopustljivosti za emocionalne žalbe Cartera. Općenito je poznato da je Begin bio sklon obraćanju pažnje da detalje i semantiku i djelovalo je kao neko ko ima nizak nivo fokusa, međutim, ona je bila dio Beginove ličnosti.

Takvo oko za detalj može pomoći pregovaračima kad su već postavljeni opći parametri pregovora. U pregovorima ova taktika je pomogla Izraelcima jer završno pismo uz sporazum je dominiralo nad duhom koji je djelovao tokom pregovora. To može nauditi pregovaraču koji izgubi svijest o široj slici. Ali Begin je očito zadržao obuhvat oko šire strategije i mogao je promijeniti fokus kad je to bilo potrebno. Begin je bio svjestan implikacija pregovora na američko-izraelski odnos i bio je privrženiji očuvanju tog odnosa nego postizanju sporazuma sa Egiptom.

Begin je također bio svjestan domaćih pritisaka koje su Carteru dale primat za postizanje sporazuma u Camp Davidu za vlastite interese. Pa zbog toga kad god je Carter prijetio Beginu on je bio dovoljno samouvjeren za protuudar Carteru. I kad su izraelski zvaničnici bili zabrinuti da bi Izrael mogao biti stjeran u kut u Camp Davidu, Begin je djelovao kao da ima

viziju da vidi Izraelsku prednost. Na kraju kolika god bila Beginova opsesija sa detaljima ona nije mogla spriječiti prihvatanje povoljnog dogovora za Izrael. Beginov osobni stil generalno dovodi do efektivnog pregovaranja.

Zaista, za razliku od Sadatovog emotivnog i optimističnog pristupa međunarodnom pregovaranju, Begin je usvojio izuzetno hladan i naizgled odvojen stav. Beginova semantička preciznost objašnjava, u velikoj mjeri, njegovu sposobnost da izvuče ustupke od Cartera i Sadata. Pored toga, Begin bi, za razliku od Cartera i Sadata, mogao sebi priuštiti da izađe iz Camp Davida praznih ruku. Spremnost Beginina da ne postigne sporazum je proizašla iz traumatizovanog i pristranog ličnog saznanja, a ne iz izraelskog domaćeg konteksta tog vremena.

Takva nepopustljivost je navela američku delegaciju da preispita svoje taktike pregovaranja i pregovaračke stavove kako bi se prilagodila krutosti izraelskog premijera, što je na kraju donijelo potpuno zanemarivanja palestinskog pitanja. Carterovo gledište o Beginu je upečatljivo: "U čitavom Camp Davidu bilo je oko pedeset ljudi sa sve tri strane i Begin je bio daleko najnepokorniji član izraelske delegacije; Sadat je bio daleko najsusretljiviji."¹²⁸

Carter je većinu svojih pregovaračkih napora usmjerio na egipatskog lidera, a ne na izraelskog premijera. Carter je čak pozvao Sadata u Camp David u februaru 1978. godine, tokom kojeg ga je uvjerio da ne završava direktne diplomatske odnose s Izraelom. Tokom samita, Carter je razvio naviku da se direktno približi Sadatu kada se Begin pokazao pretjerano tvrdoglav, brzo je osigurao egipatske ustupke prije nego što je sjeo za pregovarački stol s Izraelcima. Rutinski je apelovao na egipatskog predsjednika, što nikada nije učinio sa izraelskim premijerom.

Sa stajališta Carterovog pristupa politici, Begin je bio zadovoljan razlikovanjem njegove lične uloge i političke pozicije. Carter je na kraju odlučio da se bavi Beginom izbegavajući kontroverzu, usvajajući inkrementalni, a ne konfrontacijski pristup sa izraelskim premijerom. Pred kraj samita, shvativši koliko je Begin bio tvrdoglav, Carter je zamolio svog savjetnika Williama Quandta da sastavi govor kako bi najavio neuspjeh pregovora. Quandt je identifikovao nepopustljivost Beginina kao glavnu prepreku miru u kojem su samo dva pitanja blokirala dogovor Beginovo odbijanje da ukloni naselja sa Sinaja, a njegovo odbijanje

128 Eizenstat, Stuart E., 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York, EPUB e-book, pod „19. CARTER'S TRIUMPH AT CAMP DAVID“.

prihvatanja Rezolucije UN-a 242 kao baze za konačne pregovore o statusu Zapadne Obale i Gaze.¹²⁹

Prisiljeni da preispitaju svoju naivnu pretpostavku da bi direktne interakcije srušile psihološko neprijateljstvo između Begin i Sadata, Cartera je potpuno savladao izraelski premijer, koji je dobro shvatio da je uspjeh u Camp Davidu podrazumijevao promjenu pregovaračkog stava Cartera čak i više od toga Sadatovih. Posljednjeg dana pregovora održani su neprekidni američki i izraelski sastanci. Amerikanci su postepeno uključivali izraelske prijedloge u konačne rezolucije, proces iz kojeg su Egipćani bili potpuno isključeni.

Bitan, ali naizgled trivijalan, aspekt stila pregovora Menachema Begin je stil odijevanja lidera. Carter je insistirao na duhu neformalnosti, pod kojim bi se čak i šefovi država udobno oblačili. Menachem Begin je odbio da ode od svog klasičnog odijela i kravate, oblačeći se u Camp Davidu kao da se sastaje sa Carterom u Ovalnom uredu. Sadat je u početku bio zbunjen Carterovim neformalnim izborom odjeće. Kako su pregovori trajali, egipatski predsjednik je ipak usvojio Carterovu neformalnost. Ova evolucija odražava postepeno slabljenja Sadatovog pregovaračkog stava, za razliku od Beginove postojanosti.

Upravo je Beginovo odbijanje da se uključi u Carterov personalizovani kontekst pregovaranja koji mu je omogućio da se uzdrži od nepotrebnih ustupaka u Camp Davidu. 17. septembra, na primjer, kada je postalo jasno da Izraelci neće pristati na okončanje proširenja naselja dokle god pregovori traju, Carter je na kraju odlučio da se ne suoči sa Beginom po tom pitanju. Carter je bio uvjeren da bi ga konfrontacija mogla koštati cijelog sporazuma. Sadat je, u međuvremenu, morao prihvatiti ovaj konačni ustupak zbog ogromnog povjerenja i duboke ljubavi koju je osjećao prema Carteru.

Izraelci, a posebno Begin, nisu došli u Camp David da prihvate sveobuhvatni sporazum o sudbini Palestinaca. Umjesto toga, oni su došli sa ograničenim očekivanjima od "Okvira" za buduće pregovore, i prihvatili su mogućnost da samit propadne. Kao rezultat takvih niskih početnih očekivanja, i od Beginovog hladnog ponašanja, Izraelci su dobili jasnu pobjedu u Camp Davidu. Egipatska delegacija je došla na Samit odbijajući razlikovati bilateralni egipatsko-izraelski sporazum i palestinsko pitanje, kao i američka delegacija. Nasuprot tome, Begin je zadržao svoju poziciju, dobivši sporazum koji najviše odgovara izraelskoj početnoj poziciji. Menachem Begin je rekao predsjedniku Carteru u Camp Davidu da „trebaju biti dva sporazuma, onaj između Izraela i Egipta je važan. Međutim, postoji daleko hitniji ugovor koji

129 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Ten“.

mora biti postignut između Izraela i SAD-a koji bi pokazao svijetu da ne postoje značajne razlike između politika dviju zemalja“.¹³⁰

Tipični kriterij evaluacije je stepen u kojem rezultat pregovora odstupa od početnih pozicija strana. Po ovom standardu uspjeh zemalja u Camp Davidu bi zahtijevao uporedbu konačnog sporazuma sa početnim pozicijama svakog aktera. Camp David je bio golemi uspjeh za izraelsku delegaciju u odnosu na egipatsku i američku delegaciju. Jer kad se uporedi konačni sporazum vidi se da je on najbliži izraelskoj početnoj poziciji u većini ključnih pitanja. Međutim, ovaj kriterij nije najbolji indikator uspjeha u pregovorima. Početne pozicije mogu namjerno biti preuveličane i nerealistične. Bolji kriterij za ovu procjenu su potrebe aktera.

Izraelsko pregovaračko ponašanje u Camp Davidu pokazuje bliskost optimalnom ponašanju u pregovorima. Ne samo da su se Izraelci suzdržali od iznošenja svoje stvarne pozicije također su izbjegli i predstavljanje formalne pozicije. Ova taktika je primijenjena i na Egipat i na SAD. Izraelska delegacija se pokazala sposobnom da preuveliča svoju poziciju, pogotovo u vezi sa izraelskim naseljima na Sinaju. Uvećano tokom vremena ovo je dalo prednost izraelskoj delegaciji. Više vremena je potrošeno na ovo pitanje nega na ijedno drugo pitanje u pregovorima, pogotovo nakon što je Carter podijelio sa Beginom informaciju o Sadatovoj krajnjoj poziciji.

Izraelci su djelovali bezvoljno da ikako pregovaraju o ovoj poziciji. Begin je smatrao da nijedan lider Izraela ne može poticati uklanjanje naselja na Sinaju. Taj je stav držao do zadnjega dana pregovora, a i tad je iznosio riječi poput „ultimatuma“ i „političkog samoubistva“. Moguće je da je ovo bila samo taktika kako bi se skrenula pažnja i američki pritisak sa centralnog pitanja. Ova taktika je posebno dobro djelovala protiv SAD-a. Što su duže pregovori trajali to je više pritiska bilo na SAD da uspješno okončaju pregovore i sve više se američka pozicija mijenjala prema dogovoru za svoj vlastiti interes.

Izraelski tim je bio dobro organizovan. Dok je Begin vodio tim i donosio konačne odluke njegovi pomoćnici su igrali centralnu ulogu. Čak su i njihova mišljenja imala neki utjecaj na njega. Kad je prijedlog trebao njegov pristanak obično su mu ga donosili njegovi savjetnici a ne Amerikanci ili Egipćani. To su i Amerikanci shvatili da je lakše bilo uvjeriti njih nego Beginu i da su oni bili efikasniji u mijenjanju Beginovog mišljenja. Izraelski tim je koristio efikasan miks strategija koje nisu bile lako predvidljive. Begin nije bio sklon kompromisima i čak i kad jeste taj proces je bio težak i uzimao je vremena i energije.

130 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Four“.

Često je proces zaustavljan zbog semantike. Begin je težak pregovarač koji je sposoban da se vraća na istu poziciju dok kritikuje motive drugih pregovarača jer se ne slažu sa njim.

Amerikanci su shvatili da je lakše bilo dobiti ustupke od egipatske strane. Iako se dosta ovog ponašanja pridodaje njegovoj tvrdoglavosti, postoji i mogućnost da je to djelomično bila i taktika. Pošto nijedna arapska zemlja nije mogla vojno ugroziti Izrael, Begin se zapitao zašto bi Izrael morao raditi kompromise. Međutim, Begin je bio pronicljiv i znao je kad se treba prilagoditi i kad ako je potrebno da se obuzda.

Menachem Begin nije pokazivao optimizam i povjerenje u svog oponenta. On nije bio sklon oslonjanju na verbalne dogovore ili geste drugih lidera i djelovao je kao da je dobro proučio posljedice svojih postupaka. Begin je također bio sposoban da odvoji društvenu od profesionalne uloge. Bio je svjestan da on i nije baš par Carteru i Sadatu jer oni su po protokolu i svojoj poziciji „šefovi država“. Iz tog razloga Begin je uvijek bio svečano obučen u njihovom prisustvu i uvijek je išao u njihove odaje na razgovore.

U Camp Davidu Izraelci su testirali granice egipatske pozicije na relevantnim pitanjima, dok Egipćani nisu slično pritisljali Izrael. I na kraju rezultat je bio bliži izraelskim preferencijama nego egipatskim. Pogotovo jer Sadat nije imao isti osjećaj za detalje za razliku od Begina. Pa je i posvećivao manje pažnje na takva pitanja u odnosu na naselja na Sinaju jer kad bi to popustio dogovor ne bi bio moguć. Također većina arapskih zemalja je odbacila sporazum, a bio bi im prihvatljiv da je sadržao dvije stavke, a to su zamrzavanje izraelskog naseljavanja i priznanje palestinskog prava na samoodređenje.

Međutim, Egipćani su pokazivali manjak interesovanja za ova pitanja i nisu pritiskali granice Izraela na njima. To je moguće jer je Sadat djelovao dosta rastreseno na pregovorima.

Međutim, Egipćani su imali preveliko povjerenje u Amerikance s obzirom da su dijelili iste pozicije na tim pitanjima pa su njima prepustili pregovaranje o njima. Ali Amerikanci su se našli u dilemi između bilo kakvog uspjeha i uspjeha američkih ciljeva.

Većina pregovora oko ovog pitanja se održalo tokom dvanaestog dana nakon što su se dogovorili oko svih drugih pitanja. Obe strane su se dogovorile da se pitanje ne može nalaziti u tekstu sporazuma nego u javnom pismu od Begina Carteru. Trebao je pisati „nakon potpisivanja okvira i tokom pregovora neće biti novih izraelskih naselja u ovoj oblasti. Pitanje budućih izraelskih naselja će biti odlučeno i dogovoreno između strana u pregovorima“.¹³¹

131 Wright, Lawrence, 2014, Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David, Alfred A. Knopf, New York USA, EPUB e-book, pod „Day Twelve“.

Američka delegacija je to shvtila da se odnosi na pregovore o autonomiji u Zapadnoj Obali i Gazi, a Izraelci su shvatili da bi pregovori o autonomiji trajali dva-tri mjeseca, ali da bi mogli biti produženi. Amerikanci su imali shvatanje da Izraelci u potpunosti odobravaju američku interpretaciju dogovora, dok su neki članovi delegacije Izraela shvatili da je Beginovo pristajanje bilo samo privremeno i da je on trebao dati svoj konačni stav sutradan. Tako da je u pismu koji je Begin dostavio Carteru sutradan pisao da nakon što je tekst sporazuma dogovoren dolazi do zamrzavanja izgradnje izraelskih naselja na tri mjeseca zbog pregovora Egipta i Izraela o mirovnom dogovoru.

Zadnji dan pregovora američka delegacija je vidjela neslaganje u pitanju naselja. Quandt je napisao „Do tad, bili su tako blizu postizanja dogovora da su odlučili previdjeti neslaganje. Bila je to skupa greška“.¹³² Iz ovog djeluje da su Izraelci iskoristili ovo pitanje taktički. Beginov stil pregovaranja i američka želja za diplomatskim uspjehom su odgovorni za neuspjeh za nedoticanje centralnog pitanja u pregovorima. Iako je takav odnos možda poboljšao šanse za lakši dogovor za američku stranu.

Optimalna pregovaračka strategija bi trebala testirati granice protivničke pozicije. Postoji mogućnost da je Begin bio toliko privržen svojoj ideologiji da je bio spreman napraviti više sigurnosnih rizika kako bi zadržao svoje ideološke ciljeve. Iako je često da pregovarač pokušava isturiti svoje preferencije kao jedinstvene u cilju zadržavanja maksimalne naizvjesnosti, protivnik ne može procijeniti razliku između mamca i stvarne pozicije. Begin je bio tako sklon ovoj igri da je često krio svoju stvarnu poziciju i od nekih svojih savjetnika.

Tako da bi se moglo reći da što je veća želja aktera, a manja protivnika da rizikuje sukob to će bolji uslovi biti za njega. Egipat je djelovao da je želio više rizikovati u iniciranju procesa u Camp Davidu kako bi zadobio svoje dugoročne regionalne ciljeve, ali oko pitanja poput izraelskih naselja na Zapadnoj Obali, palestinskog samoopredjeljenja i čvrstog povezivanja između normalizacije odnosa i dogovora o palestinskoj autonomiji, Egipćani nisu iskazivali ikakvu želju da rizikuju neuspjeh. Izraelci sa druge strane su uspješno iskazali želju da rizikuju neuspjeh na ovim pitanjima. Možda da su se Egipćani slično ponašali mogli su dobiti više u pregovorima.

Na kraju to jednoduše, žilavost i nepopustljivost umnoženo sa stvarnim razumijevanjem upotrebe moći i uvjeravanja su činili Menachema Begina velikim pregovaračem. Bilo da je njegova vizija Izraela nešto u čemu njegovi sunarodnjaci žele živjeti on je ipak ostavio

132 Quandt, William B., 2016, Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C, str.258

moćno naslijeđe. Unatoč tome ugovori iz Camp Davida su suboptimalni ishod za same Izraelce, jer je sadržao vojnu okupaciju koja ometa njihovu sigurnost i danas. Smatram da su kognitivna ograničenja Beginova glavno objašnjenje za ovaj suboptimalni ishod.

Zaključak

Potpisivanje sporazuma u Camp Davidu nije bio kraj pregovora. Nastavak diplomacije koji se fokusirao na domaće birače konačno je kulminirao sa potpisivanjem mirovnog sporazuma Izraela i Egipta 26. marta 1979. godine. Historijski pečat koji je ostavio ovaj događaj je i dalje stvar debate. Većina analiza smatrala je da je Izrael pobjednik jer je uspio osigurati sigurnost od najvećeg protivnika, a da je zauzvrat dao veoma malo. Tako je ta promjena moći omogućila Izraelu da napadne Liban 1982. bez nekih posljedica. Dva sporazuma su potpisana 17. septembra 1978. od strane Sadata i Begin, a Carter je bio svjedok.

Prvi je sadržavao opće principe i nacrt za rješavanje problema Zapadne obale i Gaze. Drugi je bio slabo povezan sa prvim sporazumom i sadržao je detaljnu formulu za postizanje mirovnog sporazuma Izraela i Egipta. Zapravo sporazum iz Camp Davida je bio prvi korak u nastavku procesa pregovora, ali veoma važan prvi korak. Tekst sporazuma je u nekim stvarima bio veoma jasan, dok u nekima veoma blijed. Ostavljeno je mnogo pitanja kojima bi se trebalo baviti u budućnosti. Međutim, svaka strana je osjećala da je postigla nešto sa potpisivanjem sporazuma uz shvatanje poteškoća koje su im dolazile. Okvir za naknadne pregovore je postavljen. Sljedeća stepenica je uglavnom bila fokusirana na detaljima i popunjavanju praznina u sporazumu.

Egipatski najveći uspjeh iz Camp Davida je izraelsko povlačenje sa Sinaja što uključuje i povlačenje sa naftnih polja, naselja i zračnih baza koje je trebalo biti završeno za tri godine pod nadzorom UN-a. Po egipatskim uslovima sporazum je bio dobar, zbog vrćanja Sinaja, međutim, na palestinskom pitanju su podbacili. Begin je bez sumnje bio najsposobniji pregovarač u Camp Davidu. Najbolje je znao kako odigrati karte koje je imao u ruci. Bio je pedantan u okretanju riječi u svoju korist, i znao je u pravom trenutku kad zaprijetiti povlačenjem iz pregovora kako bi dobio što više ustupaka. Držao je oko na specifičnim pitanjima. Čuvao je svoj ustupak do zadnjeg trenutka kad više niko ništa nije imao da odigra.

Zbog svog znanja i neustrašive odlučnosti Begin se zaštitio od velikog pritiska SAD-a i Egipta o budućnosti Zapadne obale i Gaze i bilo koje povezanosti između izraelsko-egipatskog sporazuma i palestinskog pitanja. Dok je obećavao „punu autonomiju“ Zapadnoj obali i Gazi nije uopće pričao šta bi to moglo zapravo značiti. On nije pristao da ukine vojnu vlast već samo da je povuče što je zapravo značilo samo fizičko povlačenje sa Zapadne obale međutim to je podrazumijevano samo za privremeni period, ali bi ona i dalje postojala i imala bi potpuni kontrolu nad samovlasti koju bi sebi Palestinci izabrali.

Čak i kad su ga kritičari napali jer je predao Sinaj i naselja tamo, Begin je bio u dobroj poziciji jer je imao podršku Ariela Sharona glavnog arhitekta izraelskih planova naseljavanja za taj potez. Devet mjeseci nakon potpisivanja mira sa Egiptom čak i dok su izraelske trupe još bile u Sinaju diplomatski odnosi Izraela i Egipta bi bili uspostavljeni, a ambasadori razmijenjeni. Ovaj sporazum je postigao mnogo više nego je većina Izraelaca očekivala, a Begin je bio ponosan na svoj uspjeh.

Glavna hipoteza rada Menachem Begin je pobjednik pregovora u Camp Davidu dokazana je kroz analizu toka pregovora u Camp Davidu. Camp David je bio golemi uspjeh za Beginu i izraelsku delegaciju u odnosu na egipatsku i američku delegaciju. Jer kad se upoređi konačni sporazum vidi se da je on najbliži izraelskoj početnoj poziciji u većini ključnih pitanja. Međutim, ovaj kriterij nije najbolji indikator uspjeha u pregovorima. Početne pozicije mogu namjerno biti preuveličane i nerealistične. Bolji kriterij za ovu procjenu su potrebe aktera. Međutim i po tom kriteriju se vidi da je Begin pobjednik pregovora. Begin je uspio potpisati mir sa Egiptom u pregovorima i eliminisati veliku sigurnosnu prijetnju Izraelu, učvrstiti vlast nad Zapadnom Obalom i Gazom i produžiti odnose sa svojim najvažnijim saveznikom SAD-om.

Menachem Begin je držao tvrd stav u pregovorima u Camp Davidu. Begin je bio tvrd pregovarač koji je sposoban da se vraća na istu poziciju dok kritikuje motive drugih pregovarača jer se ne slažu sa njim. Begin nije bio sklon kompromisima i čak i kad jeste taj proces je bio težak i uzimao je vremena. Ovu hipotezu potvrđuje i izjava predsjednika SAD-a Jimmya Cartera o Beginu: „U čitavom Camp Davidu bilo je oko pedeset ljudi sa sve tri strane i Begin je bio daleko najnepokorniji član izraelske delegacije, Sadat je bio najsusretljiviji“.

Menachem Begin je uspio podijeliti odgovornost za pregovore iako su pregovori bili tajni. Ovo se moglo vidjeti već na prvom sastanku između strana kad se prvi put razgovaralo o pitanjima naselja. Begin je istakao da čak i kad bi on pristao da ukloni naselja trebao bi tu rezoluciju i da ratifikuje u Knesetu. U razgovoru s Carterom četvrtog dana, Begin je izjavio da neće “lično preporučiti” rastavljanje naselja na Sinaju, znak da je Carter shvatio da bi Begin bio sretan da se slaže ako je odgovornost za ovaj potez podijeljena.

Tokom njegovih sastanaka sa Moshe Dayanom i Aharon Barakom, Carter je obaviješten da Begin neće odustati od sporazuma iz ruke, već će imati nekoliko nivoa djelovanja: pristanak na neko pitanje; odobriti, ali dobiti potvrdu kabineta i Kneseta; ne odobriti, ali neka Kneset donese konačnu odluku. Nakon prethodnih razgovora sa Šaronom, on je predložio Carteru i

Sadatu da predstavi pitanje za glasanje u Knesetu: „Ako je dogovor postignut na svim drugim pitanjima Sinaja, hoće li naselja biti povučena?“.

Menachem Begin je uspio ispregovarati priznanje Izraela uz minimalne ustupke. Menachem Begin je svojim umjećem pregovaranja uspio da za Izrael ispregovara mir i priznanje od Egipta, da učvrsti i potpiše sporazum o savezništvu sa SAD-om koje su čak platile izgranju nove zračne baze u pustinji Nagev, također je povećao vlast nad Zapadnom Obalom i Gazom gdje je proširio sistem naseljavanja, te popravio kredibilitet Izraela u svijetu. A za sve to je Egiptu prepustio Sinaj po principu „zemlja za mir“. Povratak Sinaja pod Egipatski suverenitet je bila crvena linija bez koje dogovor nije bio moguć. Jednom kad se shvati da je Menachem Begin određen integracijom Eretz Izraela. Beginovo popuštanje na Sinaju ideološki je imalo smisla jer striktno gledano Sinaj ne pripada historijskoj zemlji Izrael.

Dok je Egipat preuzeo kontrolu nad Sinajem predao je prestiž koji je uživao među Arapima svijeta za bližu saradnju sa Sjedinjenim Državama. Iako postoji kod nekih analitičara i stavka da je Egipat zapravo pobijedio jer je bez ponovnog rata vratio teritorije koje je izgubio u ratu 1967. godine po principu „zemlja za mir“. No bez obzira na debate jedno je kristalno jasno da u regiji tako nestabilnoj kao što je Srednji istok, Izrael i Egipat su u miru od tada. Po tom principu se treba smatrati da su pregovori u Camp Davidu bili iznenađujuće uspješni za sve strane.

Literatura:

Knjige:

- Quandt, B. William. ; foreword by Martin Indyk 2016: Camp David : Peacemaking and Politics Description: 2nd edition, Brookings Institution Press, Washington, D.C.
- Zilberberg, Danielle and Sharett, Yoram 2012, translation: Menachem Begin: A Life. By Avi Shilon, Yale University Press. New Haven, CT.
- Gordis, Daniel 2014: Menachem Begin: The battle for Israel's soul, Shoken Books, New York USA.
- Wright, Lawrence 2014: Thirteen Days in September: Carter, Begin, and Sadat at Camp David. Alfred A. Knopf, New York USA.
- Eizenstat, E. Stuart 2018: President Carter: The White House Years, Thomas Dunne Books and St. Martin's Press, New York
- Babić, M., 1988., Izraelsko-arapski ratovi, Alfa, Zagreb.

Studije, članci, publikacije i drugi izvori:

- Karčić, Hamza. (2017). Camp David and Dayton: Comparing Jimmy Carter and Richard Holbrooke as Mediators. International Negotiation.

Online izvori:

- The Middle East Institute Washington, DC, The Legacy of Camp David: 1979-2009, [datum pristupa: 21.12.2018] <https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/Legacy-Camp-David.pdf>
- Historical Collections, President Carter and the Role of Intelligence in the Camp David Accords [datum pristupa: 21.12.2018] https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf
- Filiu, Diego 2016, Explaining the Camp David Summit: An Individual-Based Approach to Foreign Policy Decision-Making [datum pristupa: 21.12.2018] <http://yris.yira.org/essays/1928>
- Gordis, Daniel 2014, How Menachem Begin Made Peace With Israel's Greatest Enemy: Egypt [datum pristupa: 21.12.2018] <https://www.tabletmag.com/jewish-news-and-politics/164372/gordis-menachem-begin>
- Warshof, Jason, Jerusalem Report 2015, The Begin Phenomenon [datum pristupa: 21.12.2018] <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-begin-phenomenon>

- Schwartz, David 2016, The Rhetoric of Begin: Leadership in Changing Times [datum pristupa: 21.12.2018] http://file.scirp.org/pdf/OJL_2016092214113257.pdf
- Cullen, Bob 2003, Two Weeks at Camp David [datum pristupa: 21.12.2018] <https://www.smithsonianmag.com/history/two-weeks-at-camp-david-88891073/>
- Association for Diplomatic Studies and Training, A Gamble for Peace – Negotiating the Camp David Accords [datum pristupa: 21.12.2018] <https://adst.org/2013/09/a-gamble-for-peace-negotiating-the-camp-david-accords/>

IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Kao student magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potpisujem izjavu da sam upoznat sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkom kodeksu Univerziteta u Sarajevu.

Ovom izjavom potvrđujem da sam magistarski rad napisao samostalno i koristeći se isključivo navedenom bibliografijom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju.

Saglasan sam da jedan primjerak mog rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Mjesto/datum _____

Potpis _____